

**ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ   Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ   ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΙΤΟΥΝΤΕΣ
ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ
ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ**

1995

Ύπατη Αρμοστέία
ΟΗΕ για τους
Πρόσφυγες

Τίτλος Αγγλικής Έκδοσης
1η Ελληνική Έκδοση
Copyright

INTERVIEWING APPLICANTS FOR REFUGEE STATUS
ΑΘΗΝΑ 1996
ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΟΗΕ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ
τηλ. 210 67 26 462-3 / 68 56 801 / 67 26 423
fax : 210 67 26 417
www.unhcr.gr

Φωτογραφία: Πρόσφυγας από τη Σαχάρα με τα έγγραφα ταυτότητάς της, © UNHCR/A.Hollmann

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Γιατί αυτό το εγχειρίδιο ;	5
Περιεχόμενα του εγχειριδίου	5
Σε ποια πρόσωπα μπορεί να είναι χρήσιμο	5

Κεφάλαιο 1: Προετοιμάζοντας την συνέντευξη

Προεργασία και μελέτη	6
Γνωρίζοντας το περιεχόμενο της αίτησης ασύλου	9
Προετοιμασία του διερμηνέα	10
Η σημασία του φυσικού πλαισίου και η στάση του υπεύθυνου της συνέντευξης.....	11
Χρονοδιάγραμμα της συνέντευξης	12
Υπενθυμίζοντας του στόχους	13

Κεφάλαιο 2 : Διεξάγοντας τη συνέντευξη

Έναρξη της συνέντευξης	14
Διατήρηση κλίματος εμπιστοσύνης με τον αιτούντα άσυλο	17
Υποβάλλοντας τα ερωτήματα	18
Μαθαίνοντας την πραγματική ιστορία	21
Τέλος της συνέντευξης	24

Κεφάλαιο 3: Εμπόδια στην επικοινωνία

Οι επιπτώσεις των τραυματικών εμπειριών	25
Η συμπεριφορά του υπεύθυνου της συνέντευξης	27
Και αν ο αιτών άσυλο δεν θέλει να συμμετέχει στη συνέντευξη;	28

Κεφάλαιο 4: Συνέντευξη με γυναίκες πρόσφυγες

Πηγές πληροφόρησης	30
Κριτήρια αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα	31
Η συνέντευξη με τις γυναίκες αιτούσες άσυλο	32

Κεφάλαιο 5: Η συνέντευξη με παιδιά πρόσφυγες

Πηγές πληροφόρησης και διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα στις συνεντεύξεις με παιδιά	35
Γενικές Κατευθυντήριες Οδηγίες για την διεξαγωγή συνεντεύξεων με παιδιά.....	38

Κεφάλαιο 6 : Έκβαση της συνέντευξης

Βασικές υποχρεώσεις και στόχοι	40
Τεκμηρίωση της συνέντευξης	41
Εκτίμηση της αξιοπιστίας	42
Ετοιμάζοντας την απόφαση και τα συμπεράσματα	47

Κεφάλαιο 7: Θέματα εμπιστευτικότητας & ασφάλειας

Η σημασία της εμπιστευτικότητας	49
---------------------------------------	----

Το απόρρητο των εγγράφων	50
Διεξαγωγή συνεντεύξεων σε κρατητήρια	50
Συστάσεις ασφάλειας κατά την εφαρμογή της διαδικασίας διεξαγωγής συνεντεύξεων	51
Δευτερογενή τραύματα και συναισθηματικό κενό	52
Παράρτημα 1	
Έντυπο καταγραφής βασικών προσωπικών στοιχείων - UNHCR -	53
Ερωτηματολόγιο καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα - UNHCR -	58
Παράρτημα 2	
Αποσπάσματα από τις Οδηγίες του UNHCR για την αξιολόγηση και την παροχή βοήθειας στα θύματα τραυματικών εμπειριών και στα θύματα βίας	63
Παράρτημα 3	
Περιπτωσιολογικές μελέτες πρακτικής εφαρμογής	75
Ανάλυση των περιπτωσιολογικών μελετών	80

Εισαγωγή

Γιατί αυτό το εγχειρίδιο ;

Η συνέντευξη αποτελεί αναπόσπαστο μέρος πολλών άλλων καθηκόντων που εκπληρώνονται από τα πρόσωπα και τους αξιωματούχους που ασχολούνται με την παροχή προστασίας και βοήθειας στους πρόσφυγες. Τα καθήκοντα αυτά περιλαμβάνουν συμβουλευτική βοήθεια, επιδίωξη οριστικών λύσεων ή τεκμηρίωση της παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η συνέντευξη έχει ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Για την σωστή διεξαγωγή της απαιτούνται ικανότητες που επιδέχονται ανάπτυξης και βελτίωσης. Βασικός στόχος αυτού του εγχειριδίου είναι η συμβολή του στην ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων.

Περιεχόμενα του εγχειριδίου

Το εγχειρίδιο αυτό περιλαμβάνει **επτά κεφάλαια** που αποσκοπούν στην προετοιμασία για την διεξαγωγή της συνέντευξης, στην παροχή βοήθειας για να ξεπεραστούν ορισμένα εμπόδια που μπορεί να παρουσιασθούν ώστε ο υπεύθυνος της συνέντευξης να καταλήξει σε δίκαιο αποτέλεσμα. Όταν αυτό είναι δυνατόν οι συμβουλές παρουσιάζονται με την μορφή "καταλόγου" ώστε να παρέχεται αποτελεσματική βοήθεια για τα διάφορα στάδια της συνέντευξης. Το παρόν εγχειρίδιο παρέχει βασικές πληροφορίες για την διεξαγωγή της συνέντευξης που έχει ως στόχο τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Η ενημέρωση που περιλαμβάνεται σε αυτό το εγχειρίδιο δεν είναι σε καμμία περίπτωση πλήρης, αλλά αντιπροσωπεύει ένα σύνολο γενικών οδηγιών, κανόνων και πρακτικών συμβουλών.

Σε ποια πρόσωπα μπορεί να είναι χρήσιμο ;

Οι άμεσα ενδιαφερόμενοι είναι το προσωπικό της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες καθώς και οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι που εφαρμόζουν τις διαδικασίες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Το εγχειρίδιο αυτό αποτελεί χρήσιμο βοήθημα για τα πρόσωπα που ασχολούνται με την μετεγκατάσταση και την συμβουλευτική των προσφύγων. Είναι επίσης χρήσιμο για τις μη κυβερνητικές οργανώσεις ή για τους οργανισμούς που υλοποιούν προγράμματα της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες τα οποία περιλαμβάνουν θέματα προστασίας των προσφύγων καθώς και τις διαδικασίες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Κεφάλαιο 1: Προετοιμάζοντας την Συνέντευξη

Στο κεφάλαιο αυτό απαντώνται ερωτήματα που αφορούν :

- Την προετοιμασία και την μελέτη
- Την προετοιμασία του διερμηνέα
- Την καταλληλότητα του περιβάλλοντος
- Το χρονοδιάγραμμα της συνέντευξης

Η προετοιμασία της συνέντευξης αποτελεί σημαντικό μέρος της διαδικασίας. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης, άρτια προετοιμασμένος, είναι σε θέση να δημιουργήσει με τον αιτούντα άσυλο κλίμα εμπιστοσύνης. Η ορθή και κατάλληλη προετοιμασία παρέχει στον υπεύθυνο της συνέντευξης την δυνατότητα να θέσει τα ορθά ερωτήματα, να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που τυχόν θα προκύψουν κατά την διάρκεια της συνέντευξης με αποτελεσματικότητα και, τελικά να καταλήξει σε ορθή αξιολόγηση της αξιοπιστίας της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα άσυλο.

Προεργασία και μελέτη

Βάση της προεργασίας αποτελεί ο ορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα που στις περισσότερες περιπτώσεις είναι ή βασίζεται στην Σύμβαση της Γενεύης του 1951. Σύμφωνα με το άρθρο 1 A 2 αυτού του βασικού κειμένου ο όρος "πρόσφυγας" εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που :

"... συνεπεία δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην".

Η ενδελεχής γνώση αυτού του ορισμού, τα κριτήρια που καθορίζει και ο τρόπος εφαρμογής τους αποτελούν ουσιαστική προϋπόθεση για την διεξαγωγή της συνέντευξης, που στοχεύει ακριβώς στον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Τα εγχειρίδια κατάρτισης που αφορούν στην "Εισαγωγή στην διεθνή προστασία των προσφύγων" και στον "Καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα" καθώς και το " Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων" είναι τα σημαντικότερα μέσα που αποσκοπούν στην παροχή βοήθειας στον υπεύθυνο της συνέντευξης.

Η Σύμβαση του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας

Ενσωματώνοντας τον ορισμό του πρόσφυγα όπως αποτυπώνεται στην Σύμβαση του 1951, το Άρθρο 1 (2) της Σύμβασης του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας του 1969 ορίζει τον "πρόσφυγα" ως :

«... κάθε πρόσωπο που, λόγω εξωτερικής επιδρομής, κατοχής, ξένης κυριαρχίας, γεγονότων που διαταράσσουν σοβαρά τη δημόσια τάξη είτε σε τμήμα είτε σε ολόκληρη τη χώρα καταγωγής ή ιθαγενείας του, εξαναγκάζεται να εγκαταλείψει τον τόπο της συνήθους διαμονής του, με σκοπό να αναζητήσει καταφύγιο αλλού, έξω από τη χώρα της καταγωγής ή της ιθαγενείας του».

Διακήρυξη της Cartagena για τους Πρόσφυγες

Ένας άλλος ορισμός του όρου "πρόσφυγα" περιλαμβάνεται στο Πόρισμα 3 της Διακήρυξης της Cartagena του 1984. Όμοια με την Σύμβαση του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας και πέρα από τον ορισμό του όρου, όπως αποτυπώνεται στην Σύμβαση του 1951, ορίζει ότι παρέχεται προστασία σε πρόσωπα που :

«... εγκατέλειψαν την χώρα καταγωγής τους, γιατί η ζωή τους, η ασφάλειά τους ή η ελευθερία τους κινδυνεύουν από γενικότερο κλίμα βίας, ξένων επιθέσεων, εμφυλίων συρράξεων, μαζικής παραβίασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή άλλων καταστάσεων που διαταράσσουν σοβαρά την δημόσια τάξη».

Η γνώση του ορισμού του "πρόσφυγα" αν και βασική δεν είναι αρκετή. Είναι απαραίτητη η συγκέντρωση υλικού από άλλες πηγές. Αυτά τα συμπληρωματικά μέσα διαφέρουν ανάλογα με τον τόπο και τις συνθήκες διεξαγωγής της συνέντευξης. Ακολουθεί μια σειρά υποδείξεων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με την μορφή ερωτηματολογίου.

- Ποια άλλα κείμενα διεθνούς δικαίου μπορούν να εφαρμοσθούν (δικαιώματα του ανθρώπου και ανθρωπιστικό δίκαιο) ;
- Τι γνωρίζετε για την χώρα καταγωγής του αιτούντα άσυλο ;
- Ποια είναι η σχετική εθνική νομοθεσία (νομοθεσία περί μετανάστευσης, νομοθεσία περί αλλοδαπών, νομοθεσία για την ιθαγένεια, νομοθεσία περί έκδοσης ή εθνική νομοθεσία για τα δικαιώματα του ανθρώπου) ;
- Ποια είναι η σχετική νομολογία ;

Εντοπισμός των πηγών πληροφόρησης

Πρέπει να τονιστεί ότι η γνώση για την κατάσταση στην χώρα προέλευσης του αιτούντα άσυλο αποτελεί στοιχείο καθοριστικής σημασίας. Είναι απαραίτητη η εξοικείωση με τα σημαντικά γεγονότα που αποτελούν σταθμό στην ιστορία της χώρας του. Το υλικό που συγκεντρώνεται πρέπει να αφορά :

- Βασική πολιτική και διοικητική οργάνωση της χώρας καταγωγής του αιτούντα άσυλο. Π.χ. αν το Κράτος έχει εκλεγμένη Κυβέρνηση, κόμματα, ανεξάρτητη δικαστική εξουσία, πολιτοφυλακή, αυτόνομη ή ημιαυτόνομη τοπική ή περιφερειακή διοίκηση, περιορισμούς στην ελευθερία της κυκλοφορίας κλπ.
- Σεβασμό και εφαρμογή των βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου στην χώρα προέλευσης και τυχόν εκθέσεις για παρενοχλήσεις ή διωγμούς ατόμων ή ομάδας ατόμων για τους λόγους που αποτελούν προϋποθέσεις για την εφαρμογή του ορισμού του πρόσφυγα.
- Βασική γεωγραφία (χάρτες) της χώρας καταγωγής καθώς και τα βασικά οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της χώρας, συμπεριλαμβανομένων των κυριοτέρων πληθυσμιακών κέντρων, της απόστασης μεταξύ των πόλεων, εθνικών ή φυλετικών ομάδων, κύριων

πηγών απασχόλησης, συστημάτων κατανομής των αγαθών, οικονομικών ή πληθυσμιακών μετακινήσεων που επηρεάζουν ομάδες ή περιοχές και ούτω καθεξής.

- Πολιτισμικό υπόβαθρο της χώρας προέλευσης σχετικά με τον προσδιορισμό της οικογένειας, τη φύση των σχέσεων της οικογένειας, το ρόλο και τη θέση της γυναίκας, την στάση και την θέση απέναντι στις ομοφυλοφιλικές σχέσεις ή/και τις "ξενόφερτες" επιδράσεις.

Μπορεί επίσης να πρέπει να αναζητηθούν περισσότερες πληροφορίες που αφορούν σε θέματα όπως : ο τρόπος λειτουργίας και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται από την αστυνομία, τις στρατιωτικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες ασφάλειας, ο τρόπος λειτουργίας της ποινικής και στρατιωτικής δικαιοσύνης, οι προβλεπόμενες ποινές για ποινικά, στρατιωτικά αδικήματα ή για αδικήματα πολιτικής φύσεως.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η πληροφόρηση που συγκεντρώνεται δεν πρέπει να περιορίζεται μόνον σε νομικά θέματα. Εκθέσεις που αναφέρονται στα δικαιώματα του ανθρώπου, γενικές πληροφορίες για την χώρα προέλευσης, εξειδικευμένες εκθέσεις που αφορούν σε θέματα εθνικότητας, θρησκείας, φυλών ή σε πολιτικές ομάδες καθώς και ειδήσεις που αναφέρονται σε τρέχοντα γεγονότα είναι μερικές από τις πηγές που μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως σημεία αναφοράς. Ο εντοπισμός αυτών των πηγών πληροφόρησης απαιτεί έρευνα και φαντασία. Παραθέτουμε ορισμένες υποδείξεις που περιλαμβάνονται σε βοηθήματα που μπορεί να προμηθευτεί κανείς από τα κεντρικά γραφεία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και πηγές πληροφόρησης που μπορούν να συγκεντρωθούν από τα κατά τόπους γραφεία του Οργανισμού.

Βάση δεδομένων που αφορά στην προστασία

Το Κέντρο Τεκμηρίωσης για τους Πρόσφυγες που εδρεύει στα κεντρικά γραφεία του Οργανισμού στην Γενεύη καταχωρεί πολλές πληροφορίες με την μορφή βάσης δεδομένων με την οποία συνδέονται τα κατά τόπους γραφεία του Οργανισμού. Τα διαθέσιμα στοιχεία είναι τα εξής :

- Εθνική νομολογία που αναφέρεται σε θέματα προστασίας των προσφύγων,
- Εθνική νομοθεσία που αναφέρεται σε θέματα προσφύγων,
- Διεθνή κείμενα τα οποία αναφέρονται στους πρόσφυγες (τα κείμενα και τις επιφυλάξεις που έχουν διατυπωθεί),
- Βιβλιογραφία καθώς και συλλογή άρθρων και περιοδικών που αναφέρονται σε θέματα προσφύγων,
- Ετήσιες εκθέσεις των κατά τόπους γραφείων της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες που αναφέρονται στην προστασία των προσφύγων (στις εκθέσεις αυτές έχει πρόσβαση το προσωπικό της Ύπατης Αρμοστείας),
- Βάση δεδομένων που περιλαμβάνει στοιχεία που αφορούν στην κατάσταση των προσφύγων ανά χώρα καθώς και στην κατάσταση στις χώρες προέλευσης,
- Εβδομαδιαίες εκθέσεις που παρέχουν πληροφορίες για τις χώρες προέλευσης και που αναφέρονται στα σημαντικότερα γεγονότα και χρονολογίες.

Πληροφορίες για την χώρα προέλευσης

Οι πηγές είναι πολλές και ποικίλες, συμπεριλαμβανομένων εκθέσεων των κυβερνήσεων, άλλων οργανισμών των Ηνωμένων Εθνών, μη κυβερνητικών οργανώσεων, οργανώσεων που ασχολούνται με πρόσφυγες, με δικαιώματα του ανθρώπου, ερευνητικών κέντρων με σχετικό πληροφοριακό υλικό, ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, μέσων ενημέρωσης και εξωτερικών δικτύων βάσης δεδομένων και ηλεκτρονικής ενημέρωσης. Το Κέντρο Τεκμηρίωσης της Ύπατης Αρμο-

στείας στην Γενεύη είναι συνδεδεμένο με αυτό το διεθνές δίκτυο. Επεξεργάζεται μια εκτεταμένη συλλογή πληροφοριών η οποία είναι αποθηκευμένη με την μορφή εντύπων καθώς και με την μορφή βάσης δεδομένων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Η συνεχής ενημέρωση και η ανάπτυξη νέων πηγών πληροφόρησης αποτελεί έναν σημαντικό τομέα του Κέντρου Τεκμηρίωσης. Εξίσου σημαντικό έργο είναι η εκπαίδευση στην πρόσβαση και στην χρήση αυτών των πληροφοριών των στελεχών της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, των κυβερνητικών αξιωματούχων και των ανεξάρτητων ερευνητών.

Κύριος στόχος του Κέντρου Τεκμηρίωσης είναι η παροχή ενημερωμένης πληροφόρησης που μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε από τα στελέχη της Ύπατης Αρμοστείας είτε από άλλα άτομα που ασχολούνται με θέματα προστασίας προσφύγων καθώς και με τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Την πληροφόρηση αυτή μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν οι ερευνητές και οι εκπαιδευόμενοι σε θέματα προσφύγων. Το Κέντρο Τεκμηρίωσης διατηρεί πλούσια συλλογή βιβλίων και περιοδικών εκδόσεων που αναφέρονται σε θέματα προσφύγων, στα δικαιώματα του ανθρώπου, στην μετανάστευση και σε άλλα συναφή θέματα. Με την συνδρομή των κατά τόπους γραφείων της Ύπατης Αρμοστείας το Κέντρο διαθέτει συλλογή κειμένων που αφορούν στο καθεστώς των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο σύμφωνα με το εθνικό και διεθνές δίκαιο. Αυτή η πληροφόρηση περιλαμβάνει νομοθεσία και νομολογία. Το Κέντρο Τεκμηρίωσης επεξεργάζεται θέματα όπως τα αίτια φυγής των προσφύγων, τα προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την επιστροφή των προσφύγων καθώς και ευρύτερα θέματα νομικού, ιστορικού και πολιτικού περιεχομένου. Μια άλλη σημαντική δραστηριότητα του Κέντρου Τεκμηρίωσης είναι η συλλογή στοιχείων που αφορούν στις κοινωνικές εξελίξεις στην συγκεκριμένη χώρα ή γεωγραφική περιοχή. Ανταλλάσσει πληροφορίες μέσω διεθνούς ηλεκτρονικού δικτύου και δημοσιεύει ανά τετράμηνο βιβλιογραφία που αναφέρεται σε θέματα προσφύγων. Προτείνεται στα κατά τόπους γραφεία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες να συλλέγουν και να ενημερώνουν τις δικές τους πηγές πληροφόρησης που αφορούν στην κατάσταση στις χώρες προέλευσης των προσφύγων. Η πρακτική αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν τα γραφεία αυτά ασχολούνται με πρόσφυγες από την ίδια χώρα προέλευσης, οπότε είναι απαραίτητη η χρήση εξειδικευμένου υλικού αναφοράς.

Μια άλλη χρήσιμη πηγή πληροφόρησης για τις χώρες προέλευσης των προσφύγων είναι το διεθνές δίκτυο των κατά τόπους γραφείων της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Τα περισσότερα γραφεία έχουν πρόσβαση σε προσβάσιμες πηγές πληροφόρησης που αφορούν την χώρα όπου βρίσκονται, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών και πολιτικών εξελίξεων καθώς και τεκμηριωμένων εκθέσεων που αναφέρονται σε γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή δράσης τους. Συγκεκριμένα ερωτήματα που αφορούν στην πληροφόρηση πρέπει να προωθούνται στα κεντρικά γραφεία της Ύπατης Αρμοστείας μέσω του Κέντρου Τεκμηρίωσης, των περιφερειακών νομικών συμβούλων ή μέσω των αντίστοιχων προϊσταμένων τους.

□ Γνωρίζοντας το περιεχόμενο της αίτησης ασύλου

Ακόμα και στην περίπτωση που υπάρχει πίεση χρόνου είναι απαραίτητο να διαβάσει κανείς με προσοχή το έντυπο καταγραφής των βασικών προσωπικών στοιχείων καθώς και τις άλλες σχετικές μαρτυρίες. Επίσης θα πρέπει να μεταφράσει και να εξετάσει τα αντίγραφα όλων των εγγράφων που έχει καταθέσει ο αιτών άσυλο πριν από την συνέντευξη. Η δραστηριότητα αυτή βοηθά ιδιαίτερα ώστε :

- να υποβληθούν τα σωστά ερωτήματα, να εντοπιστεί η έλλειψη κάποιας πληροφορίας ή η ύπαρξη κάποιας ατελούς πληροφορίας ή κάποιας πληροφορίας που αναιρείται ή που είναι ασαφής.

- να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης με τον αιτούντα άσυλο. Όταν ο υπεύθυνος της συνέντευξης "ψαχουλεύει τα χαρτιά του" και δεν είναι βέβαιος για το όνομα του αιτούντος και για την προσωπική ιστορία του δημιουργείται καχυποψία. Η δημιουργία καχυποψίας στον αιτούντα άσυλο όσον αφορά τον υπεύθυνο της συνέντευξης αποτελεί ιδιαίτερα ανασταλτικό παράγοντα : ο αιτών άσυλο ενδεχομένως να μην αφηγηθεί με ειλικρίνεια όλα τα γεγονότα της προσωπικής του υπόθεσης, που τον ανάγκασαν να αναχωρήσει από την χώρα καταγωγής του και τα οποία αποτελούν καθοριστικά στοιχεία για την έκβαση της αίτησης.

□ Προετοιμασία του διερμηνέα

Σε πολλές περιπτώσεις η συνέντευξη πραγματοποιείται με τη συνδρομή διερμηνέα, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει ένα πρόσθετο εμπόδιο στην επικοινωνία με τον αιτούντα άσυλο. Η εκ των προτέρων ενημέρωση του διερμηνέα αποτελεί απαραίτητο παράγοντα ώστε να γνωρίζει πως ακριβώς πρέπει να εργασθεί. Πρέπει να του δοθούν εξηγήσεις για τον τρόπο που θα διεξαχθεί η συνέντευξη και για το είδος των ερωτήσεων που θα υποβληθούν στον/στην αιτούντα/σα άσυλο. Θεωρούνται χρήσιμες οι εξηγηματικές παρατηρήσεις που αφορούν τον ορισμό του πρόσφυγα καθώς και την ορολογία που χρησιμοποιείται στην συνέντευξη. Απαιτείται επίσης καθοδήγηση αναφορικά με τον κώδικα ηθικής που πρέπει να τηρήσει και ειδικότερα αναφορικά με την υποχρέωσή του για **εχεμύθεια**. Είναι αναγκαία η διασφάλιση της ουδετερότητας του διερμηνέα σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης.

Οι διερμηνείς πρέπει να γνωρίζουν ότι κάθε ερώτηση ή σχόλιο του υπεύθυνου της συνέντευξης πρέπει διερμηνεύεται στον αιτούντα άσυλο. Δεν αρκεί η συνοπτική ή η ωραιοποιημένη παρουσίαση ώστε να καλυφθούν τα κενά. Επίσης ο διερμηνέας υποχρεούται να μην προσπαθεί να βελτιώσει τα λεγόμενα του αιτούντα άσυλο αποσκοπώντας να παρουσιάσει, για τον αιτούντα, στον υπεύθυνο της συνέντευξης εικόνα ατόμου που χαρακτηρίζεται για την συνέπεια, την αξιοπιστία του ή την μόρφωσή του. Ο διερμηνέας πρέπει να έχει εκπαιδευτεί να κρατά σημειώσεις κατά την διάρκεια της συνέντευξης ώστε να εξασφαλίζεται η ακρίβεια των διερμηνευόμενων και η ακριβής και σαφής καταγραφή των γεγονότων. Είναι απαραίτητο να γνωρίζει ότι τόσο ο αιτών άσυλο όσο και ο υπεύθυνος της συνέντευξης δικαιούνται σε υποβολή διευκρινιστικών ερωτημάτων, όταν τούτο κρίνεται αναγκαίο.

Εάν ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν ικανοποιείται με την διερμηνεία, θα πρέπει να σταματά την διεξαγωγή της συνέντευξης. Κάτι τέτοιο μπορεί να προκύψει αν ο αιτών άσυλο δεν κατανοεί πλήρως τον διερμηνέα εξαιτίας διαφοράς στην διάλεκτο που ομιλεί. Στην περίπτωση που η διερμηνεία εξασφαλίζεται από πρόσφυγες, δεν πρέπει να διερμηνεύει πρόσωπο που έχει οικογενειακούς ή άλλους δεσμούς με τον αιτούντα άσυλο. Είναι καθοριστικής σημασίας η παρατήρηση ότι η σχέση του διερμηνέα με τον αιτούντα άσυλο επηρεάζει την διάθεση και την ικανότητα επικοινωνίας. Για τον λόγο αυτό η σχέση του αιτούντα άσυλο και του διερμηνέα είναι αναγκαίο να χαρακτηρίζεται από άνεση επικοινωνίας. Τούτο είναι απαραίτητο όχι μόνον για να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα της διαδικασίας της συνέντευξης, αλλά και για να αποφευχθεί η άσκηση πίεσης από τον αιτούντα άσυλο προς τον διερμηνέα.

Συμπληρωματικό ενημερωτικό υλικό για το θέμα αυτό περιλαμβάνεται στην έκδοση του εγχειριδίου κατάρτισης και βιντεοσκοπημένης ταινίας της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες με τον τίτλο «Διερμηνεία και Πρόσφυγες», που μπορεί να προμηθευθεί κανείς από την έδρα του Οργανισμού.

□ Η σημασία του φυσικού πλαισίου και η στάση του υπεύθυνου της συνέντευξης

Κατά την προετοιμασία της συνέντευξης οφείλει ο υπεύθυνος για την διεξαγωγή της να τηρεί στάση τέτοια που να δείχνει ενδιαφέρον και να εξασφαλίζει πλαίσιο ανάλογο ώστε να ενθαρρύνεται η επικοινωνία με τον αιτούντα άσυλο. Πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια ώστε το περιβάλλον να είναι άνετο και να δημιουργηθεί στον αιτούντα άσυλο, μέσω του διερμηνέα, η εντύπωση ότι υπάρχει σεβασμός και ότι θα του δοθεί όλη η απαραίτητη προσοχή. Καθοριστικής σημασίας είναι οι κινήσεις και η σωματική στάση του υπεύθυνου της συνέντευξης και για τον λόγο αυτό είναι απαραίτητο να αποδίδεται προσοχή σε αυτούς τους παράγοντες.

Η εμφάνιση αποτελεί επίσης παράγοντα καθοριστικής σημασίας : αν είναι ιδιαίτερα επίσημη μπορεί να τρομάξει τον αιτούντα άσυλο, να τον κάνει να αισθάνεται δυσάρεστα και να μην επιθυμεί να επικοινωνήσει. Η ένδυση του υπεύθυνου της συνέντευξης πρέπει να δείχνει ότι σέβεται τον αιτούντα άσυλο και ιδιαίτερα την πολιτισμική του προέλευση ώστε να υπάρξει θετική ανταπόκριση.

Ο τόνος της φωνής δεν πρέπει να είναι απειλητικός αλλά πάντα ενθαρρυντικός και να πείθει τον αιτούντα άσυλο να απαντήσει με ειλικρίνεια και εμπιστοσύνη στα ερωτήματα που θέτονται από τον υπεύθυνο της συνέντευξης. Πιθανόν να μην υπάρχει ευχέρεια επιλογής ως προς τον χώρο της συνέντευξης : είναι όμως αναγκαίο να αποδοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις λεπτομέρειες καθώς αυτές επηρεάζουν την γενική ατμόσφαιρα.

➤ **Εχεμύθεια**

Αποτελεί ουσιαστική προϋπόθεση. Οι μαρτυρίες μπορεί να περιλαμβάνουν πληροφορίες που ο αιτών άσυλο δεν έχει αποκαλύψει στον/στην σύζυγο ή στην οικογένειά του. Δεν εξασφαλίζεται η επικοινωνία αν υπάρχει ο φόβος ότι και άλλα πρόσωπα είναι παρόντα στην συνέντευξη και έχουν άμεση πρόσβαση στα λεγόμενα. Για τον λόγο αυτό ο χώρος όπου διεξάγεται η συνέντευξη πρέπει να είναι αυστηρά ιδιωτικός.

Η επίτευξη του στόχου αυτού δεν είναι πάντα εύκολη στην πράξη. Δυσάρεστες συνθήκες όπως ζέστη, θόρυβοι, πολυκοσμία, πιεστικές καταστάσεις δυσκολεύουν το έργο του διερμηνέα, του αιτούντα άσυλο και του υπεύθυνου για την διεξαγωγή της συνέντευξης. Εφόσον δεν είναι εύκολο να αποφευχθούν αυτές οι συνθήκες, θα πρέπει να δοθεί κατάλληλη εξήγηση στον πρόσφυγα καθώς και στον διερμηνέα. Πρέπει να αναζητηθούν όμως τρόποι επανόρθωσης όπως π.χ. να προσφερθεί ένα ποτήρι νερό ή αναψυκτικό και να διασφαλιστεί ότι όλα τα μέρη της συνέντευξης θα έχουν κάθισμα.

➤ **Απαγορεύονται οι διακοπές**

Δεν πρέπει να υπάρχει καμμία ενόχληση κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Πρέπει να αποφεύγονται τα τηλεφωνήματα. Αν είναι αναγκαίο, να τοποθετηθεί σημείωμα έξω από τον χώρο της συνέντευξης με την παράκληση της μη διακοπής ή ενόχλησης.

➤ **Απουσία θορύβων**

Κάθε ενοχλητικός θόρυβος θα παρεμβληθεί στην αυτοσυγκέντρωση του αιτούντα, του διερμηνέα και του υπεύθυνου της συνέντευξης.

➤ **Το φυσικό περιβάλλον και ο χώρος διεξαγωγής της συνέντευξης**

Το γραφείο και οι καρέκλες πρέπει να βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο και εφόσον είναι δυνατόν σε φωτεινό σημείο του χώρου. Είναι απαραίτητο να αποφεύγονται σύμβολα ενδεικτικά της εξουσίας στον χώρο διεξαγωγής της συνέντευξης καθώς και στον περιβάλλοντα χώρο (π.χ. διαμόρφωση του περιβάλλοντος όπως η αίθουσα του δικαστηρίου, σίδερα στα

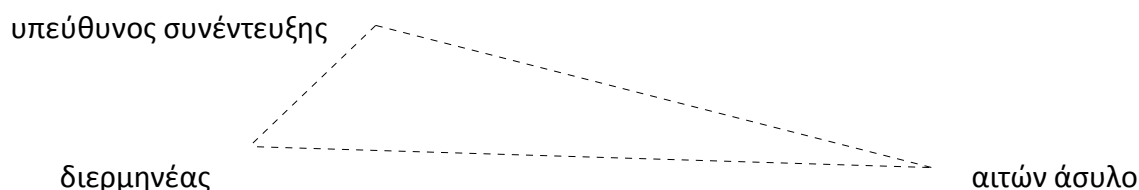
παράθυρα, κλειδωμένες πόρτες, παρουσία ένστολου προσωπικού κλπ.). Επίσης πρέπει να αποφεύγεται να δίδεται στον/στην αιτούντα/σα άσυλο θέση όπου μπορεί να "τυφλώνεται" από το φως.

Διαρρύθμιση των θέσεων των μερών της συνέντευξης

Μια σημαντική λεπτομέρεια είναι η θέση στον χώρο του υπεύθυνου της συνέντευξης και του διερμηνέα σε σχέση με τον αιτούντα άσυλο.

Πρέπει να ρυθμισθεί ώστε ο διερμηνέας να βρίσκεται στην πλευρά του υπεύθυνου της συνέντευξης σε τέτοια θέση ώστε να μην αποτελεί εμπόδιο στο ανοικτό οπτικό πεδίο μεταξύ του υπεύθυνου της συνέντευξης και του αιτούντα άσυλο.

Η προτιμώμενη διάταξη των θέσεων απεικονίζεται στο παρακάτω σχήμα :

Εάν ο αιτών άσυλο είναι παιδί, ο διερμηνέας πρέπει να κάθεται πιο κοντά στο παιδί ώστε να αποφεύγεται να εκλαμβάνεται ως πρόσωπο ιδιαίτερης εξουσίας και να διασφαλίζεται ότι ο αιτών νοιώθει άνετα μαζί του.

☐ Χρονοδιάγραμμα της συνέντευξης

Είναι πιθανό ο χρόνος για κάθε συνέντευξη να είναι περιορισμένος. Για τον λόγο αυτό η προσεκτική προετοιμασία της συνέντευξης είναι καθοριστικής σημασίας. Κατά την έναρξη της συνέντευξης είναι αναγκαίο να διαπιστώνονται τα κύρια χαρακτηριστικά της περίπτωσης και στην συνέχεια αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στα σημεία της ιστορίας του αιτούντα άσυλο όπου παρατηρούνται ελλείψεις ή αντιφάσεις. Η συνέντευξη, όταν απαιτείται να ξεπεραστούν εμπόδια επικοινωνίας, πρέπει να χαρακτηρίζεται από διακριτικότητα και άλλες δεξιότητες επικοινωνίας.

Αν προβλέπεται η διάρκεια της συνέντευξης να είναι μεγάλης διάρκειας είναι απαραίτητος ο σχεδιασμός χρονοδιαγράμματος με δυνατότητα διακοπών. Πρέπει να είναι κατανοητό ότι η διεξαγωγή της συνέντευξης είναι συναισθηματικά επιβαρυντική και έντονη άσκηση για όλα τα μέρη που συμμετέχουν σε αυτήν. Ειδικότερα, είναι απαραίτητο να προβλέπονται διακοπές για τον διερμηνέα και τον αιτούντα άσυλο. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οργανώνει τον χρόνο ώστε να έχει την δυνατότητα τακτικών διακοπών προκειμένου να είναι αποτελεσματικός στην άσκηση του έργου του. Είναι απαραίτητο το χρονοδιάγραμμα να περιλαμβάνει την ενδεχόμενη παρεμβολή συνεντεύξεως με πρόσθετα πρόσωπα, όπως τα μέλη της οικογένειας του αιτούντα άσυλο (σύζυγος, παιδιά) ή άλλους μάρτυρες, όπως ιατρικούς εμπειρογνώμονες (στην περίπτωση των προσώπων που είναι θύματα βασανισμών ή αναπηρίας). Πριν την έναρξη της συνέντευξης αναφέρονται στον αιτούντα άσυλο οι διαδικασίες και το χρονοδιάγραμμα που θα ακολουθηθεί. Εάν η συνέντευξη διαρκεί επί μακρόν, σκόπιμο είναι να προβλέπεται διακοπή 5 έως 10 λεπτών κάθε μία ή μιάμιση ώρα συνέντευξης.

□ Υπενθυμίζοντας τους στόχους

Το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας της προετοιμασίας της συνέντευξης περιλαμβάνει την αποσαφήνιση για τον υπεύθυνο της συνέντευξης του τρόπου προσέγγισης της περίπτωση του αιτούντα άσυλο καθώς και την συνειδητοποίηση ότι η διαδικασία της συνέντευξης είναι ουσιαστικής σημασίας για το μέλλον του αιτούντα άσυλο και της οικογενείας του.

Αναφορικά με την τελευταία παρατήρηση *είναι σημαντικό να είναι ανά πάσα στιγμή κατανοητό ότι η συνέντευξη δεν είναι δίκη.*

Η συνέντευξη παρέχει την δυνατότητα συζήτησης και παρουσίασης όλων των γεγονότων και των περιστατικών που αποτελούν την βάση των ισχυρισμών του αιτούντα άσυλο για την αναγνώριση στο πρόσωπό του του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Ανακεφαλαιώνοντας, οι στόχοι της διαδικασίας της συνέντευξης είναι οι εξής :

- Είναι απαραίτητο η ιστορία του αιτούντα άσυλο να τεκμηριώνεται με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες, περιλαμβάνοντας όλα τα αντικειμενικά και υποκειμενικά κριτήρια. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης υποχρεούται να παρέχει στον αιτούντα άσυλο την δυνατότητα να αναφερθεί σε όλες τις λεπτομέρειες της προσωπικής του ιστορίας και να υποβάλει τις ερωτήσεις με τρόπο ώστε να καλύπτονται όλες οι όψεις του αιτήματος ασύλου.
- Βασικό στοιχείο της διαδικασίας λήψης της απόφασης είναι η ορθή εκτίμηση της ιστορίας και της αξιοπιστίας του αιτούντα άσυλο σε συνάρτηση με τις αρχές και τα κριτήρια για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Κατά συνέπεια απαιτείται ορθή και προσεκτική τεκμηρίωση των δεδομένων της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα άσυλο καθώς και η επαλήθευσή τους.

Στα κεφάλαια που ακολουθούν περιέχονται υποδείξεις για τον τρόπο επίτευξης αυτών των στόχων.

Κεφάλαιο 2 : Διεξάγοντας τη Συνέντευξη

Στο κεφάλαιο αυτό απαντώνται ερωτήματα που αφορούν :

- Την έναρξη της συνέντευξης
- Την δημιουργία και διατήρηση κλίματος εμπιστοσύνης
- Τον τρόπο υποβολής ερωτήσεων
- Τις μεθόδους αποκάλυψης της αληθινής ιστορίας
- Το τέλος της συνέντευξης

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο στόχος της συνέντευξης είναι να ανακαλυφθούν τα γεγονότα και να παρουσιασθεί η εικόνα των γεγονότων αυτών που πρέπει να είναι, στο μέτρο του δυνατού πλήρης και αντικειμενική. Δύο λάθη πρέπει να αποφευχθούν :

- η έκφραση επικρίσεων ή οποιαδήποτε έκφραση που εμφανίζει ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης είναι απόμακρος,
- η υπερβολική συναισθηματικότητα.

Για άτομα που έχουν περιορισμένη εμπειρία σε συνεντεύξεις με πρόσφυγες η αποφυγή των λαθών αυτών δεν είναι εύκολο έργο. Η διεξαγωγή συνέντευξης με πρόσφυγες είναι χρονοβόρα και επίπονη διαδικασία. Αυτό το κεφάλαιο αναφέρεται σε αυτήν την διαδικασία.

Έναρξη της Συνέντευξης

Ο τρόπος έναρξης της συνέντευξης είναι καθοριστικής σημασίας για την διεξαγωγή της. Το μήνυμα που μεταδίδεται στον αιτούντα άσυλο πρέπει να είναι :

- ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης είναι έτοιμος να ακούσει την προσωπική του ιστορία με τρόπο ουδέτερο,
- ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης, εκπροσωπώντας την οργάνωση όπου απασχολείται ενδιαφέρεται και σέβεται την δύσκολη κατάσταση που αντιμετωπίζει.

αλλά

- ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης εργάζεται με βάση νομικό πλαίσιο, που θέτει ορισμένες συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα.

ΒΗΜΑ 1ον Δημιουργία κλίματος άνεσης με τον αιτούντα άσυλο

Η ευγένεια και ο σεβασμός εκφράζονται με :

- χαμόγελο και χειραψία με τον αιτούντα (ή με άλλο τρόπο χαιρετισμού),
- χρήση του επωνύμου του αιτούντα (ο υπεύθυνος της συνέντευξης θα πρέπει να έχει ενημερωθεί για την ορθή προφορά του επωνύμου του αιτούντα),
- προσωπική σύσταση του υπεύθυνου της συνέντευξης,
- στην περίπτωση που η συνέντευξη δεν αρχίζει την προγραμματισμένη ώρα, ο υπεύθυνος της συνέντευξης ζητά συγγνώμη από τον αιτούντα άσυλο,
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης ερωτά τον αιτούντα αν είναι έτοιμος για να αρχίσει η διεξαγωγή της συνέντευξης.

ΒΗΜΑ 2ον Παρουσίαση του διερμηνέα

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης, έχοντας ήδη συστήσει τον διερμηνέα και έχοντας εξηγήσει τον ρόλο του, ελέγχει αν καταλαβαίνει ο αιτών άσυλο τον διερμηνέα και αντίστροφα : για την διαπίστωση αυτή καλεί τον αιτούντα άσυλο και τον διερμηνέα να συνομιλήσουν για λίγο ανεπίσημα μεταξύ τους και στην συνέχεια τους ερωτά αν η συνομιλία τους ήταν ικανοποιητική σε επίπεδο επικοινωνίας.

Στην περίπτωση διεξαγωγής συνέντευξης με γυναίκες πρόσφυγες, συνιστάται να εξασφαλίζεται γυναίκα διερμηνέας. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για αιτούσες άσυλο που ισχυρίζονται ότι είναι θύματα σεξουαλικής βίας.

Ιδιαίτερη φροντίδα παρέχεται στα παιδιά. Στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να εξασφαλίζεται ότι το παιδί συνοδεύεται από ενήλικα (βλέπε Κεφάλαια 4 και 5).

ΒΗΜΑ 3ον Επανεξέταση βασικών προσωπικών στοιχείων του αιτούντα άσυλο

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να έχει ήδη ενημερωθεί για τα βασικά προσωπικά στοιχεία ταυτότητας του αιτούντα άσυλο. Όμως, μπορεί να θεωρήσει αναγκαίο να επανεξετάσει μερικά σημεία ώστε να βεβαιωθεί ότι η πληροφόρηση είναι ακριβής και πλήρης. (Βλέπε Έντυπο Καταγραφής Βασικών Προσωπικών Στοιχείων στο Παράρτημα 1).

ΒΗΜΑ 4ον Παροχή βασικών πληροφοριών στον αιτούντα άσυλο

Πριν από την έναρξη της συνέντευξης πρέπει να παρασχεθούν στον αιτούντα ορισμένες πληροφορίες. Οι πληροφορίες αυτές μπορεί να δοθούν γραπτώς σε προηγούμενη επικοινωνία του αιτούντα με την Υπηρεσία, ή προφορικά πριν από την έναρξη της συνέντευξης. Και στις δύο περιπτώσεις ο αιτών άσυλο πρέπει να γνωρίζει :

- τον ισχύοντα ορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα,
- την διαδικασία που εφαρμόζεται για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Είναι ιδιαίτερης σημασίας για τον αιτούντα άσυλο να κατανοήσει ότι πρέπει να **απαντήσει πλήρως** στα ακόλουθα ερωτήματα :

- Έχει φόβο δίωξης ;
- Είναι αυτός ο φόβος βάσιμος και δικαιολογημένος ;
- Οφείλεται η δίωξη σε λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε κοινωνική ομάδα ή στις πολιτικές πεποιθήσεις ή σε λόγους που αναφέρονται στον ορισμό του "πρόσφυγα" που περιλαμβάνεται στην Σύμβαση του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας ή στην Διακήρυξη της Cartagena ;

Για τους λόγους αυτούς οι ερωτήσεις που υποβάλλονται κατά την διάρκεια της συνέντευξης αφορούν :

- τις συνθήκες που επικρατούν στην χώρα καταγωγής και ειδικότερα στην περιοχή προέλευσης του αιτούντα άσυλο,
- τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν στο παρελθόν ο αιτών άσυλο, μέλη της οικογενείας του/της ή πρόσωπα που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση στο παρελθόν,
- τις δυσκολίες που ενδέχεται να αντιμετωπίσει ο αιτών άσυλο στην περίπτωση που αναγκαστεί να επιστρέψει στην χώρα καταγωγής του,
- τα αίτια δημιουργίας αυτών των δυσκολιών.

Πριν αρχίσει η διεξαγωγή της συνέντευξης πρέπει να υπάρχει η βεβαιότητα ότι ο αιτών έχει κατανοήσει τον σκοπό της συνέντευξης και των ερωτήσεων που πρόκειται να του υποβληθούν.

ΒΗΜΑ 5ον Υπενθύμιση στον αιτούντα άσυλο των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του

Αφού ο υπεύθυνος της συνέντευξης εξηγήσει στον αιτούντα άσυλο τον ρόλο του, είναι σημαντικό να αναφέρει στον αιτούντα άσυλο τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του, που κατά κύριο λόγο περιλαμβάνουν :

- Το δικαίωμα στην **εχεμύθεια**. Πρέπει να καθησυχασθεί ο αιτών άσυλο ότι καμμία από τις πληροφορίες που θα αποκαλύψει στον υπεύθυνο της συνέντευξης δεν θα περιέλθει στη γνώση των αρχών της χώρας καταγωγής του ή οιουδήποτε τρίτου μέρους χωρίς την ρητή συγκατάθεσή του. Ο αιτών άσυλο δικαιούται να καθησυχασθεί ότι τόσο ο υπεύθυνος της συνέντευξης όσο και ο διερμηνέας θα σεβασθούν τον εμπιστευτικό χαρακτήρα της συνέντευξης και ότι έχουν ορκισθεί να πράξουν έτσι. Η στάση αυτή είναι αναγκαία για να αισθανθεί ο αιτών άσυλο ασφαλής και για να μιλήσει με ειλικρίνεια για τις εμπειρίες και τα γεγονότα του παρελθόντος.
- Το δικαίωμα σε παροχή **συμβουλευτικής βοήθειας**. Στις περιπτώσεις των συνεντεύξεων που διεξάγονται από το προσωπικό της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες επί τόπου, συνήθως δεν επιτρέπεται η παρουσία νομικού ή άλλου συμβούλου. Όμως η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες συχνά επικοινωνεί γραπτά ή προφορικά με κάποιον εκπρόσωπο του αιτούντα άσυλο ή με οργανισμό υποστήριξης προσφύγων. Οι πληροφορίες που παρέχονται από τα άτομα ή τους οργανισμούς είναι συχνά χρήσιμες για τον υπεύθυνο της συνέντευξης.
Όταν η εθνική νομοθεσία προβλέπει την παρουσία νομικού ή άλλου συμβούλου κατά την διάρκεια παρουσίας του αιτήματος ασύλου από τον ενδιαφερόμενο, είναι θεμελιώδους σημασίας η παρουσία του κατά την διεξαγωγή της συνέντευξης. Η παρουσία νομικού εκπροσώπου ή άλλου συμβούλου που γνωρίζει τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα και την εθνική νομολογία καθώς και τους ισχυρισμούς του αιτούντα άσυλο διευκολύνει όχι μόνον τον αιτούντα αλλά και τον υπεύθυνο της συνέντευξης.
- Το δικαίωμα και η υποχρέωση παροχής **αποδείξεων**. Η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα εξαρτάται από τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται ο αιτών άσυλο. Μόνον ο αιτών άσυλο είναι σε θέση να παρέχει την περιγραφή αυτών των γεγονότων. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης παίζει ζωτικό ρόλο παρέχοντας βοήθεια και ενθαρρύνοντας τον αιτούντα να αποκαλύψει όλες τις σχετικές λεπτομέρειες που αφορούν τις παρελθούσες εμπειρίες του και να τις παρουσιάσει με τρόπο πειστικό. Προκειμένου να τεκμηριώσει το αίτημα ασύλου και κατά συνέπεια να βοηθήσει τον αιτούντα, ο υπεύθυνος της συνέντευξης δυνατόν να χρειάζεται συμπληρωματικό υλικό όπως άρθρα εφημερίδων, εκθέσεις μαρτύρων ή εκθέσεις που αναφέρονται στα δικαιώματα του ανθρώπου. Αποτελεί καθήκον του υπεύθυνου της συνέντευξης να παράσχει στον αιτούντα κάθε βοήθεια, εφιστώντας του την προσοχή στην σημασία παροχής αποδείξεων των ισχυρισμών του για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα στο πρόσωπό του. Η συνέντευξη διεξάγεται για τον αιτούντα άσυλο. Όμως αν και ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να έχει τον έλεγχο

για την διεξαγωγή της, τονίζεται ότι η διαδικασία της συνέντευξης **αποτελεί ευκαιρία για τον αιτούντα άσυλο να παρουσιάσει τους ισχυρισμούς του**. Ένας τρόπος που μπορεί να βοηθήσει τον υπεύθυνο της συνέντευξης και τον αιτούντα άσυλο στον καθορισμό των κύριων σημείων των περί ασύλου ισχυρισμών είναι να υποβάλει ο αιτών σύντομη γραπτή αναφορά σχετικά με τους ισχυρισμούς αυτούς. Αυτή η περιληπτική αναφορά μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον υπεύθυνο της συνέντευξης ως προπαρασκευαστικό εργαλείο πριν ακόμη ξεκινήσει η διεξαγωγή της (βλέπε Παράδειγμα Εντύπου Καταγραφής Βασικών Προσωπικών Στοιχείων στο Παράρτημα 1).

- Ο αιτών άσυλο υποχρεούται να εκθέτει τους ισχυρισμούς του με τρόπο **αληθή**. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης μπορεί να διευκρινίσει στον αιτούντα άσυλο ότι η ειλικρινής και η έντιμη μαρτυρία του είναι προς όφελός του. Πιθανόν ο αιτών άσυλο να έχει ενημερωθεί από άλλους ότι έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να αναγνωρισθεί στο πρόσωπό του το καθεστώς του πρόσφυγα αν παρουσιάσει την προσωπική του ιστορία με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να είναι ενημερωμένος για το ενδεχόμενο αυτό. Αποτελεί καθήκον του να πείσει τον αιτούντα άσυλο ότι η υπόθεσή του πρέπει να βασίζεται στις αληθινές και πραγματικές εμπειρίες του και όχι σε λανθασμένη ή πλαστή πληροφόρηση.

ΒΗΜΑ 6ον

Επεξήγηση της διαδικασίας

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης ενημερώνει τον αιτούντα άσυλο για την διάρκεια της συνέντευξης, αν σχεδιάζει να διακόψει και τον τρόπο υποβολής των ερωτήσεων. Αφού έχουν εξηγηθεί στον αιτούντα άσυλο τα προαναφερόμενα πέντε στάδια της διαδικασίας της συνέντευξης ερωτάται εάν υπάρχουν ασαφή για αυτόν σημεία και αν υπάρχουν σημεία για τα οποία χρειάζεται επιπλέον επεξηγήσεις. Όταν έχουν αποσαφηνιστεί όλα τα παραπάνω σημεία μπορεί να αρχίσει η συνέντευξη.

• **Συνοπτική παρουσίαση των προαναφερθέντων βημάτων**

- ✓ Παρουσίαση του υπεύθυνου της συνέντευξης και επεξήγηση στον αιτούντα άσυλο της διαδικασίας που θα εφαρμοσθεί προκειμένου για την δημιουργία άνετου κλίματος,
- ✓ Παρουσίαση του διερμηνέα και διασφάλιση της καλής επικοινωνίας μεταξύ διερμηνέα και αιτούντα άσυλο πριν αρχίσει η συνέντευξη,
- ✓ Επανεξέταση της πληροφορίας που έχει ήδη παρασχεθεί από τον αιτούντα άσυλο στον έντυπο βασικών προσωπικών στοιχείων ώστε να διαπιστωθεί ότι είναι πλήρη και ακριβή,
- ✓ Επεξήγηση στον αιτούντα άσυλο του ορισμού του πρόσφυγα και του τύπου των ερωτήσεων που θα υποβληθούν,
- ✓ Υπενθύμιση στον αιτούντα άσυλο του δικαιώματός του σε εχεμύθεια, της υποχρέωσής του να παρέχει αποδείξεις και να λέγει την αλήθεια.

Διατήρηση κλίματος εμπιστοσύνης με τον αιτούντα άσυλο

Σκοπός όλων των βημάτων που περιγράφηκαν προηγουμένως είναι η δημιουργία και η διατήρηση κλίματος εμπιστοσύνης κυρίως από πλευράς του αιτούντα άσυλο. Αποτελεί καθήκον του υπεύθυνου της συνέντευξης να συμβάλει στην δημιουργία αυτού του κλίματος εμπιστοσύνης,

παραμένοντας σε εγρήγορση για ενδεχόμενες ενδείξεις παρεξήγησης ή έντασης που πρέπει να αποσαφηνιστούν αμέσως.

Δύο προσεγγίσεις μπορεί να βοηθήσουν ιδιαιτέρως :

➤ **Οπτική Επαφή**

Με εξαίρεση ορισμένους πολιτισμούς, όπου η οπτική επικοινωνία μπορεί να έχει διαφορετική σημασία, η διατήρηση σταθερής και φιλικής έκφρασης και οπτικής επαφής με τον αιτούντα άσυλο σημαίνει ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης αποδίδει στον συνομιλητή του προσοχή και ενδιαφέρον για όσα εξιστορεί. Ο υπεύθυνος συνέντευξης οφείλει να αποφεύγει να διαβάξει έγγραφα ενώ ομιλεί ο αιτών άσυλο. Αν χρειαστεί να επανεξετάσει κάποιο έγγραφο, σκόπιμο είναι να περιμένει να σταματήσει την ομιλία του ο αιτών άσυλο. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να κατευθύνει το βλέμμα του στον αιτούντα άσυλο και όχι στον διερμηνέα. Οι ερωτήσεις απευθύνονται απευθείας στον αιτούντα άσυλο και όχι "μέσω" του διερμηνέα.

Παραδείγματα χάρη :

ΟΧΙ ! (απευθυνόμενος στον διερμηνέα) "Ρωτήστε τι συνέβη μετά την έκρηξη της βόμβας".

ΝΑΙ ! (απευθείας στον αιτούντα άσυλο) "Τι συνέβη μετά την έκρηξη της βόμβας;"

➤ **Στάση**

Όπως και η οπτική επαφή έτσι και η φυσική στάση που υιοθετεί ο υπεύθυνος της συνέντευξης μπορεί να εκφράσει το ενδιαφέρον του για όσα εξιστορεί ο αιτών άσυλο. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να είναι φυσικός, άνετος και να παρακολουθεί με προσοχή. Πρέπει να διατηρεί την ουδετερότητά του τόσο στις εκφράσεις του προσώπου του όσο και στις κινήσεις του. Η ουδετερότητά του ενθαρρύνει την επικοινωνία του αιτούντα άσυλο.

➤ **ΜΗΝ !**

- ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να φέρεται νευρικά και να "χύνεται" στο κάθισμά του,
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να τοποθετεί τα πόδια πάνω στο τραπέζι,
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να κοιτά έξω από το παράθυρο,
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να χειρονομεί ή να δείχνει (κουνώντας το κεφάλι ή γυρίζοντας το βλέμμα προς το ταβάνι) ότι δεν συμφωνεί με όσα εξιστορεί ο αιτών άσυλο ή ότι πιστεύει ότι η ιστορία που του εξιστορείται δεν είναι αληθινή.

☐ **Υποβάλλοντας τα ερωτήματα**

Τα ερωτήματα υποβάλλονται με τρόπο φιλικό και όχι βιαστικά. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης παρέχει στον συνομιλητή του τον απαραίτητο χρόνο ώστε να εκφραστεί με άνεση και ελευθερία. Αν και είναι πιθανόν να το πρόγραμμα του υπεύθυνου της συνέντευξης να είναι επιβαρυσμένο με την διεξαγωγή πολλών συνεντεύξεων δεν πρέπει να επιβάλει γρήγορο ρυθμό στις απαντήσεις του αιτούντα άσυλο γιατί έτσι μπορεί να μην του παρέχει την ευκαιρία να αποκαλύψει κάποια σημαντική λεπτομέρεια της υπόθεσής του.

Τα ερωτήματα να προκύπτουν φυσικά : δεν πρέπει να δίδεται η εντύπωση ότι έχουν καταγραφεί υπό μορφή καταλόγου ερωτήσεων εκ των προτέρων. Αν χρησιμοποιείται κατά την διάρκεια της συνέντευξης ερωτηματολόγιο, τούτο χρησιμεύει για να αφυπνίζεται ο υπεύθυνος της συνέντευξης ως προς την κάλυψη των βασικών στοιχείων της συνέντευξης (βλέπε έντυπο "Ερωτηματολόγιο Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα" στο Παράρτημα 1). Όμως, δεν

θα πρέπει να περιορίζεται ο υπεύθυνος της συνέντευξης σε τυποποιημένη μορφή ερωτήσεων καθώς τούτο ενδέχεται να εμποδίσει την ροή και τον στόχο της συνέντευξης.

Ο κάθε άνθρωπος έχει τον προσωπικό του τρόπο ομιλίας που αφορά την ταχύτητα, τον τόνο και την χροιά της φωνής του καθώς και τον ρυθμό. Προκειμένου να διευκολυνθεί ο αιτών άσυλο και κατά συνέπεια να ενθαρρυνθεί να επικοινωνήσει ο υπεύθυνος της συνέντευξης προσαρμόζει τους ρυθμούς του στα ειδικότερα χαρακτηριστικά του αιτούντα άσυλο.

Σε όλη την διάρκεια της συνέντευξης ο υπεύθυνος για αυτήν παρακολουθεί με τα ερωτήματα που υποβάλει όλα τα σχετικά θέματα στα οποία αναφέρεται ο αιτών άσυλο. Μετά το τέλος της συνέντευξης δεν θα πρέπει να υπάρχουν για τον υπεύθυνο γι' αυτήν αναπάντητα ερωτήματα ή αδιευκρίνιστα θέματα. Αυτό προϋποθέτει ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης παραμένει σε εγρήγορση κατά την διάρκεια της διεξαγωγής της.

Παράδειγμα :

Κάποιος αιτών άσυλο δηλώνει ότι συνελήφθη ενώ μοίραζε φυλλάδια και ότι κρατήθηκε για τρεις μήνες. Προκειμένου να αποσαφηνιστεί το θέμα αυτό τίθενται τα παρακάτω ερωτήματα :

- " Γιατί κρατηθήκατε;"
- " Πως σας φέρθηκαν κατά την διάρκεια της κράτησής σας;"
- " Διατυπώθηκε κατηγορία ;"
- " Είχατε επικοινωνία με την οικογένειά σας κατά την διάρκεια της κράτησής σας;"
- " Μπορείτε να περιγράψετε τον τόπο όπου είχατε τεθεί υπό κράτηση;"

Προχωρώντας με αυτά τα ερωτήματα ο υπεύθυνος της συνέντευξης έχει την ευκαιρία να λάβει περισσότερες πληροφορίες από τον αιτούντα άσυλο. Αυτά τα ερωτήματα δείχνουν επίσης ότι ενδιαφέρεται να πληροφορηθεί τι ακριβώς συνέβη στον αιτούντα άσυλο.

Η αντίδραση του υπεύθυνου της συνέντευξης στις σιωπές

Παρέχει στον αιτούντα άσυλο το χρόνο να σκεφθεί, ιδιαίτερα μετά την διατύπωση μιας γενικής και ευρείας ερώτησης. Οφείλει να αποφεύγει να σπάσει την σιωπή υποβάλλοντας περιοριστική ερώτηση που ενδεχομένως προκαλέσει βιαστική απάντηση : μια τέτοια ερώτηση ενδεχομένως εμποδίζει τον αιτούντα άσυλο ως προς την αποκάλυψη της πλήρους σημασίας που είχε κάποιο συγκεκριμένο γεγονός για αυτόν.

Παράδειγμα :

Ερωτών : " Τι συνέβη αφού κατέλαβε την εξουσία ο στρατός;"

Σιωπή

Ερωτών : " Υποστήκατε ανάκριση, σας συνέλαβαν;"

Είναι προτιμότερο, στην περίπτωση που η σιωπή είναι ιδιαίτερης διάρκειας, να επαναδιατυπωθεί η ερώτηση.

Επεξεργασία του ήδη αναφερθέντος παραδείγματος :

Ερωτών : " Τι σας συνέβη μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον στρατό;"

Σιωπή

Ερωτών : " Αναφέρατε προηγουμένως ότι σημειώθηκαν ταραχές όταν ο στρατός εξεδίωξε την κυβέρνηση. Μπορείτε να περιγράψετε τις δυσκολίες που αναγκαστήκατε να αντιμετωπίσετε;"

Η σιωπή του υπεύθυνου της συνέντευξης (εφόσον δηλώνει το ενδιαφέρον του για την απάντηση και την αναμονή του για την εξέλιξη της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα άσυλο) μπορεί να ενθαρρύνει τον αιτούντα να μιλήσει. Δίδεται στον αιτούντα ο χρόνος να σκεφθεί το ερώτημα και να επαναφέρει στην μνήμη του τα γεγονότα. Κατά την διάρκεια της παύσης μπορεί να διαπιστωθούν σημαντικά μη λεκτικά σημεία επικοινωνίας, στα οποία ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να αποδώσει προσοχή.

Μορφές ερωτημάτων

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να γνωρίζει ποιιάς μορφής ερωτήματα είναι τα πλέον αποτελεσματικά σε κάθε στάδιο της συνέντευξης καθώς και αυτά που πρέπει να αποφευχθούν γιατί αποτελούν εμπόδιο στην επικοινωνία. Η γνώση αυτή βοηθά να υπερπηδηθούν προβλήματα διαστακτικότητας. Στην συνέχεια θα περιγραφούν δύο μορφών ερωτήματα : **τα ανοικτά και τα κλειστά ερωτήματα.**

➤ **Ανοικτά ερωτήματα**

Πρόκειται για τα ερωτήματα με τα οποία ζητούνται γενικές πληροφορίες και δεν μπορούν να απαντηθούν με "ναί" ή "όχι". Χρησιμοποιούνται προκειμένου για την συλλογή προσωπικών απόψεων και αντιδράσεων και είναι κατά συνέπεια τα καταλληλότερα για την έναρξη της συνέντευξης. Υποβάλλοντας ανοικτά ερωτήματα διευκολύνεται ο αιτών άσυλο στην παρουσίαση της προσωπικής του εκδοχής για τα γεγονότα.

Παραδείγματα :

- Γιατί εγκαταλείψατε την χώρα σας;
- Πως άλλαξε η ζωή σας μετά τον πόλεμο;
- Περιγράψτε τα προβλήματα που αντιμετωπίσατε με τις αρχές στη χώρα καταγωγής σας
- Τι συνέβη όταν άλλαξε η κυβέρνηση;
- Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι θα έχετε προβλήματα αν αναγκαστείτε να επιστρέψετε στην χώρα καταγωγής σας;

Τα ανοικτά ερωτήματα επιτρέπουν στον υπεύθυνο της συνέντευξης να έχει ευρεία αντίληψη του υπόβαθρου των προβλημάτων του αιτούντα άσυλο καθώς και των αιτιών της απροθυμίας του να επιστρέψει στην χώρα καταγωγής του.

Τα ανοικτά ερωτήματα ενθαρρύνουν επίσης τον αιτούντα άσυλο να ομιλήσει περισσότερο γενικά για ένα σημαντικό και καίριο θέμα.

Παράδειγμα :

Αιτών Άσυλο : Δεν ήθελα να έχω προβλήματα με τις αρχές και έτσι έπαψα να συμμετέχω στις συναντήσεις. Αλλά η αλλαγή της στάσης μου δεν επηρέασε. Ξέρω ότι αργά ή γρήγορα θα με συνελάμβαναν.

Ερωτών : Μπορείτε να με βοηθήσετε να καταλάβω τι ακριβώς σας έκανε να αισθάνεστε έτσι ;

Αυτής της μορφής το ερώτημα σίγουρα θα αποκαλύψει περισσότερες σχετικές πληροφορίες.

Πότε πρέπει να αποφεύγονται τα ανοικτά ερωτήματα : Πρέπει να επισημανθεί ότι αυτής της μορφής τα ερωτήματα είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα. Αν ο αιτών άσυλο είναι νευρικός ή έχει παρεξηγήσει την μορφή της πληροφόρησης που χρειάζεται ο υπεύθυνος της συνέντευξης ενδεχομένως βρεθεί σε σύγχυση και αρχίσει να μιλά ασταμάτητα για ασήμαντες και άσχετες με το αίτημα ασύλου λεπτομέρειες. Στην περίπτωση αυτή ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να ανακτήσει τον έλεγχο και να παρέμβει ευγενικά αλλάζοντας την μορφή της ερώτησης. Κατά την διατύπωση ανοικτών ερωτημάτων λαμβάνονται υπόψη το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του αιτούντα άσυλο ώστε να καθίσταται σαφές αν είναι σε θέση να παρέχει σαφείς πληροφορίες σχετικά με τα ερωτήματα που υποβάλλονται από τον υπεύθυνο της συνέντευξης.

➤ **Κλειστά ερωτήματα**

Συνεπάγονται σύντομη απάντηση, συνήθως "ναι" ή "όχι" ή απλή δήλωση του γεγονότος.

Παραδείγματα :

- Πότε εγκαταλείψατε την χώρα καταγωγής σας και πότε φθάσατε εδώ ;
- Ποιος πλήρωσε για τα έξοδα του ταξιδιού σας ;
- Είχατε άδεια εισόδου (visa) για την χώρα ;
- Ποιο δρομολόγιο ακολουθήσατε για να φθάσετε εδώ ;
- Έχετε υποβάλει αίτημα για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα σε άλλη χώρα;

Τα κλειστά ερωτήματα χρησιμεύουν **για την συμπλήρωση των πληροφοριών της ιστορίας του αιτούντα άσυλο που δεν είναι σαφείς**, ειδικότερα όταν διαπιστώνονται **αντιφατικές λεπτομέρειες**.

Παραδείγματα :

- Υποστήκατε ανάκριση ενώ βρισκόσασταν υπό κράτηση ; Από ποιόν ; Πόσο συχνά ; Πόσο διαρκούσε η ανάκριση ; Τι είδους ερωτήσεις σας υπέβαλαν ;
- Πού ήταν ο τόπος κράτησής σας ; Πως σας αντιμετώπισαν ενώ βρισκόσασταν στην φυλακή; Πως σας συμπεριφέρθηκαν οι φύλακες και οι αρχές της φυλακής ; Πόσο μεγάλο ήταν το κελί σας ; Ήσασταν μόνος στην φυλακή ;
- Αναφέρετε ότι κρυφτήκατε με τον αδερφό σας, αλλά στο έντυπο καταγραφής των βασικών προσωπικών σας στοιχείων αναφέρετε μόνον έναν αδερφό που ζει στο εξωτερικό. Πόσα αδέρφια έχετε ;

Ακολουθούν μερικές **γενικές υπομνήσεις** που αφορούν τον τρόπο υποβολής των ερωτημάτων. Διατυπώνονται με την μορφή των : "πρέπει" και "δεν πρέπει".

ΠΡΕΠΕΙ

Οι ερωτήσεις που υποβάλλονται από τον υπεύθυνο της συνέντευξης να είναι σύντομες και απλές.

Εναλλαγή μεταξύ ανοικτών και κλειστών ερωτημάτων. Η τακτική αυτή διευκολύνει στην μείωση της έντασης καθώς ο αιτών άσυλο θα μπορέσει να εκφραστεί ελεύθερα κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Βοηθά επίσης ώστε να μην αισθάνεται ο αιτών άσυλο ότι αυθαίρετα επιδιώκεται να διαπιστωθούν συγκεκριμένα ή αντιφατικά σημεία της ιστορίας του.

ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να θέτει σειρά ερωτημάτων που δημιουργούν σύγχυση στον αιτούντα άσυλο.

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να ανακρίνει ή να χρησιμοποιεί αυστηρό τόνο στην φωνή του όταν υποβάλει τα ερωτήματα.

Παράδειγμα προς αποφυγή :

Όταν υποβάλλατε αίτημα για χορήγηση άδειας εισόδου (visa), όπως είπατε, είχατε καλή εργασία και είχατε δικαίωμα σε άδεια μόνο δύο εβδομάδων. Στο αεροδρόμιο είπατε ότι δεν έχετε συγγενείς σε αυτήν την χώρα, αλλά ο αδερφός σας έχει επίσης ζητήσει άσυλο, έτσι δεν είναι ; Και τώρα υποστηρίζετε ότι θα διωχθείτε αν επιστρέψετε στην πατρίδα σας. Είπατε ψέμματα για να σας χορηγηθεί η άδεια εισόδου καθώς και στο αεροδρόμιο. Γιατί θα πρέπει να σας πιστέψω εγώ τώρα ;

Μαθαίνοντας την πραγματική ιστορία

Με δύο μεθόδους μπορεί να επιτευχθεί αυτός ο ουσιαστικός στόχος.

➤ **Διευκολύνοντας τον αιτούντα άσυλο να μιλήσει**

Έχει ήδη γίνει αναφορά στην σημασία δημιουργίας και διατήρησης κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ του αιτούντα άσυλο και του υπεύθυνου της συνέντευξης. Αν έχει επιτευχθεί αυτό είναι σχετικά εύκολο για τον αιτούντα να διευκολυνθεί να μιλήσει ελεύθερα και ανοικτά.

Να αποφεύγεται : ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να παρεμβάλει μια καινούργια ερώτηση αν προηγουμένως δεν έχει συμπληρωθεί η απάντηση στην προηγούμενη.

Να ενθαρρύνεται : ο αιτών άσυλο από τον υπεύθυνο της συνέντευξης, ακόμα και όταν υπάρχει έκφραση διστακτικότητας ή σιωπή. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης μπορεί να νεύσει καταφατικά, λέγοντας " ... και μετά ; ", " καταλαβαίνω ..." ή να επαναλάβει λέξεις-κλειδιά από την προηγούμενη απάντηση του αιτούντα άσυλο.

Παράδειγμα :

Αιτών Άσυλο : Όταν έμαθα ότι με καταζητούσαν δεν ήξερα τι να κάνω. Φοβόμουν να επιστρέψω στο σπίτι μου ή στην δουλειά μου ... (σιωπή).

Ερωτών : Φοβόσασταν ...

Αιτών Άσυλο : Καθημερινά εξαφανίζεται κόσμος... Μερικές φορές ανακαλύπτονται τα πτώματά τους, άλλες πάλι απλά εξαφανίζονται... (σιωπή)

Ερωτών : Κατάλαβα ...

Αιτών Άσυλο : Πήγα στο σπίτι ενός φίλου. Όταν του εξιστόρησα τι συνέβη μου είπε ότι ήταν επικίνδυνο για μένα να μείνω στην πόλη. Και έτσι αποφάσισα να φύγω.

Ερωτών : Και μετά τι κάνατε ...

Χρησιμοποιώντας αυτόν τον τρόπο προσέγγισης ο υπεύθυνος της συνέντευξης δείχνει στον αιτούντα άσυλο ότι ακούει προσεκτικά αντιλαμβανόμενος με τον τρόπο αυτόν ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης τον ενθαρρύνει, ενώ ταυτόχρονα παραμένει ουδέτερος χωρίς να παίρνει θέση υπέρ ή κατά της υπόθεσης του. Έτσι ο αιτών άσυλο ενθαρρύνεται και επιθυμεί να παρέχει περισσότερες πληροφορίες.

➤ **Εντοπίζοντας τις ανακολουθίες**

Μπορεί να είναι δύο ειδών :

Ανακολουθίες στις γραπτές και προφορικές μαρτυρίες ή και σε διάφορα έγγραφα που υποβάλει ο αιτών άσυλο

Παραδείγματα

- Ο αιτών αναφέρει ότι εκρατείτο κατά την διάρκεια των τελευταίων έξη μηνών του 1992 αλλά το διαβατήριό του έχει εκδοθεί το Οκτώβριο αυτού του έτους. Αυτή η ανακολουθία μπορεί να οφείλεται σε σύγχυση αναφορικά με τις ημερομηνίες, ή στο γεγονός ότι το διαβατήριο εκδόθηκε με την βοήθεια φίλου ή συγγενικού προσώπου (ίσως και με δωροδοκία).
- Ο αιτών άσυλο ισχυρίζεται ότι ο αδερφός του συνελήφθη κατά την διάρκεια φοιτητικής πορείας και ότι βρίσκεται ακόμη υπό κράτηση. Στο έντυπο καταγραφής βασικών προσωπικών στοιχείων αναφέρει ότι ο μοναδικός του αδερφός ζει στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Εδώ η χρήση της λέξης "αδερφός" μπορεί να έχει μια διαφορετική πολιτισμική σημασία. Η πιθανόν ο διερμηνέας να παρέλειψε να συμπληρώσει στο έντυπο καταγραφής το όνομα του δεύτερου αδερφού.

Ανακολουθίες συμπεριφοράς

Παραδείγματα :

- Ο αιτών ισχυρίζεται ότι κατέφυγε στο σπίτι ενός φίλου, φοβούμενος την σύλληψη. Όμως απαντά ότι συνέχισε να πηγαίνει καθημερινά στην εργασία του.

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης υποχρεούται να διευκρινίσει αυτήν την ανακολουθία. Μπορεί να υποβάλει την ερώτηση :

" Δεν φοβόσασταν μήπως σας συλλάβουν καθ' οδόν για την εργασία της ή στον τόπο όπου κρυβόσασταν ;"

Αυτή η αντιμετώπιση θα ενθαρρύνει τον αιτούντα άσυλο να παρέχει πρόσθετες εξηγήσεις. Πιθανόν να ριψοκινδύνευε συνειδητά πηγαίνοντας καθημερινά στην εργασία του εφόσον αδυνατούσε να εγκαταλείψει την χώρα εκείνη την περίοδο έχοντας ως κύριο μέλημά του την εγγύηση της ασφάλειας της οικογενείας του.

- Ο αιτών ισχυρίζεται ότι δέχθηκε την πρώτη απειλή θανάτου τον Μάρτιο και στην συνέχεια κάθε δύο ή τρεις εβδομάδες. Τον Μάιο κάποιος προσπάθησε να τον σκοτώσει με φορτηγό, αλλά έφυγε από την χώρα τον Φεβρουάριο του επόμενου έτους.

Όπως και στο προηγούμενο παράδειγμα απαιτείται συμπληρωματική επεξήγηση.

" Θα πρέπει να είχατε τρομοκρατηθεί. Πότε αποφασίσατε ότι έπρεπε να εγκαταλείψετε την χώρα ;"

Μια παρόμοια ερώτηση αποτελεί έδαφος κατάλληλο για παροχή συμπληρωματικών πληροφοριών. Από την άλλη η υποβολή μιας άμεσης και ευθείας ερώτησης, όπως : " Γιατί χρειαστήκατε τόσο χρόνο για να αποφασίσετε να αναχωρήσετε από την χώρα σας ;" θέτει τον αιτούντα άσυλο σε θέση άμυνας και αφαιρεί από τον υπεύθυνο της συνέντευξης την δυνατότητα για συμπληρωματικές πληροφορίες.

➤ Άμεση αντιμετώπιση

Δεν σημαίνει αναγκαστικά στάση κριτικής αντιμετώπισης από την πλευρά του υπεύθυνου της συνέντευξης. Πρόκειται για έναν τρόπο που διευκολύνει στην διαλεύκανση των γεγονότων που φαίνονται συγκεχυμένα και αντιφατικά. Παρέχεται κατά συνέπεια στον αιτούντα η δυνατότητα να αναφερθεί σε περισσότερες πληροφορίες.

Αυτού του είδους η αντιμετώπιση αποτελεί πολύπλοκη ικανότητα που απαιτεί διακριτικότητα, υπομονή και την ικανότητα πειθούς του αιτούντα άσυλο ώστε να αναφερθεί αντικειμενικά στην υπόθεσή του και να διαλευκάνει τα σημεία που είναι ασαφή ή αντιφατικά.

Πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποφεύγεται η υιοθέτηση κριτικής συμπεριφοράς ή στάσης γιατί τότε θα καταστραφεί το κλίμα εμπιστοσύνης που με κόπο έχει δημιουργηθεί.

Όπως ήδη αναφέρθηκε σε περίπτωση αντιφατικών ή ασαφών ισχυρισμών, παρέχεται στον αιτούντα άσυλο η δυνατότητα να παραθέσει συμπληρωματικές επεξηγήσεις. Μια τεχνική που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο υπεύθυνος της συνέντευξης είναι να θεωρήσει τον εαυτό του υπαίτιο της παρεξήγησης λέγοντας : " Λυπάμαι, θα πρέπει να μην κατάλαβα καλά, μπορούμε να ξαναδούμε αυτό το τμήμα της υπόθεσής σας γιατί δεν θέλω να κάνω λάθη". Με τον τρόπο αυτό ο αιτών άσυλο δεν νοιώθει άβολα ή νευρικά.

Ένας άλλος τρόπος είναι η επαναδιατύπωση των ερωτημάτων. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να έχει υπόψη του ότι λόγω πολιτισμικών διαφορών, της παρεμβολής του διερχομένων, προβλημάτων υγείας, ή έλλειψης προσοχής ο αιτών άσυλο πιθανόν να μην κατανόησε την ερώτηση που του υποβλήθηκε. Σε παρόμοια περίπτωση ο αιτών άσυλο μπορεί να κατανοήσει καλλίτερα την ερώτηση αν επαναδιατυπωθεί με διαφορετικό τρόπο.

Αν, παρά την επανάληψη τμήματος της ιστορίας του αιτούντα άσυλο, παραμένουν οι ανακολουθίες, δεν υπάρχει λόγος να πιεσθεί ο αιτών για περαιτέρω επεξηγήσεις. Αν ο υπεύ-

θυνος της συνέντευξης δεν μπορεί να επιβεβαιώσει μερικά στοιχεία σε αυτό το στάδιο, θα πρέπει να εγκαταλείψει την προσπάθεια και να επανέλθει σε αυτά αργότερα. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να έχει υπόψη του ότι υπάρχουν σημεία της υπόθεσης που ο αιτών δεν επιθυμεί ή δεν μπορεί να αποκαλύψει (βλέπε Αποσπάσματα από τις Οδηγίες του UNHCR για την Αξιολόγηση και την Παροχή Βοήθειας στα Θύματα Τραυματικών Εμπειριών και Βίας στο Παράρτημα 2).

☞ ΣΗΜΕΙΑ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗΣ

- Η αντιμετώπιση είναι αναγκαίο μέσο για την αποκάλυψη της πραγματικής ιστορίας. Δεν πρέπει όμως να καταστρέφεται το κλίμα εμπιστοσύνης που έχει δημιουργηθεί και το οποίο είναι ζωτικό για την καλή επικοινωνία.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να τεκμηριώνει τις εμφανείς ανακολουθίες και τις επεξηγήσεις που παρέχονται από τον αιτούντα άσυλο. Η τεχνική αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη κατά την διαδικασία της αξιολόγησης του αιτήματος ασύλου και οδηγεί σε καταχωρήσεις χρήσιμες που μπορεί να χρησιμοποιηθούν στα πλαίσια μιας συμπληρωματικής εξέτασης του αιτήματος.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να αποδώσει σημασία σε κάθε λεπτομέρεια.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να μην υποβάλει τα ερωτήματα με τρόπο κριτικό. Αυτή η τακτική θα τρομάξει τον αιτούντα και θα σταματήσει ή θα διαστρεβλώσει την επικοινωνία.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να αντιμετωπίζει θετικά τον αιτούντα. Είναι χρήσιμο να χρησιμοποιεί εκφράσεις όπως " Θα μπορούσατε να εξηγήσετε ...;" ή "Θέλετε να πείτε ...".

☐ Τέλος της συνέντευξης

Ο παρακάτω κατάλογος θα βοηθήσει τον υπεύθυνο της συνέντευξης να θέσει τα πράγματα σε τάξη :

- Ρωτήθηκε ο αιτών άσυλο εάν έχει κάτι να προσθέσει ;
- Ενημερώθηκε ο αιτών άσυλο για την διαδικασία που θα ακολουθήσει μετά το πέρας της συνέντευξης ;

Υπάρχουν θέματα που ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να αποσαφηνίσει και που αφορούν:

- τον χρόνο λήψης της απόφασης,
- τις συνέπειες θετικής για τον αιτούντα άσυλο απόφασης (όσον αφορά τα έγγραφα που θα του χορηγηθούν, την οικογενειακή συνένωση, το δικαίωμα εργασίας κλπ),
- τις συνέπειες αρνητικής για τον αιτούντα άσυλο απόφασης (να διευκρινιστεί το δικαίωμα προσφυγής καθώς και η σχετική διαδικασία).
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να διαβεβαιώσει τον αιτούντα άσυλο, ότι σε κάθε περίπτωση θα περιλάβει στην έκθεση που θα συντάξει για την συνέντευξη και η οποία θα συνοδεύει το αίτημά του για αναγνώριση στο πρόσωπό του του καθεστώτος του πρόσφυγα, όλες τις σχετικές πληροφορίες.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης ευχαριστεί τον διερμηνέα και παρέχει επίσης την δυνατότητα στον αιτούντα άσυλο να τον ευχαριστήσει.

Κεφάλαιο 3: Εμπόδια στην Επικοινωνία

Στο κεφάλαιο αυτό απαντώνται ερωτήματα που αφορούν :

- Τα συνηθισμένα εμπόδια στην επικοινωνία
- Την αντιμετώπιση των εμποδίων επικοινωνίας
- Την αντιμετώπιση εχθρικής ή απειλητικής συμπεριφοράς

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η συνέντευξη με άτομα που ζητούν άσυλο έχει μια διαφορετική διάσταση αφού διακυβεύεται κάτι σοβαρό : ένα θετικό αποτέλεσμα του αιτήματος ασύλου μπορεί να αποτελέσει την απαρχή μιας νέας ζωής, μια νέα ελπίδα για τον αιτούντα και την οικογένειά του, ενώ η αρνητική έκβαση ενέχει κίνδυνο και απελπισία. Για τον λόγο αυτό ο υπεύθυνος της συνέντευξης έχει τεραστία ευθύνη.

Στα πρώτα δύο κεφάλαια του παρόντος εγχειριδίου διατυπώθηκε το πλαίσιο προετοιμασίας και διεξαγωγής της συνέντευξης. Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθούν τα εμπόδια που παρουσιάζονται στην επικοινωνία, η προέλευσή τους και οι τρόποι αντιμετώπισής τους. Θα εξετασθεί επίσης το ζήτημα της απειλητικής συμπεριφοράς του αιτούντος άσυλο και ο τρόπος αντιμετώπισής της από τον υπεύθυνο της συνέντευξης.

Οι επιπτώσεις τραυματικών εμπειριών

Είναι σύνηθες, οι αιτούντες άσυλο να δυσκολεύονται να διηγηθούν την προσωπική τους ιστορία. Μπορεί να διστάσουν, να βυθιστούν στην σιωπή, ή να δώσουν εξηγήσεις που μοιάζουν να μην έχουν ειρμό ή που αντιφάσκουν. Μπορεί ακόμα να "απαγγείλουν" μια ιστορία που μοιάζει να είναι προμελετημένη για την περίπτωση. Καθήκον του υπεύθυνου της συνέντευξης αποτελεί να αποκαλύψει την πραγματική ιστορία και τα πραγματικά γεγονότα.

Ένα άτομο που έχει υποστεί φυσικό ή πνευματικό σοκ είναι ιδιαίτερα διστακτικό στο να ξαναβιώσει τα συναισθήματα που το έκαναν να υποφέρει, εξιστορώντας τα γεγονότα που αποτέλεσαν την πηγή του σοκ. Η απροθυμία του αυτή μπορεί να είναι είτε συνειδητή, είτε ασυνείδητη. Σε ακραίες περιπτώσεις, οι παρελθούσες εμπειρίες καταστέλλονται από το συνειδητό τμήμα του μυαλού. Είναι φυσιολογικό σε ορισμένες παρόμοιες περιπτώσεις ο αιτών άσυλο να "σπάσει" και να μην μπορεί να εκφραστεί με συνέπεια και συνέχεια ή να μην θυμάται ορισμένα παρελθόντα γεγονότα.

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να γνωρίζει ότι ένα άτομο μπορεί να έχει κάποιο πνευματικό ή συναισθηματικό πρόβλημα που εμποδίζει την εξέταση της υπόθεσής του. Στην περίπτωση αυτή απαιτείται να παρέχεται στον αιτούντα ιατρική συνδρομή. Ιδιαίτερη προσοχή κατά τη διάρκεια της συνέντευξης απαιτείται με τους αιτούντες άσυλο οι οποίοι είναι θύματα βασανιστηρίων, σεξουαλικής βίας ή λόγω της ηλικίας τους ή της αναπηρίας τους (Για περισσότερες οδηγίες βλέπε το Εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας για τις "Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων", παραγρ. 206-212, τις "Οδηγίες για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Σεξουαλικής Βίας σε Βάρος των Προσφύγων" και τις "Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας για την Αξιολόγηση και την Παροχή Βοήθειας στα Θύματα Τραυματικών Εμπειριών και των Θυμάτων Βίας", Παράρτημα 2 του παρόντος Εγχειριδίου).

Παραλείψεις και Σύγχυση

Όλοι οι άνθρωποι είναι επιλήσιμονες και αυτό αποτελεί μεγάλο εμπόδιο όταν προσπαθεί κανείς να θυμηθεί τα γεγονότα. Για τα άτομα που ζητούν άσυλο, οι ημερομηνίες, οι τοποθεσίες, οι αποστάσεις και ακόμη και οι προσωπικές εμπειρίες μπορεί να έχουν σβήσει από την μνήμη

λόγω πνευματικού σοκ και μπορεί να υπάρχει κενό χρόνου. Οι παραλείψεις ή οι ανακρίβειες εκ μέρους του αιτούντος άσυλο δεν αποτελούν δείγμα ανεντιμότητας. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να γνωρίζει ότι δεν πρέπει να περιμένει από τον συνομιλητή του να θυμάται όλες τις λεπτομέρειες της προσωπικής του ιστορίας.

Η χρονολογική σειρά των γεγονότων είναι δύσκολο να επαναληφθεί. Συνήθως, οι αιτούντες άσυλο θυμούνται τα γεγονότα που τους επηρεάζουν ιδιαίτερα με μια ροή συναισθηματική περισσότερο παρά χρονική.

Παράδειγμα :

"... πρόσωπα που ανήκαν σε ένα τάγμα θανάτου ήρθαν πολλές φορές στο σπίτι μου και με αναζήτησαν... Δύο από τους φίλους μου εξαφανίστηκαν και ένας άλλος βρέθηκε νεκρός... Διέφυγα στο αγρόκτημα του θείου μου και έμεινα εκεί κρυμμένος πέντε μήνες ώσπου να αισθανθώ ασφαλής και να επιστρέψω. Έλαβα ανώνυμες απειλές ... κάποιος άγνωστος ήρθε στην δουλειά μου και ρωτούσε για μένα. Αποφάσισα πως έπρεπε να εγκαταλείψω την χώρα μου".

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης μπορεί να ανακαλύψει κατά την διάρκεια της συνέντευξης ότι η χρονολογική σειρά των γεγονότων δεν είναι η σωστή. Το πτώμα του φίλου βρέθηκε αφού ο αιτών είχε διαφύγει στον θείο του. Είχε κάνει αίτηση για άδεια εισόδου (visa) πριν ρωτήσει γι' αυτόν ο άγνωστος στην δουλειά του. Τέτοιες συγχύσεις δεν σημαίνουν απαραίτητα σκοπιμότητα.

Φόβος παροχής πληροφοριών

Είναι φυσικό ο αιτών άσυλο, έχοντας αναχωρήσει από την χώρα του, όπου εδιώκετο, να φοβάται για αρκετό χρονικό διάστημα. Ο φόβος αυτός μπορεί να εκδηλωθεί με πολλούς τρόπους:

- Αίσθημα φόβου για τα άτομα που ασκούν εξουσία (ιδιαίτερα εν στολή),
- Φόβος να μην κινδυνεύσουν άλλα άτομα ή και συγγενείς,
- Φόβος για την διαδικασία της συνέντευξης,
- Φόβος για τις συνέπειες σε περίπτωση αρνητικής έκβασης της συνέντευξης.

Παραδείγματος χάρη, άτομα που είχαν εμπλακεί στην χώρα τους σε παράνομες πολιτικές δραστηριότητες είναι μάλλον φυσικό να είναι καχύποπτα προς τους ξένους. Αποτελούν μέρος ενός κοινωνικού δικτύου βασισμένα σε αξίες και πρακτικές οι οποίες ήταν κεφαλαιώδους σημασίας για την επιτυχία της οργάνωσης και την επιβίωση των μελών της. Άτομα με αυτά τα χαρακτηριστικά δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν ελεύθερα και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, τις πεποιθήσεις τους ή τις εμπειρίες τους σε κάποιον που δεν αποτελεί μέλος της ομάδας. Υποψίες για τον διερμηνέα μπορεί να είναι επίσης η αιτία για αποσπασματική και συγκεχυμένη ιστορία.

Απώλεια της αυτο-εκτίμησης

Ο αιτών άσυλο μπορεί να αποκρύπτει κάτι που πιστεύει ότι θα τον υποβιβάσει στα μάτια των άλλων. Σε αυτήν την περίπτωση, το φύλο, οι πολιτισμικές και κοινωνικές προσδοκίες αποτελούν παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Παραδείγματος χάρη, ένας άντρας δύσκολα θα παραδεχθεί ότι φοβήθηκε ή ότι αναγκάστηκε να εγκαταλείψει αβοήθητη και απροστάτευτη την οικογένειά του. Μια γυναίκα που υπέστη σεξουαλική επίθεση μπορεί να αισθάνεται τόσο μεγάλη ντροπή που να μην έχει εκφράσει το πώς αισθάνθηκε ούτε και στην οικογένειά της.

" Πολιτισμικό Σόκ"

Άτομα που μετακινούνται από ένα πολιτισμικό περιβάλλον σε άλλο - ειδικότερα όταν αυτό σημαίνει μετακίνηση από ένα λιγότερο σε ένα περισσότερο ανεπτυγμένο περιβάλλον - δοκιμάζονται με φόβους και αγωνίες. Η εμπειρία αυτή μπορεί να επηρεάσει την δυνατότητά τους να εκφραστούν με συνέπεια και σαφήνεια. Ο αιτών άσυλο μπορεί να εκφράζεται με τρόπο μη πειστικό όχι γιατί ψεύδεται, αλλά γιατί αισθάνεται αγωνία και ανασφάλεια, λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζει στην προσαρμογή του στο νέο και διαφορετικό περιβάλλον. Η μη εξοικείωση με την μέθοδο ερώτηση-και-απάντηση που είναι η συνέντευξη είναι άλλος ένας παράγοντας που εμποδίζει την επικοινωνία.

Διαφορετικές αντιλήψεις εννοιών και λέξεων

Συχνά οι ίδιες λέξεις έχουν διαφορετική έννοια από τον έναν πολιτισμό στον άλλον και αυτό μπορεί να αποτελεί αιτία παρεξήγησης. Το πρόβλημα αυτό έχει σοβαρές συνέπειες για τον αιτούντα άσυλο.

Παράδειγμα :

Ένας Τούρκος που ζήτησε άσυλο στην Σουηδία, δήλωσε ότι διέφυγε την σύλληψη γιατί κρύφτηκε στα βουνά κοντά στην μικρή πόλη όπου ζούσε. Η αίτησή του για άσυλο απορρίφθηκε. Ανάμεσα στους λόγους ήταν ότι η πόλη του βρισκόταν ανάμεσα σε λόφους. Για τον Ελβετό που ήταν υπεύθυνος της συνέντευξης δεν υπήρχαν βουνά : άρα ο Τούρκος δεν κρίθηκε αξιόπιστος. Στην τουρκική γλώσσα όμως με την λέξη βουνά υποδηλώνονται και οι λοφώδεις περιοχές.

Άλλες κοινές λέξεις που μπορεί να παρερμηνευθούν είναι οι *αδερφός* και *ξάδερφος*. Για τους Αφρικανούς παραδείγματος χάρη αυτές οι λέξεις δεν ισχύουν μόνο για τους στενούς συγγενείς αλλά επεκτείνονται και σε άλλα μέλη της φυλής.

Η έννοιες του χρόνου, της αλήθειας και του ψεύδους διαφέρουν επίσης από πολιτισμό σε πολιτισμό και μπορούν να αποτελούν αιτία παρερμηνείας και αμφισβήτησης της αξιοπιστίας του αιτούντα άσυλο.

□ Η Συμπεριφορά του υπεύθυνου της συνέντευξης

Οι παρακάτω οδηγίες αναφέρονται στην γενική συμπεριφορά που πρέπει να υιοθετηθεί κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Πολλές από τις υποδείξεις είναι όμοιες με αυτές που ήδη αναφέρθηκαν σε προηγούμενα κεφάλαια.

- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να έχει ανά πάσα στιγμή επίγνωση των ευθυνών του. Να μην λησμονεί ότι μια άδικη απόφαση μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις για τον αιτούντα άσυλο.
- Στην περίπτωση που εντοπίσει συμπτώματα τραυματικών εμπειριών οφείλει να αποφύγει να τα επιτείνει με τους παρακάτω τρόπους :
  - να βεβαιώνεται ότι η αίθουσα όπου διεξάγεται η συνέντευξη δεν μοιάζει με αίθουσα δικαστηρίου ,
  - να αποφεύγεται να είναι παρόντα κατά την διάρκεια της συνέντευξης ένστολα πρόσωπα,
  - αν ο αιτών άσυλο φαίνεται ανήσυχος να προσπαθεί να υποβάλει τα ερωτήματά του με τρόπο χαλαρό. Οφείλει να καθησυχάζει τον αιτούντα επιστήνοντάς του την προσοχή στο γεγονός ότι επιθυμεί να τον βοηθήσει και ότι θα επιτύχει καλλίτερα αν απαντά τα ερωτήματα με ειλικρίνεια.

- προκειμένου για την υποστήριξη της πληροφόρησης που συλλέγεται κατά την διάρκεια της συνέντευξης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί κάθε είδους έντυπη πληροφόρηση (έγγραφα που καταθέτει ο αιτών, εφημερίδες και εκθέσεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου, ιατρικές εκθέσεις κλπ).
- ο αιτών άσυλο καθησυχάζεται για τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των πληροφοριών που παρέχει κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Διευκρινίζεται ότι ο διερμηνέας έχει ορκιστεί να τηρεί την εχεμύθεια ως προς το περιεχόμενο της συνέντευξης.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης υποχρεούται να παραμένει πάντα ουδέτερος. Αποφεύγει να υποβάλει ερωτήματα που έχουν χαρακτήρα επικριτικό, όπως παραδείγματος χάρη :
" Πως μπορέσατε να εγκαταλείψατε την χώρα σας χωρίς την οικογένειά σας ; "
" Πως μπορέσατε να αφήσετε τα παιδιά σας σε έναν άγνωστο ; "
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να λάβει υπόψη του το πολιτισμικό υπόβαθρο του αιτούντος άσυλο ώστε να αποφευχθούν οι παρερμηνείες κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Πρέπει να είναι ενήμερος για τις τυχόν διαφορές που υπάρχουν στην ερμηνεία των όρων που μπορεί να προκύψουν κατά την διάρκεια της συνέντευξης.
- Άλλοι παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την σχέση αιτούντα άσυλο - υπεύθυνου της συνέντευξης - διερμηνέα είναι : σύγκρουση ηλικιών, φύλου, κοινωνικής τάξης, μορφωτικού επιπέδου, κοινωνικών αξιών και αναπηρία. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να έχει διαρκώς υπόψη του αυτούς τους παράγοντες και την επίδρασή τους στην επικοινωνία. Πρέπει να ενημερώνει σχετικά και τον διερμηνέα.

☐ Και αν ο αιτών άσυλο δεν θέλει να συμμετέχει στην συνέντευξη ;

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να έχει υπόψη του ότι οι πρόσφυγες μπορεί να είναι θύματα βασανιστηρίων και να βρίσκονται υπό μεγάλη πίεση. Η διαδικασία της συνέντευξης μπορεί να πυροδοτήσει αντιδράσεις που μπορεί να εκληφθούν ως επιθετικές. Ενδείξεις και συμπτώματα συναισθηματικής φόρτισης πρέπει να γίνονται αντιληπτά. Είναι απαραίτητο επίσης να διαγνωστεί η ανάγκη πλήρους ιατρικής συνδρομής ώστε να βοηθηθεί ο αιτών άσυλο πριν ξεκινήσει η συνέντευξη.

Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, ο υπεύθυνος της συνέντευξης μπορεί να αντιληφθεί ότι βρίσκεται αντιμέτωπος με μη συνεργάσιμα άτομα ή άτομα που επιδεικνύουν επιθετική συμπεριφορά. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι αναγκαίο να εφαρμόζονται μέτρα που να αποβλέπουν στην προστασία του υπεύθυνου της συνέντευξης, του διερμηνέα και του υπόλοιπου προσωπικού από επιθετικές πράξεις. Στα κατά τόπους γραφεία του Οργανισμού υπάρχει συνήθως τοπική αστυνόμευση, φύλακες και άλλου είδους μέτρα ασφάλειας. Όμως στις απομονωμένες περιοχές μπορεί να μην υπάρχει οργανωμένη ασφάλεια, γι' αυτό και θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικές λύσεις, όπως να ειδοποιούνται οι τοπικές αρχές ή άλλα μέλη του προσωπικού μπορεί να κληθούν να βοηθήσουν (Για περισσότερα σε αυτό το θέμα βλέπε Κεφάλαιο 7 : "Θέματα εμπιστευτικότητας και ασφάλειας").

Διακοπή της Συνέντευξης

Η μη συνεργάσιμη και εχθρική συμπεριφορά μπορεί να έχει διάφορες μορφές. Πάντως μπορεί να οδηγήσει σε διακοπή της συνέντευξης. Δυνατόν να αντιληφθεί ο υπεύθυνος της συνέντευξης ότι ο αιτών αρνείται ή αδυνατεί να απαντήσει ή δεν έχει την διάθεση για επικοινωνία, γεγονός που κάνει την συνέχιση της συνέντευξης δύσκολη και χρονοβόρα. Υπάρχουν οι ακόλουθες λύσεις :

- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης να παραμείνει ήρεμος και να προσπαθήσει να κατανοήσει τους λόγους της εχθρικής και μη συνεργάσιμης συμπεριφοράς. Πιθανόν, λόγω προσωπικών δυσκολιών ο αιτών άσυλο να μην μπορεί να συμμετάσχει στην συνέντευξη.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης εξηγεί στον αιτούντα άσυλο ότι δεν μπορεί να συνεχιστεί η συνέντευξη εφόσον δεν θέλει ή δεν μπορεί να συνεργαστεί.
- Εφόσον τούτο είναι εφικτό, ο υπεύθυνος της συνέντευξης μπορεί να ζητήσει την συνδρομή ειδικευμένου συμβούλου ή κάποιου άλλου αρμοδίου προσώπου από την κοινότητα. Αυτό θα δείξει στον αιτούντα άσυλο ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης προσπαθεί να τον βοηθήσει και μπορεί να διευκολυνθεί η επανάκτηση της εμπιστοσύνης και να συνεχιστεί η συνέντευξη.

Αν οι προσπάθειες του υπεύθυνου της συνέντευξης να ηρεμήσει τον αιτούντα και να αποκατασταθεί το κλίμα εμπιστοσύνης αποτύχει οπότε η συνέχεια της συνέντευξης είναι αδύνατη, αυτή αναβάλλεται για κάποια άλλη μέρα, σαν τελευταία λύση, αποσαφηνίζοντας στον αιτούντα άσυλο ότι δεν πρόκειται για τιμωρία, αλλά έκφραση της ανάγκης για συνεργασία, που ελπίζεται ότι θα επιτευχθεί την επόμενη φορά. Η τακτική αυτή θα δώσει στον αιτούντα άσυλο τον χρόνο να σκεφθεί σχετικά και να επανέλθει με μια πλέον θετική στάση. Αν χρειαστεί μπορεί η συνέντευξη να διεξαχθεί από άλλο πρόσωπο κατά την ημερομηνία που θα καθοριστεί.

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να έχει πάντα υπόψη του ότι η φαινομενικά εχθρική και μη συνεργάσιμη συμπεριφορά ενδεχομένως να αποτελεί συνέπεια άλλων προβλημάτων ή ένδειξη ότι το άτομο έχει δυσκολίες να αντιμετωπίσει το άγχος και τις δυσκολίες της διαδικασίας της συνέντευξης. Στην περίπτωση που ο αιτών αντιμετωπίζει ιδιαίτερο πρόβλημα που μπορεί να εξεταστεί από συμβουλευτικές ή ιατρικές υπηρεσίες μέσω του οργανισμού, τότε θα πρέπει να οριστεί συνάντηση το συντομότερο δυνατόν. Αυτή η ενέργεια δείχνει ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης ενδιαφέρεται και επιθυμεί να βοηθήσει και επιπλέον του παρέχει την ευκαιρία να αποκτήσει πρόσθετη πληροφόρηση για τον αιτούντα άσυλο και για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Κεφάλαιο 4: Συνέντευξη με Γυναίκες Πρόσφυγες

Στο κεφάλαιο αυτό απαντώνται ερωτήματα που αφορούν :

- Τις πηγές πληροφόρησης
- Τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα
- Την συνέντευξη με γυναίκες πρόσφυγες

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται τα προβλήματα που αφορούν στις γυναίκες αιτούσες άσυλο. Ειδικότερα αναλύονται οι πηγές πληροφόρησης και τα κριτήρια αναγνώρισης.

Πηγές πληροφόρησης

Υπάρχει πληθώρα εκδόσεων που παρέχουν οδηγίες και πληροφόρηση σχετικά με τον ορισμό της γυναίκας πρόσφυγα. Οι Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, που αναφέρονται στην "Προστασία των Γυναικών Προσφύγων" (EC/SCP/67, 22.7.1991) περιλαμβάνουν ένα μέρος των νομικών διαδικασιών και κριτηρίων που αφορούν στον ορισμό της προσφυγικής ιδιότητας και στην διαδικασία για τον καθορισμό της (παρ. 53-76). Άλλες πηγές είναι τα "Πορίσματα της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες" (υπ' αριθμ. 39, 54, 60, 64 και 73), οι Οδηγίες για τις Διάφορες Μορφές της Σεξουαλικής Βίας σε Βάρος των Γυναικών Προσφύγων (A/AC.96/822/2.10.1993), οι Οδηγίες για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Σεξουαλικής Βίας σε Βάρος των Γυναικών (Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 1995), οι Οδηγίες του Τμήματος Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά για τις γυναίκες αιτούσες άσυλο που εκφράζουν βάσιμο φόβο δίωξης λόγω του φύλου τους (βλ. Διεθνές Δίκαιο Προσφύγων, 1993, Τόμος 5, Νο. 2) και οι Οδηγίες του Τμήματος Μετανάστευσης και Πολιτογράφησης των ΗΠΑ που αναφέρονται στις προϋποθέσεις που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τις αρμόδιες αρχές που εξετάζουν αιτήματα γυναικών που ζητούν άσυλο. Όσα αναφέρονται στη συνέχεια στηρίζονται κατά κύριο λόγο σε αυτές τις πηγές.

Πληροφόρηση σχετικά με την χώρα προέλευσης

Εκτός από τα βασικά κριτήρια και τις αρχές που περιλαμβάνονται στις Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες καθώς και στα πορίσματα της Εκτελεστικής Επιτροπής σχετικά με την σεξουαλική βία στα πλαίσια εφαρμογής της Σύμβασης του 1951 για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα, ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να γνωρίζει τα γεγονότα που σηματοδοτούν την χώρα προέλευσης. Η ενημέρωσή του αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει :

- την θέση των γυναικών έναντι του νόμου, συμπεριλαμβανομένης της θέσης τους στο δικαστήριο, το δικαίωμα άσκησης προσφυγής και παρουσίασης αποδείξεων, τις διατάξεις περί διαζυγίου και την νομοθεσία κηδεμονίας, το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, το δικαίωμα στην αποδοχή ή στην απόρριψη της άμβλωσης,
- τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ψήφου, της δυνατότητας διορισμού σε δημόσια θέση καθώς και του δικαιώματος συμμετοχής σε πολιτική ομάδα,
- τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα των γυναικών, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματός τους να επιλέγουν τον σύζυγό τους, του δικαιώματος στην εκπαίδευση, του δι-

καιώματος στην εργασία, του καθεστώτος της χηρείας ή της διαζευγμένης και της ελευθερίας ως προς την επιλογή της αμφίεσης και της ένδυσης,

- τα περιστατικά καταγγεληθείσας βίας σε βάρος των γυναικών καθώς και την μορφή έκφρασής τους, η παρεχόμενη προστασία και οι κυρώσεις ενάντια σ' αυτούς που προωθούν αυτήν την μορφή βίας.

Ειδικότερα, ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να γνωρίζει τις συνέπειες που επιφέρει η επιστροφή στην πατρίδα της γυναίκας αιτούσας άσυλο, ενόψει των συνθηκών που περιγράφονται στην αίτησή της.

□ **Κριτήρια αναγνώρισης**

Οι γυναίκες, ως "ιδιαιτέρη κοινωνική ομάδα"

Ο ορισμός της Σύμβασης του 1951 δεν προσδιορίζει το φύλο ως λόγο δίωξης. Όμως, στα πλαίσια εξέλιξης του προσφυγικού δικαίου, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ότι η δίωξη λόγω φύλου είναι μια ιδιαίτερη μορφή δίωξης που εμπίπτει στον ορισμό της Σύμβασης. Κατά συνέπεια, η Σύμβαση μπορεί να ερμηνευθεί ότι προβλέπει προστασία μιας μερίδας γυναικών που εκφράζουν βάσιμο φόβο δίωξης που στηρίζεται στο φύλο τους και που οφείλεται σε κάποιον από τους λόγους που έχουν ήδη απαριθμηθεί, δηλαδή, θρησκεία, εθνικότητα, πολιτικές πεποιθήσεις ή συμμετοχή σε πολιτική ή κοινωνική ομάδα. Παρατηρείται, σε διεθνές επίπεδο, αυξανόμενη υποστήριξη κυρίως μιας κατηγορίας γυναικών που εκφράζουν βάσιμο φόβο δίωξης αποκλειστικά λόγω του φύλου τους, οπότε θεωρείται ότι ανήκουν σε μια "συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα". Σχετικά με το θέμα αυτό η Εκτελεστική Επιτροπή της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες αναγνωρίζει ότι οι χώρες "είναι ελεύθερες να υιοθετήσουν την ερμηνεία ότι οι γυναίκες αιτούσες άσυλο που αντιμετώπισαν σκληρή και απάνθρωπη συμπεριφορά γιατί παρέβησαν τα κοινωνικά ήθη και τα έθιμα της κοινωνίας στην οποία ζουν μπορούν να θεωρηθούν ως ανήκουσες σε μια "συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα" με την έννοια του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 [βλ. Πόρισμα της Εκτελεστικής Επιτροπής, No. 39 (XXXVI)].

Δίωξη για λόγους που αφορούν στην παράβαση κοινωνικών κριτηρίων ή κανόνων

Οι Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Γυναικών Προσφύγων αναφέρουν ότι προκειμένου για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα μπορεί να θεωρηθεί ότι οι γυναίκες που φοβούνται δίωξη ή σκληρή διακριτική μεταχείριση λόγω του φύλου τους ανήκουν σε "συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα". Οι Οδηγίες συνιστούν επίσης όπως η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες προωθήσει την αντίληψη ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα στην περίπτωση που οι κυβερνήσεις δεν μπορούν ή δεν θέλουν να προστατεύσουν γυναίκες που κακοποιήθηκαν γιατί παρέβησαν κοινωνικά κριτήρια ή κανόνες της κοινωνίας τους.

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να ξεχωρίσει τα στοιχεία εκείνα που τεκμηριώνουν το αίτημα ασύλου στις περιπτώσεις των γυναικών που κακοποιήθηκαν γιατί παρέβησαν τους νόμους και τα έθιμα της κοινωνίας τους. Οι Οδηγίες του Τμήματος Μετανάστευσης και Προσφύγων του Καναδά για τις γυναίκες που ζητούν άσυλο φοβούμενες δίωξη για λόγους που αφορούν στο φύλο τους περιγράφουν ως εξής την ειδική αυτή κατηγορία προσφύγων :

Γυναίκες που φοβούνται δίωξη ως συνέπεια της μη συμμόρφωσής τους ή της παραβίασης θρησκευτικών νόμων που διακρίνουν ανάμεσα στα φύλα ή εθιμικών νόμων και εθίμων της χώρας προέλευσής τους. Αυτοί οι νόμοι και οι πρακτικές, διαχωρίζοντας τις γυναίκες και δημιουργώντας για αυτές ευάλωτη θέση στην κοινωνία σε σχέση με τους άντρες, μπορούν να αποτελέσουν την βάση για

να θεωρηθούν ότι ανήκουν σε **κοινωνική ομάδα που διακρίνεται βάσει του φύλου**. Οι θρησκευτικές αντιλήψεις, τα κοινωνικά ήθη και τα έθιμα καθώς και οι κοινωνικοί κανόνες που οι γυναίκες μπορεί να κατηγορηθούν ότι παρέβησαν μπορεί να ποικίλλουν από τη δυνατότητα επιλογής συζύγου και την άρνηση να δεχθούν προσχεδιασμένο από άλλους γάμο ως την αμφίεση, το μήκος των μαλλιών, το βάψιμο του προσώπου.

Σεξουαλική βία

Επεισόδια στο παρελθόν απέδειξαν ότι οι γυναίκες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην σεξουαλική βία. Σε πολλές συγκρούσεις, οι επιθέσεις σε βάρος των γυναικών αποτελούν μέρος της τρομοκρατικής εκστρατείας.

Κατά την εξέταση της αίτησης ασύλου, η γυναίκα θύμα πολλές φορές διστάζει να μιλήσει για το θέμα αυτό. Άλλωστε πολλές φορές, η γυναίκα θύμα σεξουαλικής βίας μπορεί να απομακρυνθεί από την οικογένειά της και να αποκοπεί από την κοινωνία όπου ζει. Για τους λόγους αυτούς ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να χρησιμοποιήσει τεχνικούς χειρισμούς όντας ευαίσθητοποιημένος στην αντιμετώπιση της γυναικείας φύσης ώστε να μπορέσει να αποσπάσει τις κατάλληλες και απαραίτητες πληροφορίες κατά την διάρκεια της συνέντευξης.

Η σεξουαλική βία ως μορφή δίωξης

Όσον αφορά την αντιμετώπιση της σεξουαλικής βίας ως μορφής δίωξης, με την έννοια του όρου "δίωξη" στον ορισμό του πρόσφυγα, αναφέρεται στις "Εγκύκλιο για τις Διάφορες Μορφές της Σεξουαλικής Βίας σε Βάρος των Γυναικών Προσφύγων", που εκδόθηκαν μετά από αίτημα της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ύπατης Αρμοστείας :

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι όταν ο βιασμός ή άλλες μορφές σεξουαλικής βίας για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, συγχωρείται από τις αρχές, τότε θεωρείται δίωξη σύμφωνα με τον ορισμό του όρου πρόσφυγα, όπως ορίζεται στην Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων [Άρθρο 1 Α (2)]. Βάσιμος φόβος βιασμού μπορεί λοιπόν υπό τις προαναφερόμενες συνθήκες να αποτελέσει λόγο παροχής ασύλου.

☐ Η συνέντευξη με τις γυναίκες αιτούσες άσυλο

Πρόσβαση στην συνέντευξη

Όταν η γυναίκα είναι μέλος μιας οικογένειας και δεν είναι ο κύριος αιτών άσυλο, τότε μπορεί να μην χρειαστεί συνέντευξη ή μόνον συμπτωματικά ακόμα και στην περίπτωση που αποτελεί το κύρια διωκόμενο πρόσωπο. Έχοντας αυτό κατά νου, ο υπεύθυνος της συνέντευξης θα πρέπει να φροντίσει ώστε κάθε μέλος της οικογένειας γυναικείου φύλου, συμπεριλαμβανομένης της συζύγου και των ενηλίκων παιδιών να έχει την ευκαιρία μιας ξεχωριστής συνέντευξης. Μόνο έτσι θα μπορέσει να αποφασίσει αν τα γυναικείου φύλου μέλη της οικογένειας ή ένα από αυτά δικαιούνται την αναγνώριση στο πρόσωπό τους του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Προβλήματα αξιοπιστίας

Ένα πολύ συνηθισμένο πρόβλημα αξιοπιστίας μπορεί να προκύψει όταν, κατά την διάρκεια της συνέντευξης η γυναίκα καλείται να απαντήσει σε ερωτήσεις που αφορούν τους περί ασύλου ισχυρισμούς των αντρών της οικογένειας. Παραδείγματος χάρη, όταν μια γυναίκα ερωτάται προκειμένου να επιβεβαιωθούν οι ισχυρισμοί του συζύγου της, είναι δυνατόν να αγνοεί ορι-

σμένα γεγονότα. Κατ' αρχήν, η έλλειψη γνώσεων της συζύγου όσον αφορά τα γεγονότα που αποτελούν την βάση των ισχυρισμών του συζύγου της είναι δυνατόν να υποβαθμίσει την αξιοπιστία του συζύγου. Όμως, σε πολλές χώρες, οι άντρες δεν μοιράζονται λεπτομερειακά με τα γυναικείου φύλου μέλη της οικογενείας τους τις θέσεις τους σχετικά με τις διάφορες επαγγελματικές, πολιτικές, στρατιωτικές δραστηριότητες. Κατά συνέπεια, σύζυγοι, μητέρες και κόρες δεν είναι πάντα σε θέση να απαντήσουν σε θέματα που αφορούν την δράση των αντρών μελών της οικογενείας τους. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης θα πρέπει να γνωρίζει ότι η έλλειψη γνώσης ή ακόμη και οι αντιφάσεις στις απαντήσεις αυτών των γυναικών δεν σημαίνουν συνολική απόρριψη της μαρτυρίας ως αναξιόπιστης.

Ο ρόλος του υπεύθυνου της συνέντευξης

Υποδεικνύονται οι ακόλουθες πρακτικές για τις γυναίκες πρόσφυγες. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την διεξαγωγή της συνέντευξης περιλαμβάνονται στις Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της σεξουαλικής βίας σε βάρος των γυναικών προσφύγων.

- Όπως ήδη αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο του εγχειριδίου θα πρέπει κανείς να κερδίσει την εμπιστοσύνη του αιτούντα άσυλο και να δημιουργήσει μια στοιχειώδη επικοινωνία μαζί του. Το κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ του υπεύθυνου της συνέντευξης και του αιτούντα άσυλο είναι ουσιαστικό στοιχείο της συνέντευξης στις περιπτώσεις θυμάτων σεξουαλικής βίας. Αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο, ο υπεύθυνος της συνέντευξης να παραμείνει καθ' όλη την διάρκειά της ουδέτερος, συμπονετικός, ευαίσθητος και αντικειμενικός.
- Εφόσον αυτό είναι εφικτό, στην περίπτωση των γυναικών προσφύγων, ο υπεύθυνος της συνέντευξης καθώς και ο υπεύθυνος της διερμηνείας πρέπει να είναι γυναικείου φύλου. Είναι ένας τρόπος για να αισθανθεί καλλίτερα η αιτούσα άσυλο. Για όσες αιτούσες ισχυρίζονται ότι υπήρξαν θύματα σεξουαλικής βίας θα πρέπει να διεξάγει την συνέντευξη ειδικά εκπαιδευμένο μέλος του προσωπικού, εκτός αν η αιτούσα επιθυμεί διαφορετική μεταχείριση. Το πρόσωπο που διεξάγει την συνέντευξη με την γυναίκα πρόσφυγα πρέπει να είναι αρμόδιο για την περίπτωση που εξετάζει ώστε να αποφευχθεί η παραπομπή της αιτούσας από το ένα πρόσωπο στο άλλο. Τούτο σημαίνει ότι οι αρμοδιότητες του υπεύθυνου της συνέντευξης μπορεί να επεκτείνονται στην παρακολούθηση της υπόθεσης συμβουλευτικά, νομικά και ιατρικά.
- Επίγνωση της διαφοράς των φύλων στην επικοινωνία, ειδικά όσον αφορά μη λεκτικούς τρόπους επικοινωνίας. Τούτο είναι ιδιαίτερα σημαντικό στα πλαίσια της διαπολιτισμικής επικοινωνίας (π.χ. μια γυναίκα μπορεί να αποφύγει την επικοινωνία με το βλέμμα του υπεύθυνου της συνέντευξης λόγω του πολιτισμικού της υπόβαθρου).
- Πρέπει να παρέχεται στην γυναίκα θύμα σεξουαλικής βίας η δυνατότητα να είναι μόνη κατά την διάρκεια της συνέντευξης, χωρίς να παρίστανται μέλη της οικογενείας της, ούτε σε απόσταση ακοής.
- Στην περίπτωση που ο υπεύθυνος της συνέντευξης υποψιάζεται ότι η αιτούσα είναι θύμα σεξουαλικής βίας ή ότι αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να συζητήσει σχετικά, οφείλει να είναι διακριτικός και να θέσει έμμεσα ερωτήματα. Πρέπει να δώσει στην αιτούσα χρόνο ώστε να διηγηθεί την προσωπική της ιστορία, με τον δικό της τρόπο και με τα δικά της λόγια. Δεν πρέπει να παρεμποδίζεται και να πιέζεται η επικοινωνία με την αιτούσα. Αντίθετα, θα πρέπει να καθησυχασθεί, ώστε να νοιώσει ότι μπορεί να μιλήσει για το πρόβλημά της στον υπεύθυνο της συνέντευξης όταν αισθανθεί έτοιμη για αυτό. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να μην επιμένει σε λεπτομέρειες που αφορούν την σεξουαλική προσβολή.

- Αναγνωρίζεται ότι οι γυναίκες πρόσφυγες θύματα σεξουαλικής βίας εκδηλώνουν μια μορφή συμπτωμάτων που αποτελούν συνέπεια του ψυχικού τραύματος που υπέστησαν λόγω του βιασμού. Τέτοια συμπτώματα μπορεί να είναι η έλλειψη αυτοπεποίθησης, η δυσκολία συγκέντρωσης, αισθήματα απώλειας ελέγχου, φόβος και απώλεια μνήμης ή διαστρέβλωση των γεγονότων. Οι γυναίκες που κακοποιήθηκαν στο ίδιο τους το περιβάλλον μπορεί να διστάζουν να μιλήσουν για το θέμα αυτό. Σε μερικές περιπτώσεις κρίνεται σκόπιμο η μαρτυρία να παρουσιαστεί γραπτώς, ώστε να αποφευχθεί η αναβίωση των τραυματικών εμπειριών παρουσία ξένων. (Για περισσότερες πληροφορίες στο θέμα αυτό, βλ. Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες : " Αξιολόγηση και Φροντίδα των Θυμάτων Τραυματικών Εμπειριών και Θυμάτων Βίας, Παράρτημα 2 του Εγχειριδίου).
- Όταν, στα πλαίσια της συνέντευξης υποβάλλονται ερωτήσεις στους συζύγους ή σε άλλα μέλη της οικογένειας της γυναίκας θύματος σεξουαλικής βίας ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός όταν προσπαθεί να διαλευκάνει αντιφατικές απαντήσεις. Γενικά, ο υπεύθυνος της συνέντευξης αντιμετωπίζει προσεκτικά τις αντιφατικές απαντήσεις των μελών της οικογένειας, ώστε να μην επιβαρύνει με ένταση την ήδη δύσκολη κατάσταση της οικογένειας.
- Τέλος, ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να εξοικειωθεί με τα πρακτικά μέτρα προστασίας που αποσκοπούν στην πρόληψη και στην αντιμετώπιση της σεξουαλικής βίας. Περισσότερες πληροφορίες για το θέμα αυτό περιλαμβάνονται στις "Οδηγίες για την Πρόληψη και την Αντιμετώπιση της Σεξουαλικής Βίας σε Βάρος των Προσφύγων", που έχουν δημοσιευθεί από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.

ΣΗΜΕΙΑ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗΣ

- εξοικείωση με τις σχετικές πηγές πληροφόρησης όσον αφορά τις γυναίκες πρόσφυγες, συμπεριλαμβανομένων και των Οδηγιών περί προστασίας και με την πληροφόρηση σχετικά με την χώρα καταγωγής,
- εφαρμογή των κριτηρίων αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα που αναφέρονται σε δίωξη λόγω φύλου,
- οι γυναίκες πρόσφυγες να έχουν πρόσβαση στην συνέντευξη και εφόσον είναι εφικτό ο υπεύθυνος της συνέντευξης να είναι γυναίκα,
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την διαφορά φύλου καθώς και τις διαπολιτισμικές διαφορές στο θέμα της επικοινωνίας,
- πρέπει να διασφαλίζεται όπως η εξέταση του αιτήματος ασύλου των γυναικών προσφύγων πραγματοποιείται μεμονωμένα από τα άλλα μέλη της οικογένειας. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τα προβλήματα αξιοπιστίας που μπορεί να προκύψουν όταν οι γυναίκες ερωτώνται για θέματα που αφορούν το αίτημα του συζύγου ή συγγενούς άλλου φύλου,
- όταν η αιτούσα άσυλο είναι θύμα σεξουαλικής κακοποίησης πρέπει η συνέντευξη να διεξαχθεί από άτομο του προσωπικού ειδικά εκπαιδευμένο, του ίδιου φύλου,
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να είναι εξοικειωμένος με τα συμπτώματα που εκδηλώνουν τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης και να βεβαιώνεται για την παροχή συμβουλευτικής, ιατρικής και νομικής υποστήριξης.

Κεφάλαιο 5: Η συνέντευξη με παιδιά πρόσφυγες

Στο κεφάλαιο αυτό απαντώνται ερωτήματα που αφορούν :

- Τις πηγές πληροφόρησης και τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα κατά την συνέντευξη με παιδιά πρόσφυγες
- Γενικές οδηγίες για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστούν τα ιδιαίτερα προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την διεξαγωγή συνέντευξης με παιδιά. Κατ' αρχήν θα ανακεφαλαιωθούν οι πηγές της πληροφόρησης και οι διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.

- Πηγές πληροφόρησης και διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα στις συνεντεύξεις με παιδιά**

Πολλές εκδόσεις της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες παρέχουν χρήσιμες οδηγίες και πληροφόρηση για το θέμα αυτό. Η έκδοση της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες " Παιδιά Πρόσφυγες : Οδηγίες για την προστασία και την φροντίδα" (1994) παρέχει συνοπτική ανάλυση των θεμάτων που αφορούν στα συνοδευόμενα και ασυνόδευτα παιδιά πρόσφυγες. Η έκδοση " Εργασία στην κοινότητα με ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά " (1994) περιλαμβάνει χρήσιμες συμβουλές αναφορικά με τις συνεντεύξεις με παιδιά. Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί η πολιτική της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (όπως αποτυπώνεται στο έγγραφο EC/SCP/82/2/2.8.1993), τα Πορίσματα της Εκτελεστικής Επιτροπής Νο. 47 και Νο. 59 καθώς και το Εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα.

Τα σημεία που αναλύονται βασίζονται σε μεγάλο τμήμα τους σε αυτές τις πηγές.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού & η αρχή "προς το συμφέρον του παιδιού"

Η έναρξη ισχύος της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού τον Σεπτέμβριο 1990 αποτελεί μια σημαντική εξέλιξη στο χώρο των δικαιωμάτων του παιδιού. Η σύμβαση αυτή είναι κεφαλαιώδους σημασίας για όλα τα παιδιά όχι μόνο επειδή έτυχε παγκόσμιας κύρωσης (περισσότερα από 174 Κράτη έχουν κυρώσει την Σύμβαση) αλλά γιατί καθιερώνει δικαιώματα και αρχές που εφαρμόζονται για την προστασία του παιδιού πρόσφυγα όσον αφορά την μη διάκριση (άρθρο 2), την διατήρηση της ταυτότητας (άρθρο 8), τον χωρισμό από τους γονείς (άρθρο 9), την επανασύνδεση της οικογένειας (άρθρο 10), την προστασία της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 16), την προστασία των παιδιών χωρίς οικογένεια (άρθρο 20), την προστασία και την ανθρωπιστική βοήθεια για τα παιδιά πρόσφυγες (άρθρο 22), την εκπαίδευση (άρθρο 28) και την στρατιωτική θητεία (άρθρο 38).

Η Σύμβαση ορίζει ότι παιδί θεωρείται κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός αν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία (άρθρο 1). Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες εφαρμόζει την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναφερόμενη στα δικαιώματα που περιλαμβάνονται σε αυτήν ως κατευθυντήριες αρχές. Αρχή - κλειδί είναι αυτή που αφορά στο συμφέρον του παιδιού (άρθρο 3). Η αρχή αυτή υιοθετήθηκε στην πολιτική της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες για τα Παιδιά Πρόσφυγες ως εξής : " Σε κάθε δραστηριότητα που αφορά στα παιδιά πρόσφυγες, τα ανθρώπινα δικαιώματα του παιδιού και ειδικότερα το συμφέρον του παιδιού αποτελεί το πρωταρχικό καθήκον" (παρα. 26 (α)). Επιπλέον, η Ύπα-

τη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες υποστηρίζει τον σεβασμό και την εφαρμογή των κριτηρίων της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού από όλα τα Κράτη, τους διεθνείς οργανισμούς και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Στο πλαίσιο της διεξαγωγής συνεντεύξεων με παιδιά πρόσφυγες η αρχή "προς το συμφέρον του παιδιού" αποτελεί τον γνώμονα της αντιμετώπισης της περίπτωσης. Πρόκειται για την διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα (εφαρμοζόμενα κριτήρια, φυσικό περιβάλλον, χρήση ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού), για την εφαρμογή της αρχής της οικογενειακής ενότητας (που; και για ποιόν;) και για τις προσφερόμενες μόνιμες λύσεις (μετεγκατάσταση, ενσωμάτωση στην χώρα ασύλου και εθελοντικός επαναπατρισμός). Είναι επομένως ουσιαστικής σημασίας η γνώση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού από όσους εφαρμόζουν την διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα για τα συνοδευόμενα παιδιά

Όταν στο πρόσωπο του αρχηγού της οικογένειας πληρούνται οι προϋποθέσεις του ορισμού του πρόσφυγα, τα εξαρτώμενα μέλη απολαμβάνουν επίσης του καθεστώτος του πρόσφυγα βάσει της αρχής της οικογενειακής ενότητας (βλ. Εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, παραγρ. 181 έως 188). Στην περίπτωση που ένα κράτος εμμένει στην εξατομικευμένη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα για κάθε μέλος της οικογένειας, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών, η οικογένεια μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί "ιδιαιτέρη κοινωνική ομάδα" σύμφωνα με τον ορισμό του πρόσφυγα που αποτυπώνεται στην Σύμβαση. Κατά συνέπεια, ένα παιδί (ή άλλο μέλος της οικογένειας) μπορεί να υποβάλει αίτημα ασύλου με βάση το γεγονός ότι είναι μέλος μιας οικογένειας, όπου λόγω των δραστηριοτήτων ενός μέλους της οικογένειας αυτής εκφράζει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης.

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου ένα παιδί συνοδεύεται όχι από τους γονείς του, αλλά από κάποιο άλλο πρόσωπο που το φροντίζει και που δεν είναι απαραίτητα συγγενής. Στις περιπτώσεις αυτές ο υπεύθυνος της συνέντευξης θα πρέπει να αξιολογήσει την φύση και την διάρκεια της σχέσης αυτής ώστε να αποφασίσει αν θα πρέπει το παιδί να θεωρηθεί ασυνόδευτο ή όχι. Εάν, εκτιμώντας την φύση της σχέσης αποφασίσει ότι το παιδί συνοδεύεται, τότε θα πρέπει να εφαρμοσθεί η κανονική διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα για τον ενήλικο που έχει την φροντίδα του παιδιού, αποδίδοντας όμως ταυτόχρονα ιδιαίτερη σημασία στην αρχή της οικογενειακής ενότητας. Εδώ θα πρέπει να τονισθεί ότι ένα παιδί μπορεί να επικαλεσθεί την αρχή "της οικογενειακής ενότητας" ακόμα και αν το πρόσωπο που έχει την φροντίδα του δεν είναι συγγενής του, όταν η φύση της σχέσης του παιδιού με το συνοδό του αξιολογείται ότι ισοδυναμεί με οικογένεια.

Στην περίπτωση που ένα παιδί, που συνοδεύεται από τους γονείς του ή από συγγενείς ή από άλλο πρόσωπο που έχει αναλάβει την φροντίδα του υποβάλει ανεξάρτητο αίτημα ασύλου, ο ενήλικας που το συνοδεύει μπορεί να παρέχει ιδιαίτερη βοήθεια, προσκομίζοντας στοιχεία για να τεκμηριωθεί το αίτημα ασύλου, μιλώντας εκ μέρους του παιδιού, συνδράμοντας το παιδί να αντιληφθεί την διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα, προσφέροντας συναισθηματική υποστήριξη, συμβουλευοντάς το ή ακόμα και αποφασίζοντας για λογαριασμό του παιδιού.

Κριτήρια και διαδικασίες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα στα ασυνόδευτα παιδιά

Τα κείμενα του διεθνούς προσφυγικού δικαίου περιλαμβάνουν τον ορισμό του πρόσφυγα ανεξάρτητα από την ηλικία και αναφέρονται ειδικότερα στο καθεστώς των παιδιών προσφύγων. Αν και τούτο δεν δημιουργεί ιδιαίτερο πρόβλημα προκειμένου για παιδιά που συνοδεύονται από τον έναν ή και από τους δύο γονείς, η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή όταν πρόκειται για μη συνοδευόμενα παιδιά. Έχοντας υπόψη τις καταστροφικές συνέπειες της παρατεταμένης παραμονής σε κάποιο κέντρο περίθαλψης προσφύγων για την φυσική και ψυχολογική ανάπτυξη ενός παιδιού, η εφαρμογή της διαδικασίας του καθεστώτος του πρόσφυγα στις συντομότερες προθεσμίες αποτελεί συμφέρον του παιδιού.

Η απάντηση στο ερώτημα αν ένα ασυνόδευτο παιδί πληροί τις προϋποθέσεις αναγνώρισης στο πρόσωπό του του καθεστώτος του πρόσφυγα εξαρτάται από το επίπεδο της πνευματικής ανάπτυξης και της ωριμότητάς του. Για να διευκολυνθεί η διαδικασία πρέπει η απόφαση αυτή να ληφθεί από έναν εμπειρογνώμονα με ικανή εμπειρία και γνώση για την ψυχολογική, συναισθηματική, φυσική ανάπτυξη και συμπεριφορά του παιδιού έχοντας υπόψη ότι τα παιδιά εκδηλώνουν τους φόβους τους διαφορετικά από ότι οι ενήλικες.

Εάν διαπιστωθεί ότι το παιδί είναι αρκετά ώριμο ώστε να κατανοεί και να εκφράζεται κατά την διάρκεια της συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα, τότε ο χειρισμός που ακολουθείται από τον υπεύθυνο της συνέντευξης είναι αυτός που ισχύει και για τον ενήλικα. Όμως, εάν το παιδί δεν έχει την απαραίτητη ωριμότητα ώστε να εκφράσει τους ισχυρισμούς του για άσυλο, όπως θα έπραττε ένας ενήλικας, τότε θα πρέπει να ληφθούν υπόψη αντικειμενικοί παράγοντες, όπως τα κύρια χαρακτηριστικά της ομάδας με την οποία το παιδί εγκατέλειψε την χώρα καταγωγής του, η κατάσταση που επικρατεί στην χώρα καταγωγής, και οι συνθήκες διαβίωσης των μελών της οικογένειάς του εντός και εκτός της χώρας καταγωγής. Εφόσον τα παιδιά δεν είναι νομικά ανεξάρτητα πρέπει να εκπροσωπούνται από κηδεμόνα που έχει το καθήκον να φροντίσει ώστε η απόφαση που θα ληφθεί για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα να είναι προς το συμφέρον του παιδιού. Σε αρκετές περιπτώσεις ο κηδεμόνας επιλέγεται από την προσφυγική κοινότητα ή από μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Η κηδεμόνας ή όποιος ενήλικας έχει αναλάβει την φροντίδα του παιδιού συνεισφέρει σημαντικά κατά την εφαρμογή της διαδικασίας του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα και να εξασφαλίζει τον απόλυτο σεβασμό των συμφερόντων του παιδιού.

Η συνέντευξη με ασυνόδευτα παιδιά δημιουργεί ποικιλία ερωτημάτων και προβληματισμών. Σημαντικό εμπόδιο δημιουργείται όταν είναι αδύνατη η ακριβής πληροφόρηση αναφορικά με την οικογένεια του παιδιού. Λόγω του τραύματος που προκαλείται από τον χωρισμό του παιδιού από την οικογένεια, το παιδί μπορεί να εφεύρει μια εκδοχή που μπορεί να αποδεχθεί επειδή δεν ανταποκρίνεται στην αλήθεια, που δεν θέλει να αποδεχθεί. Το ζήτημα των "αποδείξεων" είναι ένα από τα σημαντικότερα κατά τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Γίνεται πολύπλοκότερο όταν πρόκειται για παιδιά πρόσφυγες. Για τον λόγο αυτό η απόφαση πρέπει να στηρίζεται σε πιο ελεύθερη εφαρμογή του "ευεργετήματος της αμφιβολίας".

Οι οδηγίες που ακολουθούν έτυχαν ειδικής επεξεργασίας με βάση τις ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών κατά την εφαρμογή της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Οι Οδηγίες αυτές μπορεί να αποβούν χρήσιμες και σε άλλες περιπτώσεις συνεντεύξεων με παιδιά. Πρόσθετες πληροφορίες για πρακτικά ζητήματα που ανακύπτουν κατά την διεξαγωγή συνεντεύξεων με παιδιά πρόσφυγες περιλαμβάνονται στην έκδοση "Εργασία στην κοινότητα με ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά" (1994) της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.

□ Γενικές Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Διεξαγωγή Συνεντεύξεων με Παιδιά

- α) Διασφάλιση ότι το παιδί έχει πρόσβαση στην διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα.
- β) Τα παιδιά που είναι αρκετά ώριμα ώστε να κατανοούν τι σημαίνει ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα, ενημερώνονται για την διαδικασία που ακολουθείται. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει παροχή συμβουλών για την θέση τους στην διαδικασία και για την μορφή των αποφάσεων που θα ληφθούν. Καθώς η αβεβαιότητα μπορεί να προκαλέσει ανησυχία και συναισθηματική ένταση, η σαφής ενημέρωση του παιδιού είναι θεμελιώδους σημασίας όχι μόνον για την παροχή φροντίδας σε αυτό ή για να διαλυθούν οι φήμες αλλά και για να αντιληφθεί το παιδί τις συνέπειες της διαδικασίας και να διαμορφώσει ρεαλιστικές προσδοκίες.
- γ) Αν ένα ασυνόδευτο παιδί είναι μέλος μεγάλου ρεύματος προσφύγων, οπότε εφαρμόζεται ο εκ "πρώτης όψευς" καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα, αναγνωρίζεται "αυτόματα" στο παιδί το καθεστώς του πρόσφυγα.
- δ) Στα παιδιά αιτούντες άσυλο τονίζεται η σημασία των ειλικρινών και σαφών απαντήσεων. Αποδίδεται έμφαση στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν "σωστές" ή "λανθασμένες" απαντήσεις στα ερωτήματα που υποβάλλονται από τον υπεύθυνο της συνέντευξης.
- ε) Στις εξατομικευμένες περιπτώσεις εξέτασης του αιτήματος ασύλου για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα, ο υπεύθυνος της συνέντευξης και ο διερμηνέας πρέπει να κατανοούν τον πολιτισμό και την γλώσσα του παιδιού πρόσφυγα. Οι διερμηνείς θα πρέπει να έχουν τύχει ειδικής εκπαίδευσης εργασίας με παιδιά (π.χ. κοινωνικός λειτουργός για παιδιά ή δάσκαλος).
- στ) Η τεχνική της συνέντευξης προσαρμόζεται στην ωριμότητα και στην δυνατότητα αντίληψης του παιδιού. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης χρησιμοποιεί απλά την γλώσσα και αφιερώνει χρόνο για την δημιουργία σχέσης με το παιδί και για την ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης. Αφιερώνει χρόνο για να εξηγήσει στο παιδί που ζητά άσυλο την διαδικασία που εφαρμόζεται και τον λόγο υποβολής μερικών τύπων ερωτήσεων. Ενθαρρύνει το παιδί να υποβάλει ερωτήματα κατά την διάρκεια της συνέντευξης.
- ζ) Στην περίπτωση που το παιδί δεν μπορεί ή δεν θέλει να μιλήσει κατά την διάρκεια της συνέντευξης για κάποιο συγκεκριμένο γεγονός, τότε ο υπεύθυνος της συνέντευξης σταματά να υποβάλει ερωτήματα για το γεγονός αυτό. Εξηγείται στο παιδί ότι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει είναι απόλυτα κατανοητές και ότι μπορεί να συνομιλήσει για το γεγονός αυτό αργότερα, στα πλαίσια της ίδιας ή κάποιας μεταγενέστερης συνέντευξης.
- η) Είναι απαραίτητο να αντιλαμβάνεται ο υπεύθυνος της συνέντευξης πότε το παιδί έχει φθάσει στα όριά του. Είναι προτιμότερο να διακόψει την συνέντευξη ή να ορίσει νέα ημερομηνία συνέντευξης αν διαπιστώσει σημεία ανησυχίας.
- θ) Ο υπεύθυνος της συνέντευξης γνωρίζει ότι πιθανόν να πρέπει να χρησιμοποιήσει εναλλακτικές μεθόδους για την συλλογή αποδείξεων : αναζήτηση πληροφόρησης από μέλη της οικογένειας ή από τους ενήλικες που φροντίζουν το παιδί, συλλογή πληροφοριών για την κατάσταση των παιδιών στην χώρα καταγωγής, αποδείξεις που παρέχονται από εμπειρογνώμονες, όπως από παιδοψυχολόγους ή από κοινωνικούς λειτουργούς.
- ι) Η συνέντευξη περατούται με συζήτηση για γενικής φύσης θέματα ώστε να αποκατασταθεί στο παιδί η αίσθηση ασφάλειας. Μετά την συνέντευξη το παιδί θα χρειαστεί χρόνο για να αναπτύξει ικανότητες συνεργασίας (π.χ. οι συνεντεύξεις δεν πρέπει να διεξάγονται πριν την ώρα ύπνου του παιδιού και κατά προτίμηση εκτός των ωρών παρακολούθησης του σχολείου).

☞ ΣΗΜΕΙΑ ΥΠΕΝΟΥΜΙΣΗΣ

- ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να είναι εξοικειωμένος με τις πηγές πληροφόρησης που αφορούν τα παιδιά πρόσφυγες συμπεριλαμβανομένων και των Οδηγιών Προστασίας και της πληροφόρησης για την κατάσταση στην χώρα καταγωγής.
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης εφαρμόζει τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα που αφορούν στην αρχή " της οικογενειακής ενότητας".
- πρέπει να διασφαλίζεται στα παιδιά η πρόσβαση στην συνέντευξη και, στο μέτρο του δυνατού, ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης και ο διερμηνέας κατανοούν τον πολιτισμό και την γλώσσα του παιδιού πρόσφυγα.
- ανάλογα με την περίπτωση, ο υπεύθυνος της συνέντευξης ζητά την συνδρομή ενός εμπειρογνώμονα με ικανή εμπειρία και γνώση για την ψυχολογική, συναισθηματική και φυσική ανάπτυξη και συμπεριφορά του παιδιού, και διασφαλίζει ότι τα ασυνόδευτα παιδιά εκπροσωπούνται νόμιμα από έναν κηδεμόνα.
- πριν την έναρξη της συνέντευξης ο υπεύθυνος γι' αυτήν εξηγεί στο παιδί την διαδικασία που θα ακολουθηθεί. Αφιερώνει χρόνο στην συνέντευξη και να υιοθετεί τις κατάλληλες για την περίπτωση τεχνικές συνέντευξης.
- ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να είναι εξοικειωμένος με εναλλακτικούς τρόπους συλλογής πληροφοριακού υλικού, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών για την κατάσταση στην χώρα καταγωγής, της παροχής συμβουλών από ειδικούς, της αναζήτησης πληροφόρησης από άλλα μέλη της οικογένειας ή από τους ενήλικες που έχουν την φροντίδα του παιδιού, κλπ.

Κεφάλαιο 6 : Έκβαση της Συνέντευξης

Στο κεφάλαιο αυτό απαντώνται ερωτήματα που αφορούν :

- Τις βασικές υποχρεώσεις και τους στόχους της συνέντευξης
- Την τεκμηρίωση της συνέντευξης
- Την διαπίστωση της αξιοπιστίας
- Την προετοιμασία της απόφασης και των συμπερασμάτων

Στα πλαίσια του παρόντος εγχειριδίου εξετάστηκε η προετοιμασία της διεξαγωγής της συνέντευξης και ανακεφαλαιώθηκαν τα συγκεκριμένα προβλήματα που ενδεχομένως θα αντιμετωπίσει ο υπεύθυνος της συνέντευξης υποδεικνύοντας τρόπους με τους οποίους μπορούν να υπερπηδηθούν. Προκειμένου για την ορθή διεξαγωγή της συνέντευξης απαιτείται η κατάλληλη προετοιμασία. Αυτή περιλαμβάνει την τεκμηρίωση της συνέντευξης, επιβεβαίωση της αξιοπιστίας και παρουσίαση λογικού συμπεράσματος. Δεν είναι μοναδική η μέθοδος επίτευξης αυτού του στόχου. Η διεξαγωγή της συνέντευξης που αποσκοπεί στον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα με τρόπο αποτελεσματικό και συνετό απαιτεί εξάσκηση, επαγρύπνηση και προεργασία.

Έχοντας διεξάγει μια σειρά συνεντεύξεων ο υπεύθυνος της συνέντευξης αναπτύσσει τις δικές του μεθόδους για τον τρόπο υποβολής των ερωτήσεων. Επιτυχημένες είναι οι συνεντεύξεις όπου όλα τα **σχετικά** στοιχεία έχουν εξετασθεί, τεκμηριωθεί και συζητηθεί. Η συνέντευξη διεξάγεται με στόχο την διασφάλιση υψηλού επιπέδου **εγκυρότητας** και **αξιοπιστίας** των πληροφοριών που παρέχονται από τον αιτούντα άσυλο. Αυτό το προσόν αποκτάται με την εμπειρία και με την πρακτική.

Βασικές υποχρεώσεις και στόχοι

Η έκθεση της συνέντευξης αποτελεί μια τεκμηριωμένη καταγραφή της συνέντευξης. Η μορφή και το ύφος της έκθεσης ποικίλουν ανάλογα με τον υπεύθυνο της συνέντευξης. Όμως υπάρχουν μερικές υποχρεώσεις και στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν.

Παρατίθενται με λεπτομέρεια και αναλυτικά οι υποχρεώσεις και οι στόχοι.

➤ **Οι υποχρεώσεις είναι :**

- η πλήρης κατανόηση του σκοπού της συνέντευξης,
- η υποβολή ειδικών ερωτήσεων σύμφωνα με τον σκοπό της συνέντευξης,
- ο εντοπισμός και διόρθωση των παρεξηγήσεων που μπορεί να προκύψουν από την ερώτηση,
- ο διαχωρισμός μεταξύ των στοιχείων που είναι άσχετα, πιθανώς σχετικά και απόλυτα σχετικά με το αίτημα ασύλου.

➤ **Η υποχρέωση διαπίστωσης της εγκυρότητας περιλαμβάνει :**

- την δημιουργία καλής διαπροσωπικής σχέσης με τον αιτούντα άσυλο,
- την γνώση των αναστολών που μπορεί να εμποδίσουν τον αιτούντα άσυλο να παράσχει αξιόπιστη πληροφορία.

➤ **Η υποχρέωση διαπίστωσης της αξιοπιστίας περιλαμβάνει :**

- την επισήμανση και την επίλυση των αντιφάσεων, των διαφορών και/ή των παραλείψεων της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα άσυλο.

- την διευκρίνιση τυχόν ασυνέπειας μεταξύ της πληροφορίας που παρέχει ο αιτών άσυλο και της γενικής πληροφόρησης που είναι γνωστή σχετικά με την κατάσταση της χώρας προέλευσης,
- την εκτίμηση της αξιοπιστίας του αιτούντα άσυλο.

☐ **Τεκμηρίωση της συνέντευξης**

Βασική προϋπόθεση για την διεξαγωγή της συνέντευξης με στόχο τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι η τήρηση λεπτομερειακών και ακριβών σημειώσεων που αφορούν την διαδικασία. Αν και η τήρηση των σημειώσεων αποτελεί βασικό μέρος της διαδικασίας της συνέντευξης δεν πρέπει να παρεμβάλλεται στην ροή της διαδικασίας αυτής. Και μάλιστα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του ότι σε μερικές κοινωνίες δεν επιτρέπεται η τήρηση σημειώσεων στα πλαίσια της επικοινωνίας με άλλα άτομα. Επισημαίνεται επίσης ότι σε ορισμένες περιπτώσεις όταν η συνέντευξη διεξάγεται σε κρατητήρια ή σε αστυνομικά τμήματα η τήρηση σημειώσεων είναι πολύ δύσκολο έργο: στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει οι σημειώσεις να τηρηθούν αμέσως μετά, προκειμένου να ετοιμαστεί γραπτή έκθεση.

Λαμβάνεται επίσης υπόψη ότι κρατώντας σημειώσεις κατά την διάρκεια της συνέντευξης ο υπεύθυνος γι' αυτήν διακόπτει την οπτική επαφή και χάνεται η έκφραση του σώματος και του προσώπου, που αποτελεί επίσης σημαντικό τρόπο επικοινωνίας. Για να αποφευχθεί αυτή η κατάσταση μια χρήσιμη τεχνική είναι να σημειώνει κανείς τα κύρια σημεία κατά την διάρκεια της συνέντευξης και να καταγράφει τις λεπτομέρειες μετά το πέρας αυτής. Σε κάθε περίπτωση όταν τελειώσει η συνέντευξη ανακεφαλαιώνονται οι σημειώσεις που κρατούνται κατά την διάρκεια της. Έτσι μπορεί να επιβεβαιωθεί η τεκμηρίωση της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα. Η μέθοδος αυτή αποτελεί επίσης για τον αιτούντα άσυλο απόδειξη ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια για την τεκμηρίωση της αίτησης ασύλου.

☞ **ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ**

Διασφάλιση των στοιχείων της ιστορίας του αιτούντος άσυλο

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης καταβάλλει προσπάθεια να ετοιμάζει τις σημειώσεις του κατά την διάρκεια ή αμέσως μετά το πέρας της συνέντευξης. Αν οι σημειώσεις κρατηθούν μετά το πέρας της συνέντευξης θα πρέπει να εξασφαλισθεί ικανός χρόνος ώστε ο υπεύθυνος της συνέντευξης να είναι σίγουρος για την ακρίβεια των όσων συγκράτησε κατά την διάρκεια της.

Σαφής καταγραφή των γεγονότων

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης λαμβάνει υπόψη του ότι οι σημειώσεις αποτελούν έγγραφο στοιχείο της αίτησης ασύλου. Επικεντρώνεται στην καταγραφή σαφών και αντικειμενικών γεγονότων. Επίσης σκόπιμο είναι να χρησιμοποιεί απλό, σαφή και κατανοητό τρόπο έκφρασης. Αυτό θα βοηθήσει τα πρόσωπα που θα διαβάσουν τις σημειώσεις είτε να λάβουν μια απόφαση είτε να διεξάγουν μια άλλη συνέντευξη. Είναι σκόπιμο να αποφεύγονται οι συντμήσεις, να μην χρησιμοποιούνται λέξεις κλειδιά, αμφιλεγόμενες ή ιδιόμορφες εκφράσεις. Αν οι σημειώσεις είναι χειρόγραφες να διασφαλίζεται ότι είναι ευανάγνωστες.

Λεπτομερειακές σημειώσεις

Κατά κανόνα ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να καταβάλει προσπάθεια για την τήρηση λεπτομερειακών σημειώσεων για το αίτημα ασύλου, κυρίως όσον αφορά στοιχεία,

όπως τα σημαντικά γεγονότα, την περιγραφή των συλλήψεων και των κρατήσεων, τους λόγους της άμεσης αναχώρησης από την χώρα προέλευσης κλπ.

Ευελιξία

Όταν ο υπεύθυνος της συνέντευξης χρησιμοποιεί συγκεκριμένο έντυπο που περιλαμβάνει τις ερωτήσεις που οφείλει να υποβάλει στους αιτούντες άσυλο (βλ. παράδειγμα εντύπου καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα στο Παράρτημα 1) δεν είναι απαραίτητο να ακολουθεί αυστηρά την σειρά των ερωτήσεων όπως αυτές εμφανίζονται στο έντυπο αυτό. Είναι απαραίτητο να είναι ευέλικτος και να ανταποκρίνεται στα διάφορα σημεία του αιτήματος υποβάλλοντας ερωτήσεις όταν αυτά παρουσιάζονται από τον αιτούντα άσυλο. Συχνά οι απαντήσεις στις ερωτήσεις διατυπώνονται με τρόπο φυσικό κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Άλλες φορές, οι ερωτήσεις που δεν μπορούν να υποβληθούν κατά την διάρκεια της συνέντευξης υποβάλλονται στο τέλος αυτής.

Έλεγχος των αμφιβολιών ή των συγκεχυμένων δηλώσεων

Σε περίπτωση αμφιβολίας ή σύγχυσης σχετικά με κάποιο μέρος της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα άσυλο χρήσιμη τεχνική είναι να διατυπωθούν πάλι ή να υποβληθούν πάλι ερωτήσεις σχετικά με τα σημεία της συνέντευξης που δεν έχουν αποσαφηνιστεί. Μετά, ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να υποβάλει τα κατάλληλα ερωτήματα ώστε ο αιτών άσυλο να επιβεβαιώσει ή να εξηγήσει τις αμφιβολίες ή την παρεξήγηση που δημιουργούνται. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει επίσης να εξασφαλίσει την συναίνεση του αιτούντα άσυλο για την σωστή καταγραφή των δηλώσεων του κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Αυτή η προσέγγιση δεν διευκολύνει μόνον τον υπεύθυνο της συνέντευξης στην διασφάλιση της τήρησης σωστών σημειώσεων, αλλά πάλι, θα αποδείξει στον αιτούντα ότι καταβάλει σοβαρές προσπάθειες να είναι προσεκτικός. Αυτή η μέθοδος είναι πολύ αποτελεσματική για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας του αιτήματος ασύλου καθώς όλες οι αμφιβολίες και οι αντιφάσεις έχουν τεκμηριωθεί στα πλαίσια της συνέντευξης και της σύνταξης της σχετικής έκθεσης.

Έχει ο αιτών άσυλο να προσθέσει κάτι ;

Στο τέλος της συνέντευξης ο υπεύθυνος γι' αυτήν οφείλει να ερωτήσει τον αιτούντα αν έχει να συμπληρώσει κάτι, συμπεριλαμβανομένων των ερωτήσεων ή των αποριών που αφορούν την ίδια την συνέντευξη ή άλλο τμήμα της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Καλεί επίσης τον αιτούντα να υποβάλει, αργότερα, κάθε συμπληρωματικό έγγραφο ή άλλες πληροφορίες που θεωρεί ότι είναι σημαντικές για το αίτημα ασύλου. Πρέπει τέλος να αποτυπωθούν στις σημειώσεις ότι αυτά τα σημεία διευκρινίστηκαν στον αιτούντα καθώς και οι πιθανές απαντήσεις του.

□ Εκτίμηση της αξιοπιστίας

Η εκτίμηση της αξιοπιστίας του αιτούντα άσυλο αποτελεί την σημαντικότερη και δυσκολότερη πλευρά του έργου του υπεύθυνου της συνέντευξης. Δεν υπάρχουν γρήγοροι και σκληροί κανόνες που να μπορούν να εφαρμοσθούν τυφλά. Όμως, οι οδηγίες που περιλαμβάνονται στα προηγούμενα κεφάλαια του παρόντος Εγχειριδίου αποτελούν στέρεες βάσεις για την εκτίμηση της αξιοπιστίας του αιτούντος άσυλο και για την δημιουργία συμπεράσματος.

☛ ΣΗΜΕΙΑ ΠΡΟΣ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης πρέπει να έχει συνέχεια κατά νου, πόσο σημαντικό είναι :

- να προετοιμάζεται πλήρως πριν από την έναρξη της συνέντευξης (βλ. Κεφάλαιο 1, αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στις πληροφορίες που αφορούν στην χώρα καταγωγής του αιτούντα άσυλο),
- να υποβάλει τις σωστές ερωτήσεις (βλ. Κεφάλαιο 2, και ειδικότερα το ζήτημα των τεχνικών υποβολής ερωτήσεων),
- να έχει υπόψη του τα εμπόδια στην επικοινωνία (βλ. Κεφάλαιο 3 [Εμπόδια στην Επικοινωνία], 4 [Γυναίκες Αιτούσες Άσυλο] και 5 [Συνέντευξη με Πρόσφυγες Παιδιά] καθώς και το Παράρτημα 2 " Αξιολόγηση και Φροντίδα Θυμάτων Βίας και Τραυματικών Εμπειριών").

Νομικά κριτήρια

Η εκτίμηση της αξιοπιστίας του αιτούντα σημαίνει την αξιολόγηση της πειστικότητας των δηλώσεων του . Δεν πρέπει να συγχέεται με το βάρος της ικανοποιητικής απόδειξης των ισχυρισμών που αποτελούν τον πυρήνα της αίτησης ασύλου. Η εκτίμηση της αξιοπιστίας των ισχυρισμών για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα σχετίζεται με τα νομικά κριτήρια του βάρους της απόδειξης. Στο Εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες " Διαδικασίες και Κριτήρια για τον Καθορισμό του Καθεστώτος του Πρόσφυγα" το ζήτημα του βάρους της απόδειξης εξετάζεται αναλυτικά στις παραγράφους 195 έως 205. Όμως, οι γενικότερες οδηγίες που παρέχονται στο Εγχειρίδιο πρέπει να εξετάζονται υπό το φως της εθνικής νομολογίας της χώρας ασύλου.

Στα πλαίσια του παρόντος Εγχειριδίου δεν είναι δυνατόν να παρατεθεί λεπτομερειακή ανάλυση των νομικών κριτηρίων που αφορούν το στάδιο κατά το οποίο κρίνεται ο περί ασύλου ισχυρισμός ως "αποδεδειγμένος". Διαφορετικά νομικά συστήματα και διαφορετικές διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα εφαρμόζουν διαφορετικά νομικά κριτήρια, νομικούς "κανόνες" και πρακτικές, γεγονός που καθιστά δύσκολο έργο την εφαρμογή διεθνώς αποδεκτών κριτηρίων. Όμως, επειδή η κατανόηση των σχετικών νομικών κριτηρίων είναι καίριας σημασίας για την εκτίμηση της αξιοπιστίας του περί ασύλου αιτήματος, θα αναφερθούν στην συνέχεια συνοπτικά.

Το βάρος της απόδειξης

Η αίτηση ασύλου αποτελεί επιβεβαίωση ότι ο αιτών έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης για έναν ή περισσότερους από τους περιοριστικά αναφερόμενους λόγους του άρθρου 1 Α (2) του Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Όπως προαναφέρθηκε σε μερικές χώρες εφαρμόζονται άλλα περιφερειακά κριτήρια. *Αν και το βάρος της απόδειξης (με την έννοια του ποιος φέρει το βάρος να αποδείξει τους ισχυρισμούς) κατ' αρχήν φέρει ο αιτών άσυλο, ο αιτών άσυλο και ο υπεύθυνος της συνέντευξης μοιράζονται την υποχρέωση να επιβεβαιώσουν και να αξιολογήσουν όλα τα σχετικά γεγονότα. Επιπλέον, δεν απαιτείται όπως ο αιτών "αποδείξει" κάθε γεγονός που ισχυρίζεται υποβάλλοντας αίτημα για την αναγνώριση στο πρόσωπό του του καθεστώτος του πρόσφυγα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνέπειες της λανθασμένης αρνητικής απόφασης επί του αιτήματος ασύλου μπορεί να είναι ιδιαίτερα σοβαρές για τους πρόσφυγες και επειδή σε πολλές προσφυγικές καταστάσεις παρατηρείται αδυναμία παροχής ή πρόσβασης στις αντικειμενικές αποδείξεις, το βάρος της απόδειξης πρέπει να προσεγγίζεται με ευελιξία, ειδικότερα όταν :*

- ο φόβος που αποτελεί το κύριο αντικείμενο του αιτήματος ασύλου βασίζεται σε μελλοντική δυνατότητα και δεν μπορεί να αποδειχθεί στο παρόν,
- οι συνθήκες που οδήγησαν τον αιτούντα άσυλο να αναχωρήσει από την χώρα καταγωγής του ήσαν τέτοιες που ήταν δύσκολο ή αδύνατο για αυτόν να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία,
- η ύπαρξη φόβου και/ή τραύματος ως συνέπεια της δίωξης και της φυγής οδηγεί σε κενά και αντιφάσεις ή ασυνέπειες της μαρτυρίας,
- καθώς οι πρόσφυγες δεν μπορούν να επιστρέψουν στην χώρα καταγωγής, η προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων από την χώρα καταγωγής μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολη ή επικίνδυνη.

Για τους λόγους αυτούς, στις περιπτώσεις όπου ο αιτών άσυλο δεν δύναται να παρέχει συγκεκριμένα στοιχεία, θεωρείται ότι το βάρος της απόδειξης πληρούται όταν μπορεί να παρέχει συνεπείς και εύλογες αιτιολογίες για την μορφή της δίωξης που φοβάται και για τους λόγους της φυγής.

Κανόνες της απόδειξης

Οι κανόνες που διέπουν την απόδειξη αφορούν στην επάρκεια των στοιχείων που παρέχει ο αιτών ώστε να πληρεί τις προϋποθέσεις του "βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης". Γενικά, οι αποδείξεις που παρέχει ο αιτών άσυλο πρέπει να αποδεικνύουν μια εύλογη πιθανότητα ή δυνατότητα δίωξης. *Σύμφωνα με το ανθρωπιστικό πνεύμα της Σύμβασης δεν θα ήταν λογικό να απαιτείται συγκεκριμένη απόδειξη των ισχυρισμών του αιτούντα άσυλο.* Αυτή η ερμηνεία των σχετικών κανόνων απόδειξης επιβεβαιώνεται από την πρακτική και από τις νομικές εξελίξεις στις περισσότερες εθνικές νομοθεσίες.

Το ευεργέτημα της αμφιβολίας

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας του καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι η αντιμετώπιση των αμφιβολιών που αφορούν στην ισχύ ή στην φιλαλήθεια του αιτήματος ασύλου. Μερικά αιτήματα ασύλου μπορεί να μην πληρούν τις προϋποθέσεις των κανόνων της απόδειξης. Αντινομίες και ασυνέπειες της μαρτυρίας του πρόσφυγα, μεταξύ της μαρτυρίας και των αποδεικτικών στοιχείων ή μεταξύ της μαρτυρίας και των ενεργειών του αιτούντα άσυλο μπορεί να δημιουργήσουν αμφιβολίες και να οδηγήσουν σε αρνητική αξιολόγηση της αξιοπιστίας.

Όπως προαναφέρθηκε δεν είναι δυνατόν ούτε αναγκαίο για τον πρόσφυγα να "αποδείξει" κάθε πτυχή του αιτήματός του/της. Πολύ συχνά, ίσως είναι απαραίτητο να παρέχεται στον αιτούντα άσυλο το ευεργέτημα της αμφιβολίας. *Όμως, το ευεργέτημα της αμφιβολίας πρέπει να εφαρμόζεται μόνον όταν έχουν παρασχεθεί και ελεγχθεί όλα τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία και ο υπεύθυνος για την έκδοση απόφασης επί του αιτήματος ασύλου είναι ικανοποιημένος με την αξιοπιστία του αιτούντα άσυλο.* Στην συνέχεια θα αναφερθούν μερικοί γενικοί κανόνες και οδηγίες για την εκτίμηση της αξιοπιστίας.

Γενικοί Κανόνες για την Εκτίμηση της Αξιοπιστίας

Βασική προσέγγιση

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης θα πρέπει να συγκεντρώσει τις πληροφορίες (μετά την αφήγηση της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα άσυλο). Πρέπει να αποσαφηνίσει τα κύρια σημεία της αίτησης προκειμένου να προχωρήσει στην εκτίμηση της αξιοπιστίας. Καθορίζει και προσαρμόζει τον βαθμό ακρίβειας και λεπτομέρειας που απαιτείται από τον αι-

τούντα άσυλο. Οι ερωτήσεις που υποβάλλονται στον αιτούντα άσυλο πρέπει να είναι προσεκτικά μελετημένες και επικεντρωμένες στην διαπίστωση του βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης. Οι εξακριβώσεις δεν θεωρούνται δεδομένες και δεν θα πρέπει να υπάρχουν δισταγμοί στην επανάληψη των ερωτήσεων και στην παρακολούθηση της συνέπειας των πραγματικών γεγονότων που οδηγούν στην υποβολή του αιτήματος ασύλου. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης έχει πάντα υπόψη ότι οι ερωτήσεις που υποβάλει πρέπει να χαρακτηρίζονται συνοχή.

Παράγοντες που αφορούν στην εκτίμηση της αξιοπιστίας

Ένας τρόπος εκτίμησης της αξιοπιστίας του αιτούντα άσυλο είναι ο έλεγχος της εσωτερικής συνοχής (η συνέπεια της μαρτυρίας) καθώς και της εξωτερικής συνοχής της μαρτυρίας του (συνέπεια με τα γνωστά σε όλους γεγονότα). Μπορεί επίσης να ληφθεί υπόψη η αντίδραση του αιτούντα άσυλο κατά την διάρκεια της συνέντευξης (όπως π.χ. ενδείξεις δισταγμού) καθώς επίσης η σαφήνεια και η λεπτομερειακή αφήγηση των γεγονότων που αποτελούν την βάση του αιτήματος ασύλου. Εφόσον έχουν παρασχεθεί προφορική και γραπτή μαρτυρία πρέπει να υπάρχει σφαιρική συνέπεια μεταξύ αυτών των μαρτυριών. Αυτό σημαίνει ότι η σειρά των γεγονότων και η αφήγησης που τα στηρίζουν παρουσιάζουν λογική και συνέπεια. Σημαίνει ακόμα ότι υπάρχει σύνδεση μεταξύ του τόπου, του χρόνου και των γεγονότων καθώς και των άλλων παραγόντων που αποτελούν την βάση του αιτήματος ασύλου.

Για να μπορεί ο υπεύθυνος της συνέντευξης να προβεί σε σωστή εκτίμηση της αξιοπιστίας του αιτήματος, αυτό θα πρέπει να είναι τεκμηριωμένο. Η μέθοδος εκτίμησης της αξιοπιστίας περιλαμβάνει την σημείωση των μαρτυριών για τα περιστατικά που αφορούν στα γεγονότα κλειδιά όπως στις συλλήψεις, ή στους λόγους φυγής από την χώρα προέλευσης. Παραδείγματος χάρη ο υπεύθυνος της συνέντευξης υποβάλει στον αιτούντα άσυλο ερωτήσεις, προσεκτικές και συγκεκριμένες σχετικά με την ζωή του πριν συλληφθεί συμπεριλαμβανομένων λεπτομερειών που αφορούν στον τόπο που βρισκόταν, στα πρόσωπα με τα οποία βρισκόταν μαζί, στις συνθήκες σύλληψης, στην ύπαρξη μαρτύρων της σύλληψης του και τα λοιπά. Επίσης επιθυμεί να γνωρίζει συγκεκριμένες ημερομηνίες για ορισμένα γεγονότα. Δεν πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερα μεγάλη έμφαση στην αναφορά συγκεκριμένων ημερομηνιών καθώς είναι περισσότερο σημαντικό να αποσαφηνιστούν ορισμένοι χρονικοί "δείκτες" που θα βοηθήσουν τον υπεύθυνο της συνέντευξης καθώς και τον αιτούντα άσυλο να προσδιορίσουν τα συγκεκριμένα γεγονότα στο γενικότερο πλαίσιο του αιτήματος ασύλου.

Έγγραφη τεκμηρίωση

Ένας άλλος σημαντικός δείκτης αφορά την εξέταση της έγγραφης τεκμηρίωσης. Αν ο αιτών άσυλο προσκομίζει έγγραφη τεκμηρίωση, ο υπεύθυνος της συνέντευξης αξιολογεί την σημασία της, τις πηγές της καθώς και τον τρόπο απόκτησης της. Στο σημείο αυτό τονίζεται ότι ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να αξιολογήσει αν η χρήση πλαστών εγγράφων επηρεάζει την αξιοπιστία του αιτούντα άσυλο. Η έγγραφη τεκμηρίωση συγκρίνεται με την εσωτερική και την εξωτερική συνοχή του αιτήματος ασύλου. Σε μερικές περιπτώσεις είναι δυνατόν να υποβληθούν ιατρικές εκθέσεις. Και αυτές πρέπει να αξιολογηθούν σε συσχέτισμό με τις δηλώσεις του αιτούντα άσυλο και με την συμφωνία των εκθέσεων αυτών με το αίτημα.

Τα έγγραφα που προσκομίζονται και είναι διατυπωμένα σε γλώσσα που δεν κατανοεί ο υπεύθυνος της συνέντευξης μεταφράζονται. Είναι προτιμότερο να απαιτούνται τα έγγρα-

φα σε πρωτότυπο και όχι σε φωτοτυπίες. Εάν δεν υποβάλλονται πρωτότυπα έγγραφα, τότε ο αιτών άσυλο ερωτάται αν μπορεί να τα προσκομίσει και σε περίπτωση αρνητικής απάντησης ερωτάται να παρέχει επεξηγήσεις. Ο έλεγχος της αυθεντικότητας των εγγράφων είναι συχνά προβληματικός. Στην περίπτωση των επίσημων εγγράφων που έχουν εκδοθεί από τις αρχές της χώρας καταγωγής του αιτούντα άσυλο, όπως από τις αστυνομικές ή τις δικαστικές αρχές δεν επιτρέπεται ο έλεγχος της αυθεντικότητας σε συνεργασία με τις αρχές της χώρας καταγωγής του αιτούντα άσυλο ούτε η γνωστοποίηση **οποιασδήποτε** πληροφορίας που αφορά μεμονωμένες περιπτώσεις αιτούντων άσυλο στις αρχές της χώρας καταγωγής. Αυτή η πρακτική είναι ιδιαίτερα σημαντική όχι μόνον για την εξασφάλιση της εμπιστευτικότητας όσον αφορά τον αιτούντα άσυλο αλλά και για να μην διακινδυνεύσει η ασφάλεια των μελών της οικογένειας που συνεχίζουν να διαμένουν στην χώρα καταγωγής. Τα έγγραφα θα πρέπει λοιπόν να ελέγχονται στο μέτρο του δυνατού με πηγές που είναι γενικά διαθέσιμες από τα κατά τόπους Γραφεία του UNHCR ή από την έδρα του οργανισμού αυτού στην Γενεύη.

Η χρησιμότητα των σχεδίων και των χαρτών

Η χρήση σχεδίων και χαρτών αποτελεί έναν αποτελεσματικό τρόπο για να εκτιμηθεί η αξιοπιστία και να διευκολυνθεί η επικοινωνία με τον αιτούντα άσυλο. Παραδείγματος χάρη αν ο αιτών άσυλο διέσχισε σύνορα παράνομα εξερχόμενος από την χώρα καταγωγής του/της, πρέπει να μπορεί να δείξει στον χάρτη από ποιες κοινότητες ή πόλεις διήλθε κατά την διάρκεια του ταξιδιού του. Επίσης, εάν κάποιος αιτών άσυλο έχει κρατηθεί, θα πρέπει να μπορεί να σχεδιάσει την εικόνα του κελιού της φυλακής. Η χρήση σχεδίων βοηθά ιδιαίτερα στην συνέντευξη με παιδιά πρόσφυγες, με πρόσωπα με ειδικές ανάγκες ή με όσα πρόσωπα είναι διστακτικά ή δεν μπορούν να παρέχουν σαφή και λεπτομερειακή μαρτυρία. Η χρήση αυτών των μεθόδων μπορεί να βοηθήσει τον αιτούντα άσυλο να θυμηθεί τόπους, γεγονότα ή άλλες πτυχές του αιτήματος ασύλου.

Η γενικότερη παρουσία του αιτούντα άσυλο

Η γενικότερη παρουσία του αιτούντα άσυλο αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την εκτίμηση των δηλώσεών του/της. Παραδείγματος χάρη, αν ο αιτών άσυλο ισχυρίζεται ότι έχει ισχυρές πολιτικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις θα πρέπει, εύλογα, να είναι σε θέση να μιλήσει γι' αυτές. Δεν απαιτείται όμως η μαρτυρία του αιτούντα άσυλο να παρέχει εξωπραγματικό βαθμό ακρίβειας και λεπτομέρειας.

Η συμπεριφορά του αιτούντα άσυλο

Η γενική στάση του αιτούντα άσυλο περιλαμβάνει την συμπεριφορά του, συμπεριλαμβανομένων της γλώσσας του σώματος, των εκφράσεων του προσώπου, των χειρονομιών και του τρόπου ομιλίας. Υπογραμμίζεται ότι η συμπεριφορά του έχει περιορισμένη αξία κατά την εκτίμηση της αξιοπιστίας. Επίσης η πολιτισμική καταβολή και το φύλο επηρεάζουν ισχυρά την συμπεριφορά του. Παραδείγματος χάρη, ο αιτών άσυλο μπορεί να χαμογελά σε ακατάλληλη στιγμή λόγω νευρικότητας ή γιατί σύμφωνα με την πολιτισμική του καταβολή τούτο είναι φυσικό. Άλλωστε οι συναισθηματικές αντιδράσεις ποικίλλουν από άτομο σε άτομο και επηρεάζονται απρόβλεπτα από τις τραυματικές εμπειρίες. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι η συμπεριφορά του αιτούντα άσυλο δεν αποτελεί σημαντικό παράγοντα, το αντίθετο. Όμως, λόγω της υποκειμενικότητάς της δεν αποτελεί τον αποφασιστικό παράγοντα για την απόφαση επί της αξιοπιστίας του αιτούντα άσυλο. Ένας άλλος σημαντικός

λόγος που επιβάλλει την παρατήρηση της συμπεριφοράς του αιτούντα άσυλο είναι η διαπίστωση σημείων τραυματικών εμπειριών.

Οδηγίες για την εκτίμηση/αξιολόγηση της αξιοπιστίας

Μπορεί να είναι χρήσιμο για τον υπεύθυνο της συνέντευξης να συμβουλευτεί την παρακάτω ανακεφαλαίωση των οδηγιών.

- Μικρής σημασίας ασυνέπειες, παρερμηνείες ή απόκρυψη δεν πρέπει να οδηγούν σε διαπίστωση αναξιπιστίας όταν η ασυνέπεια, η παρερμηνεία ή η απόκρυψη δεν αποτελεί την βάση του αιτήματος ασύλου ή δεν είναι ζωτικής σημασίας για την εξέτασή του. Στην περίπτωση που η μαρτυρία του αιτούντα άσυλο δεν πείθει τον υπεύθυνο της συνέντευξης, αλλά το αίτημα ασύλου είναι βάσιμο και δικαιολογημένο με εξαίρεση την μαρτυρία, τότε πρέπει να χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα.
- Απόκρυψη τμημάτων της προσωπικής ιστορίας του αιτούντα δεν πρέπει να οδηγεί σε διαπίστωση ότι είναι αναξιόπιστος. Ένας πραγματικός πρόσφυγας μπορεί να μην επιθυμεί να διηγηθεί την πλήρη ιστορία του φοβούμενος να μην θέσει σε κίνδυνο συγγενείς ή φίλους ή φοβούμενος την γνωστοποίηση πληροφοριών που τον αφορούν με πρόσωπα που κατέχουν θέσεις εξουσίας. Ο αιτών άσυλο μπορεί επίσης να φοβάται τις συνέπειες απόρριψης του αιτήματός του για άσυλο. Επιπλέον, δυνατόν να έχουν συμβουλευσει τον αιτούντα άσυλο να μην αναφέρει την πλήρη αλήθεια κατά την διάρκεια της συνέντευξης.
- Το αίτημα ασύλου μπορεί να είναι αξιόπιστο ακόμα και αν στηρίζεται σε πληροφορίες που παρασχέθηκαν από τον αιτούντα σε μια μεταγενέστερη της πρώτης συνέντευξη. Ο λόγος αυτής της ανακολουθίας οφείλεται σε δισταγμό να μιλήσει ελεύθερα που εκφράζεται κατά την πρώτη συνέντευξη και που αίρεται σε μια μεταγενέστερη.
- Το αίτημα ασύλου μπορεί να είναι βάσιμο ακόμα και αν ο αιτών δεν επικαλείται δίωξη. Η έλλειψη κράτησης ή καταδίωξης από τις αρχές δεν πρέπει να οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ιστορία δεν είναι αληθινή ή ότι παρουσιάζει ελλείψεις που εμποδίζουν να κριθεί με βάση τον ορισμό του πρόσφυγα.
- Ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν πρέπει να υποψιάζεται τον αιτούντα άσυλο ότι κατασκευάζει την ιστορία του απλά και μόνον επειδή αυτή παρουσιάζει ομοιότητες με τα αιτήματα άλλων αιτούντων άσυλο. Αντίθετα, ένα αίτημα μπορεί να είναι αξιόπιστο ακόμα και αν είναι διαφορετικό από τις μαρτυρίες άλλων αιτούντων άσυλο που προέρχονται από την ίδια χώρα καταγωγής.

□ Ετοιμάζοντας την απόφαση και τα συμπεράσματα

Ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα απαιτεί την υπαγωγή των στοιχείων του αιτήματος ασύλου στον κανόνα δικαίου. Στο εγχειρίδιο αυτό αναφέρθηκαν οι τεχνικές που βοηθούν στην επικοινωνία με τον αιτούντα άσυλο ώστε να παρέχει όλα τα σχετικά στοιχεία κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Αναφέρθηκε ότι η υποστήριξη των γεγονότων που αποτελούν την βάση του αιτήματος ασύλου πραγματοποιείται με αναφορά στην χώρα καταγωγής του αιτούντα άσυλο και στα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Εάν τα γεγονότα καθιστούν κάποιον πρόσφυγα στα πλαίσια του εφαρμοζόμενου διεθνούς δικαίου αποτελεί θέμα ενός άλλου Εγχειριδίου της Ύπατης Αρμοστείας που αναφέρεται στον Καθορισμό του Καθεστώτος του Πρόσφυγα. Η εξοικείωση με το περιεχόμενο του εγχειριδίου αυτού αποτελεί την ελάχιστη προϋπόθεση για την διεξαγωγή συνέντευξης που αποσκοπεί στον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Προετοιμάζοντας την απόφαση ή την σύσταση για κάποια συγκεκριμένη αίτηση ασύλου, ο υπεύθυνος της συνέντευξης *πρέπει* να αναφερθεί στις ακόλουθες πληροφορίες :

- στη βασική περιγραφή του αιτούντα άσυλο περιλαμβανομένων όλων των προσωπικών του στοιχείων (Βλ. Παράρτημα 1 Έντυπο Καταγραφής Βασικών Προσωπικών Στοιχείων),
- στους λόγους της Σύμβασης όπου στηρίζεται η αίτηση ασύλου,
- σε σύντομη αναφορά του αποδεικτικού υλικού και των επιχειρημάτων που παρουσιάστηκαν για την υποστήριξη της αίτησης ασύλου,
- στον καθορισμό των ζητημάτων όπου στηρίζεται η απόφαση επί του αιτήματος ασύλου,
- σε σύντομη περιγραφή κάθε ζητήματος σε συσχέτισμό με το αποδεικτικό υλικό που παρουσιάστηκε και με τα σχετικά νομικά θέματα,
- στα συμπεράσματα (αντικειμενικά και νομικά) που αφορούν το κάθε ζήτημα συμπεριλαμβανομένης λεπτομερειακής αιτιολογίας για καθένα από αυτά,
- σε συνοπτική έκθεση της προτεινόμενης απόφασης.

Αναντίρρητα υπάρχουν αναπόφευκτα υποκειμενικά στοιχεία που παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόφαση για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα. Όμως, ο πραγματικός και αντικειμενικός καθορισμός δεν μπορεί να είναι αυθαίρετος και να στηρίζεται στο αισθητήριο του υπεύθυνου της συνέντευξης.

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης, προετοιμάζοντας την απόφαση και τα συμπεράσματα οφείλει να επισημαίνει τα κύρια σημεία του αιτήματος και να συνοψίζει τα υπέρ και τα κατά για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Αυτή η διαδικασία θα διευκολύνει τα πρόσωπα που θα διαβάσουν την έκθεση της συνέντευξης αργότερα προκειμένου να αποφασίσουν ή να διεξάγουν μια μεταγενέστερη συνέντευξη. Ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι επαγγελματικά απαιτητικό και ιδιαίτερα φορτισμένο έργο που απαιτεί γνώσεις, τεχνική και ευθυκρισία. Αν η απόφαση και τα συμπεράσματα αντανακλούν αυτά τα χαρακτηριστικά, τότε όλα τα μέρη της διαδικασίας μπορεί να είναι βέβαια ότι η διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα ήταν διεξοδική και δίκαιη και ότι ελήφθη μια δίκαιη απόφαση.

Κεφάλαιο 7: Θέματα Εμπιστευτικότητας & Ασφάλειας

Στο κεφάλαιο αυτό απαντώνται ερωτήματα που αφορούν :

- Τη σημασία της εμπιστευτικότητας
- Το απόρρητο των εγγράφων
- Τη συνέντευξη με πρόσωπα που βρίσκονται σε χώρους κράτησης
- Τις βασικές συστάσεις ασφάλειας κατά την διενέργεια των συνεντεύξεων
- Τον τρόπο αντιμετώπισης των τραυματικών εμπειριών

Με την αυξανόμενη ένταση του προσφυγικού προβλήματος η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, οι κυβερνήσεις και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις καλούνται να εργασθούν σε πλαίσιο εξαιρετικά δύσκολων και επικίνδυνων συνθηκών. Λαμβάνοντας υπόψη αυτήν την διαπίστωση αναπτύσσεται και το ζήτημα της ασφάλειας.

Στο παρόν εγχειρίδιο έχει επανειλημμένα επισημανθεί η σημασία της σωστής προετοιμασίας της συνέντευξης καθώς και η προσεκτική και εμπειριστατωμένη διεξαγωγή της. Η διεξαγωγή της συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι αγχώδες, δύσκολο και επίπονο έργο. Συχνά το περιβάλλον όπου διεξάγεται η συνέντευξη δεν είναι κατάλληλο ή τα γραφεία εναλλάσσονται ευρισκόμενα είτε σε στρατόπεδα προσφύγων, είτε σε αεροδρόμια είτε σε κρατητήρια. Όπως ήδη αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 1 ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να διασφαλίσει ότι πληρούνται οι ελάχιστες απαιτήσεις της άνεσης, της ιδιωτικότητας και της ησυχίας. Σκόπιμο είναι να αποφεύγονται κάθε είδους ενοχλήσεις εσωτερικής ή εξωτερικής φύσης. Στο Κεφάλαιο 3 αναφέρονται μερικά από τα εμπόδια της επικοινωνίας που μπορεί να κληθεί να αντιμετωπίσει ο υπεύθυνος της συνέντευξης συμπεριλαμβανομένης της διεξαγωγής της συνέντευξης με πρόσωπα που δεν συνεργάζονται ή που δεν επιθυμούν να συμμετέχουν στην διαδικασία της συνέντευξης. Ακολουθεί μια σειρά οδηγιών και προτεινόμενων πρακτικών. Οι περισσότερες από τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο παρόν Κεφάλαιο περιλαμβάνονται και σε άλλα εγχειρίδια κατάρτισης της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες συμπεριλαμβανομένων των "Οδηγιών για την Αντιμετώπιση των Περιστατικών Ασφάλειας", του έργου " Αντιμετωπίζοντας το άγχος σε καταστάσεις κρίσης", των "Οδηγιών για την Ασφάλεια". Αντίγραφα αυτών των εγχειριδίων διατίθενται από την έδρα της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Θα αναφερθεί στην συνέχεια του παρόντος κεφαλαίου το ζήτημα της "εμπιστευτικότητας".

Η σημασία της εμπιστευτικότητας / εχεμύθειας

Η κύρια μέριμνα στην διαδικασία διεξαγωγής της συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι η διασφάλιση της εμπιστευτικότητας. Αποτελεί παράγοντα εξαιρετικά μεγάλης σημασίας όχι μόνον επειδή διευκολύνει την δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ του αιτούντα άσυλο και του υπεύθυνου της συνέντευξης αλλά επειδή αποβλέπει στην προστασία και στην ασφάλεια του αιτούντα.

Η διεξαγωγή συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα αποτελεί μοναδική διαδικασία στο μέτρο που ο αιτών άσυλο αποσκοπεί να αποδείξει ότι έχει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης. Στην πραγματικότητα αυτό σημαίνει ότι ο αιτών άσυλο φοβάται τόσο για την προσωπική του ασφάλεια όσο και για την ασφάλεια των μελών της οικογένειάς

του/της που τον συνοδεύουν ή που παραμένουν στην χώρα καταγωγής. Λόγω της σημασίας της ανάγκης προστασίας και της διατήρησης της εμπιστευτικότητας που αφορά στο περιεχόμενο της πληροφόρησης που παρέχει ο αιτών άσυλο η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες **δεν γνωστοποιεί τις πληροφορίες που αφορούν τους αιτούντες άσυλο στις αρχές των χωρών καταγωγής τους**. Ανάλογα, ο υπεύθυνος της συνέντευξης λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε η εμπιστευτικότητα της διαδικασίας της συνέντευξης να εξασφαλίζεται πριν, κατά την διάρκεια και μετά την συνέντευξη. Για τον λόγο αυτό είναι αναγκαίο να ακολουθούνται οι ακόλουθες οδηγίες :

- πριν από την συνέντευξη ο αιτών άσυλο θα πρέπει να γνωρίζει ότι τόσο ο υπεύθυνος της συνέντευξης όσο και ο διερμηνέας (ή όποιος άλλος συμμετέχει στην διαδικασία, σύμβουλος κλπ) υποχρεούνται να τηρήσουν απόλυτη εχεμύθεια,
- πρέπει να διασφαλίζεται ότι όλα τα μέρη της διαδικασίας της συνέντευξης είναι ενήμερα και έχουν κατάλληλα εκπαιδευθεί για την σημασία και για τις μεθόδους διατήρησης της εμπιστευτικότητας,
- δεν πρέπει να διοχετεύονται πληροφορίες σε τρίτα μέρη, όπως σε ιατρούς, σε άτομα που εργάζονται με την κοινότητα των προσφύγων ή σε άλλα πρόσωπα που παρέχουν βοήθεια στον αιτούντα άσυλο εκτός αν ο αιτών άσυλο έχει ενημερωθεί και συγκατατεθεί προς τούτο ρητά και εγγράφως.

❑ **Το απόρρητο των εγγράφων**

Θεμελιώδες στοιχείο της διατήρησης της εχεμύθειας της διαδικασίας της συνέντευξης είναι η διασφάλιση της εμπιστευτικότητας των εγγράφων. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης οφείλει να λαμβάνει τις παρακάτω προφυλάξεις ώστε να διασφαλίζει ότι όλα τα έγγραφα είναι εμπιστευτικά και ότι δεν είναι προσβάσιμα στο μη εξουσιοδοτημένο προσωπικό :

- βεβαιώνεται ότι όλοι οι φάκελοι κρατούνται σε ερμάρια κλειδωμένα. Οφείλει να διασφαλίζει ότι το σύστημα αρχειοθέτησης είναι ασφαλές ακόμα και όταν το προσωπικό απουσιάζει από το γραφείο,
- εξασφαλίζει την προστασία του συστήματος μηχανογράφησης,
- καταστρέφει όλα τα έγγραφα των οποίων η ύπαρξη δεν είναι αναγκαία για τον φάκελλο του αιτούντα άσυλο,
- στην περίπτωση που κρίνεται απαραίτητη η αποστολή αντιγράφων των εγγράφων που αφορούν μεμονωμένη αίτηση ασύλου σε άλλο γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες ή στην έδρα του Οργανισμού είναι απαραίτητο να ληφθούν όλα τα μέτρα που διασφαλίζουν την ασφαλή μεταφορά τους.

❑ **Διεξαγωγή συνεντεύξεων σε κρατητήρια**

Συχνά, η συνέντευξη για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα πραγματοποιείται σε κρατητήρια, δηλαδή σε χώρο που βρίσκεται υπό έλεγχο και τον οποίο δεν μπορεί να εγκαταλείψει ο αιτών άσυλο χωρίς προηγούμενη άδεια. Πρόκειται για κέντρα κράτησης που βρίσκονται σε αεροδρόμια, σε φυλακές ή σε αστυνομικά τμήματα. Θα πρέπει να αποφεύγεται η διεξαγωγή συνεντεύξεων καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα σε κάθε μορφής χώρους κράτησης. Όμως, είναι δυνατόν να μην υπάρχει δυνατότητα να διεξαχθεί η συνέντευξη σε άλλο τόπο.

Υπενθυμίζεται ότι η Εκτελεστική Επιτροπή της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες έχει συστήσει όπως στους πρόσφυγες και στους αιτούντες άσυλο που κρατούνται παρέχεται η δυνατότητα επικοινωνίας με τον Οργανισμό αυτό ή στην περίπτωση που δεν υπάρχει γραφείο του Οργανισμού αυτού, με εθνικούς οργανισμούς παροχής βοήθειας

στους πρόσφυγες. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης λαμβάνει τις ακόλουθες προφυλάξεις όταν πρόκειται να διεξάγει συνέντευξη για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα σε χώρους κράτησης :

- βεβαιώνεται ότι τόσο ο ίδιος όσο και το προσωπικό που τον συνοδεύει είναι κάτοχοι εγγράφων ταυτότητας, προκειμένου να εισέλθουν στο χώρο κράτησης. Η χορήγηση προηγούμενης άδειας που εξασφαλίζει την πρόσβαση στο κέντρο κράτησης αποτελεί κρίσιμο σημείο της διαδικασίας. Κρίνεται σκόπιμη η προηγούμενη ενημέρωση του προσώπου που προτίθεται να επισκεφθεί,
- συνοδεύεται από τον διερμηνέα της υπηρεσίας όπου εργάζεται, τον οποίο πρέπει να ενημερώσει για τις συνθήκες της συνέντευξης, καθώς και για το περιβάλλον που πρόκειται να διεξαχθεί η συνέντευξη,
- ζητά όπως η συνέντευξη πραγματοποιηθεί σε ιδιαίτερο δωμάτιο. Εφόσον δεν παρέχεται αυτή η δυνατότητα, εξασφαλίζει ότι άλλα πρόσωπα (όπως φρουροί, άλλοι κρατούμενοι κλπ) δεν είναι παρόντα ή ότι δεν μπορούν να παρακολουθήσουν την διαδικασία της συνέντευξης,
- της έναρξης της διαδικασίας της συνέντευξης προηγείται μια μικρής διάρκειας συνομιλία με τον αιτούντα άσυλο. Είναι ήρεμος και καθησυχαστικός γιατί είναι προφανές ότι ο/η αιτών/ούσα άσυλο βρίσκεται υπό πίεση,
- εάν σημειώνει κατά την διάρκεια της συνέντευξης λαμβάνει υπόψη του ότι οι αρχές μπορεί να κατάσχουν ή να φωτοτυπήσουν τις σημειώσεις κατά την αναχώρηση από το κέντρο κράτησης. Εάν υπάρχει αυτή η πιθανότητα κρατά κατά την διάρκεια της συνέντευξης σύντομες σημειώσεις χρησιμοποιώντας λέξεις κλειδιά και μετά την αναχώρηση από τον χώρο της κράτησης συντάσσει πλήρες κείμενο.

□ **Συστάσεις ασφάλειας κατά την εφαρμογή της διαδικασίας διεξαγωγής συνεντεύξεων**

Δυστυχώς μερικές φορές διαπιστώνονται επιθετικές πράξεις σε βάρος των προσώπων που διεξάγουν συνεντεύξεις. Για τον λόγο αυτό είναι ζωτικής σημασίας να γνωρίζει όλο το προσωπικό την σημασία της υιοθέτησης απαραίτητων μέτρων ασφαλείας πριν από την διεξαγωγή της συνέντευξης, είτε με μεμονωμένες περιπτώσεις προσφύγων είτε με ομάδες προσφύγων.

Οι ακόλουθες συστάσεις αποσκοπούν στην ενίσχυση της ασφάλειας των αξιωματούχων της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και του υπόλοιπου προσωπικού που συμμετέχει στην διαδικασία των συνεντεύξεων. Όσον αφορά τις προφυλάξεις και τις πρακτικές που εφαρμόζονται σε διάφορες τοποθεσίες σκόπιμο είναι να παρέχονται συμβουλές και από ειδικευμένο προσωπικό.

- όλες οι συνεντεύξεις διεξάγονται βάσει προκαθορισμένης ημερομηνίας και ώρας συνάντησης,
- σκόπιμο είναι να εγκατασταθεί οθόνη ελέγχου στην κύρια είσοδο του χώρου της συνέντευξης και να ορισθεί εκπαιδευμένος φύλακας ελέγχου της πρόσβασης στα γραφεία. Αν αυτό κρίνεται αναγκαίο, οι φύλακες έχουν αρμοδιότητα να προβαίνουν σε σωματική έρευνα των προσώπων που επιθυμούν να εισέλθουν στο κτίριο ή μπορεί να πραγματοποιηθεί έλεγχος των μεταλλικών αντικειμένων,
- ο χώρος όπου διεξάγεται η συνέντευξη δεν εκτίθεται στην κοινή θέα του χώρου αναμονής,
- ορίζεται ο ελάχιστος αριθμός προσώπων που παραμένουν στην αίθουσα αναμονής,
- σκόπιμο είναι να μην κλειδώνουν εσωτερικά οι πόρτες στις τουαλέτες,
- τα φώτα τοίχου ή τα ηλεκτρικά καλώδια να είναι καλυμμένα γιατί μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως όπλα ή ως μέσα για απόπειρα αυτοκτονίας,

- αν είναι ήδη γνωστό ότι συγκεκριμένο άτομο έχει επιθετική συμπεριφορά, πρέπει η σχετική διαπίστωση να καταγραφεί στον φάκελό του. Έτσι, ο υπεύθυνος της συνέντευξης εφαρμόζει όλα τα αναγκαία μέτρα προφύλαξης,
- η διαρρύθμιση των επίπλων στον χώρο της συνέντευξης είναι τέτοια ώστε να προστατεύεται ο υπεύθυνος της συνέντευξης, του οποίου η καρέκλα θα πρέπει να είναι τοποθετημένη σε σημείο που να εξασφαλίζει την άμεση πρόσβαση στην έξοδο του χώρου. Οι πόρτες των χώρων της συνέντευξης να κλειδώνουν μόνον εξωτερικά,
- διασφαλίζεται ότι στον χώρο της συνέντευξης δεν υπάρχουν αντικείμενα που μπορεί να χρησιμοποιηθούν ως όπλα (π.χ. ιδιαίτερα βαρύ χαρτί, χαρτοκόπτης κλπ),
- προβλέπονται τρόποι διαφυγής από τον χώρο της συνέντευξης και εξασφαλίζεται μηχανισμός ή διαδικασία διαφυγής χωρίς να δημιουργείται πανικός,
- εάν η συνέντευξη διεξάγεται σε απομακρυσμένη τοποθεσία διασφαλίζεται ότι ο υπεύθυνος είναι εφοδιασμένος με τον κατάλληλο εξοπλισμό επικοινωνίας όπως ραδιόφωνο ή σύστημα ενδοεπικοινωνίας. Ο υπεύθυνος της συνέντευξης μετακινείται με άλλους συναδέλφους και συνεννοείται με τις τοπικές αρχές στην περίπτωση που χρήζει βοήθειας,
- στην περίπτωση που λάβει χώρα περιστατικό που πλήττει την ασφάλεια του υπεύθυνου της συνέντευξης εξετάζεται με σοβαρότητα η δυνατότητα παραπομπής του αυτουργού της πράξης στην δικαιοσύνη.

□ Δευτερογενή τραύματα και Συναισθηματικό κενό

Τα άτομα που ασχολούνται με ανθρωπιστική εργασία συχνά υιοθετούν ήρεμη, αποτελεσματική και μεθοδική προσέγγιση στην δουλειά τους προκειμένου να είναι αποδοτικά και να ανταποκρίνονται στις περιπτώσεις κρίσης. Η διεξαγωγή συνέντευξης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι ιδιαίτερα απαιτητική εργασία. Η φύση της εργασίας είναι τέτοια που και ο υπεύθυνος της συνέντευξης και ο διερμηνέας μπορεί να παρουσιάζουν την αποκαλούμενη στην ψυχολογία κατάσταση "δευτερογενών τραυμάτων και συναισθηματικού κενού". Όλα τα πρόσωπα που συμμετέχουν στην διαδικασία πρέπει να γνωρίζουν τα συμπτώματα και τους παράγοντες που συντελούν στην εμφάνισή τους καθώς και τους τρόπους πρόληψης και θεραπείας που μπορεί να παρασχεθεί.

Η γνώση για την αντιμετώπιση των καταστάσεων αυτών πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη προκειμένου να διαφυλάσσεται η υγεία και η ευημερία του προσωπικού που εργάζεται με πρόσφυγες. Βοηθά επίσης η εξασφάλιση συνθηκών εργασίας, που συμβάλλουν στην επιτυχημένη, αποτελεσματική και ασφαλή διεκπεραίωσή της. Το αίσθημα κόπωσης, αδυναμίας και κατάθλιψης έχει αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνον στην εργασία αλλά και καθιστά τους υπεύθυνους της συνέντευξης περισσότερο ευάλωτους σε επεισόδια που θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλειά τους λόγω έλλειψης προσοχής και ικανότητας ταχείας αντίδρασης.

Ένας τρόπος παροχής βοήθειας στους υπεύθυνους της συνέντευξης και στο υπόλοιπο προσωπικό είναι ο οργάνωση σύντομων ενημερωτικών συναντήσεων. Οι συναντήσεις αυτές παρέχουν την ευκαιρία ανεπίσημων συζητήσεων σχετικά με τις δυσκολίες και τις εντάσεις που υπάρχουν στην εργασία. Χρήσιμες συμβουλές προς αυτήν την κατεύθυνση καθώς και μέθοδοι πρόληψης συμπεριλαμβάνονται στα Παράρτημα 2 του παρόντος και στο έντυπο της Ύπατης Αρμοστείας " Αντιμετωπίζοντας το Άγχος σε Καταστάσεις Κρίσης".

Παράρτημα 1

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΝΤΥΠΟΥ

UNHCR ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

(Χρησιμοποιήστε συμπληρωματικά φύλλα αν είναι απαραίτητο)

Έχετε ήδη επικοινωνήσει επικοινωνήσει με Γραφείο UNHCR* ; Ναι Όχι

Αν ναι, αναφέρετε λεπτομέρειες _____

Τόπος : _____
Αριθμός Φακέλλου : _____
Πρώτη επικοινωνία με το UNHCR : ___/___/___
Ημερομηνία συνέντευξης : ___/___/___
Όνομα Πατέρα : _____
Όνομα Μητέρας : _____

Φωτογραφίες
Αιτών Σύζυγος

--	--

A. Κύριος αιτών ή Ενήλικος που συνοδεύει τον κύριο αιτούντα

Ξεχωριστό έντυπο πρέπει να συμπληρωθεί για κάθε μέλος της οικογένειας ηλικίας άνω των 18 ετών (π.χ. ενήλικος που συνοδεύει τον κύριο αιτούντα)

1. Επώνυμο _____
Όνομα (άλλα ονόματα) _____
Ψευδώνυμο _____
2. Φύλο : Άρρεν/Θήλυ
3. Οικογενειακή κατάσταση:
*(ανύπαντρος/παντρεμένος/ συμβίωση/διαζευγμένος/χήρος/ χωρισμένος)
4. Ημερομηνία γέννησης : ___/___/___ (αν δεν είναι γνωστή κατά προσέγγιση έτος γέννησης (ημέρα, μήνας, έτος)
5. Τόπος γέννησης (πόλη, περιφέρεια/Χώρα) _____
6. Τελευταίος τόπος διαμονής (πόλη, περιφέρεια/Χώρα) _____
7. Υπηκοότητα/Ιθαγένεια _____
8. Εθνότητα ή φυλετική ομάδα _____
9. Θρησκεία _____
10. Ημερομηνία αναχώρησης από την χώρα καταγωγής _____

11. Χώρα διαμονής από της αναχώρησης από της χώρας καταγωγής

Χώρα

Από/προς (αναφέρατε μήνα και έτος)

_____
_____

_____
_____

12. Είσοδος στην χώρα Ημερομηνία: ___/___/___ Σημείο εισόδου : _____
ασύλου

Τρόπος:(από ξηράς/αέρος/
θαλάσσης)

13. Έγγραφα ταυτότητας και ταξιδιωτικά έγγραφα (φωτοτυπήστε για τον φάκελλο)

* Σημειώσατε ανάλογα με την περίπτωση

- α) Έγγραφο που χρησιμοποιήθηκε για την είσοδο στην χώρα ασύλου:
 Διαβατήριο/Ταξιδιωτικό έγγραφο της Σύμβασης/άλλο έγγραφο : _____
 Αριθμός εγγράφου : _____ Εκδούσα Αρχή : _____
 Ημερομηνία: _____ Ισχύς : _____
- β) Τρόπος απόκτησης του εγγράφου που χρησιμοποιήθηκε κατά την είσοδο στην χώρα : _____
- γ) Αν έχετε ήδη παραμείνει στην χώρα ασύλου τι είδους έγγραφα έχετε ;
 Διαβατήριο: _____ Άδεια παραμονής (τύπος) : _____ Άλλο έγγραφο: _____
14. Γλωσσικές ικανότητες : Μητρική γλώσσα _____
 Άλλες γλώσσες _____
15. Εκπαίδευση και απασχόληση
- α) Δημοτική Εκπαίδευση (από/έως αναγράφοντας τα έτη) _____
 Τόπος : _____
- β) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (από/έως αναγράφοντας τα έτη) _____
 Τόπος : _____
- γ) Επαγγελματική Επιμόρφωση/Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση : _____
 Τόπος: _____
 Όνομα Ιδρύματος _____
 Τύπος μαθημάτων (από/έως αναγράφοντας τα έτη) _____
 Ονομασία αποκτηθέντος τίτλου/πιστοποιητικού/διπλώματος: _____
- δ) Απασχόληση/Επαγγελματικές Ικανότητες _____
- ε) Παρούσα Απασχόληση (εφόσον υπάρχει) Είδος εργασίας : _____ Από έτος : _____
- στ) Επαγγελματική Εμπειρία (αρχίζοντας από την τελευταία απασχόληση στην χώρα καταγωγής και αναφέροντας την επαγγελματική εμπειρία τα δέκα χρόνια που προηγούνται της αναχώρησης από την χώρα καταγωγής)
Όνομα Εργοδότη	Είδος εργασίας	Από/έως - Πόλη
_____	_____	_____
16. Στρατιωτική Θητεία Ναι / Όχι Τόπος : _____ Από/έως _____
17. Ειδικές ανάγκες ή προβλήματα (π.χ. προβλήματα υγείας) : _____
18. Οικογενειακά στοιχεία για τα ασυνόδευτα παιδιά (άλλα ασυνόδευτα άτομα με ειδικές ανάγκες ή υιοθετημένα παιδιά)
- α) Όνομα συγγενούς : _____
- β) Φύλο συγγενούς : Άρρεν/Θήλυ (Σημειώστε ανάλογα)
- γ) Συγγένεια : _____
- δ) Ηλικία του συγγενούς : _____
- ε) Τελευταίος τόπος διαμονής του συγγενούς (πόλη, περιφέρεια, Χώρα)
- _____
- στ) Χώρα καταγωγής του συγγενούς (πόλη, περιφέρεια, Χώρα)
- _____
19. Βάση του ισχυρισμού για παροχή ασύλου (περιληπτικά). Παραθέστε λεπτομέρειες απαντώντας τις παρακάτω ερωτήσεις : Για ποιους λόγους εγκαταλείψατε την χώρα καταγωγής σας ; Έχετε προσωπικά εσείς ή μέλη της οικογένειάς σας κρατηθεί ; Αναφέρατε ημερομηνίες και τόπους εφόσον είναι στοιχεία γνωστά. Έχετε εσείς προσωπικά ή μέλη της οικογένειάς σας αναμειχθεί σε πολιτική, θρησκευτική, στρατιωτική, εθνική ή κοινωνική οργάνωση ; Εάν ναι, αναφέρατε λεπτομέρειες όπως την ονομασία της οργάνωσης στην οποία είχατε αναμειχθεί εσείς ή μέλη της οικογένειάς σας : την ανάμειξή σας και τις δραστηριότητες, ημερομηνίες και τη συνοπτική ιστορία της οργάνωσης. Έχετε έγγραφα από τα οποία αποδεικνύεται ο ισχυρισμός σας ; (π.χ.

ταυτότητα συμμετοχής στην οργάνωση, έγγραφα Δικαστηρίων, φωτογραφίες, άρθρα του τύπου);

Β. Μέλη της οικογένειας που συνοδεύουν τον αιτούντα

Πλήρες ονοματεπώνυμο	Ημερομηνία Γέννησης	Συγγένεια με τον αιτούντα
1. _____	_____	_____
2. _____	_____	_____
3. _____	_____	_____
4. _____	_____	_____
5. _____	_____	_____
6. _____	_____	_____
7. _____	_____	_____
8. _____	_____	_____

Αν κάποιο από τα εξαρτώμενα μέλη έχει προβλήματα υγείας, αναφέρατε την ασθένεια και την κατάσταση της υγείας τους. Αναφέρατε επίσης τυχόν εγκυμοσύνη.

Β. Άλλοι συγγενείς στην χώρα ασύλου (Αναφέρατε επίσης τον αριθμό φακέλλου, εφόσον τον γνωρίζετε)

1. _____	_____	_____
2. _____	_____	_____
3. _____	_____	_____

Δ. Μέλη της οικογένειας που διαμένουν στην χώρα καταγωγής (Αναφέρατε μόνον τον/την σύζυγο, τους γονείς, τα παιδιά και τα αδέρφια)

Πλήρες ονοματεπώνυμο	Ημερομηνία γέννησης	Συγγένεια με τον αιτούντα	Απασχόληση
1. _____	_____	_____	_____
2. _____	_____	_____	_____
3. _____	_____	_____	_____
4. _____	_____	_____	_____
5. _____	_____	_____	_____
6. _____	_____	_____	_____
7. _____	_____	_____	_____
8. _____	_____	_____	_____

Ε. Μέλη της οικογένειας που διαμένουν εκτός της χώρας καταγωγής

1	2	3	4
1. Πλήρες όνομα			
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
2. Συγγένεια με τον αιτούντα			
_____	_____	_____	_____
3. Ημερομηνία γέννησης / Φύλο			
_____	_____	_____	_____

4. Χώρα διαμονής

_____

5. Ημερομηνία άφιξης

_____

6. Διεύθυνση

_____
_____
_____
_____

7. Καθεστώς **

_____

Όνοματεπώνυμο του αρμόδιου που πραγματοποίησε την συνέντευξη (μέ κεφαλαία γράμματα)

_____

Ημερομηνία και τόπος _____

** Αναφέρατε ανάλογα: πολίτης/μετανάστης/κάτοικος, πρόσφυγας/αιτών άσυλο/επισκέπτης/παράνομος/άλλο καθεστώς. Αν ο αιτών άσυλο εισήλθε σε άλλη χώρα ασύλου αναφέρατε την χώρα και τον αριθμό φακέλου του, αν τον γνωρίζετε.

Έντυπο Αλλαγής Διευθύνσεων

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

Ημερομηνία : __/__/__
Διεύθυνση : _____

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΕΝΤΥΠΟΥ

**UNHCR
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ**

(Εάν χρειάζεται χρησιμοποιείτε συμπληρωματικά φύλλα)

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΑΚΕΛΛΟΥ : _____ ΠΡΩΤΟΣ ΒΑΘΜΟΣ :

ΟΝΟΜΑ ΑΙΤΟΥΝΤΑ : _____

ΟΝΟΜΑ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ : _____

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΒΑΘΜΟΣ :

ΔΙΕΡΜΗΝΕΑΣ : _____

ΓΛΩΣΣΑ : _____

ΤΟΠΟΣ & ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ : _____

ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ :

Εάν ο αιτών δεν είναι κάτοχος εγγράφων ταυτότητας ή αν είναι κάτοχος πλαστού διαβατηρίου πρέπει να απαντήσει τα παρακάτω ερωτήματα :

Μπορείτε να εμφανίσετε οποιοδήποτε είδος εγγράφου από το οποίο να προκύπτει η ταυτότητά σας ; Τι είδους ταυτότητα. Αν όχι για ποιόν λόγο ;

1. Προηγούμενες χώρες ασύλου _____

Έχετε ήδη υποβάλει αίτημα για άσυλο, για προσφυγικό καθεστώς σε κάποια άλλη χώρα ; (Ναι/Όχι) (Αν ναι, παραθέστε λεπτομέρειες) _____

2. Έχετε καταγραφεί με Πρεσβεία, Προξενείο ή κάποια άλλη Αρχή της χώρας καταγωγής σας; (Ναι/Όχι)

(Αν ναι, παραθέστε λεπτομέρειες) _____

3. Έχετε επικοινωνήσει με Πρεσβεία ή Προξενείο άλλης χώρας ; (Ναι/Όχι) (Αν ναι, παραθέστε λεπτομέρειες) _____

4. Πότε αναχωρήσατε από την χώρα καταγωγής σας ; _____

Αναχωρήσατε με άδεια εισόδου/άδεια εξόδου ; (Ναι/Όχι) (Αν ναι) Πως χορηγήθηκε ;

Μέσα μεταφοράς _____

Σε ποιες πόλεις παραμείνατε και ποιες χώρες διασχίσατε ; (Για κάθε περίπτωση αναφέρατε την διάρκεια παραμονής) _____

5. Ημερομηνία εισόδου στην παρούσα χώρα παραμονής :

α) Ημερομηνία και σημείο εισόδου : _____

β) Με ποιόν τρόπο εισήλθατε στην χώρα ; *(παράνομα, με άδεια εισόδου, με άδεια εργασίας ή εισόδου;). Παραθέστε λεπτομέρειες _____*

γ) Υποβάλλατε αίτηση για χορήγηση διαβατηρίου στο πρόσωπό σας από την χώρα καταγωγής σας ; (Ναι/Όχι) (Αν όχι) Γιατί δεν υποβάλλατε την σχετική αίτηση;

(Αν ναι) εκδόθηκε διαβατήριο ; (Ναι/Όχι) _____

(Αν όχι) γιατί δεν υποβάλλατε την σχετική αίτηση ;

(Αν ναι) πότε εκδόθηκε ; _____

Έχετε ακόμη αυτό το διαβατήριο ; (Ναι/Όχι) _____

Παράταση ισχύος : _____

Σημείωση : κρατήστε αντίγραφο του διαβατηρίου αν δεν έχει ήδη ληφθεί κατά την καταγραφή.

6. Είναι υποχρεωτική η στρατιωτική θητεία στην χώρα καταγωγής σας ; (Ναι/Όχι)
(Εάν ναι) κληθήκατε να καταταγείτε ; (Ναι/Όχι)
(Εάν ναι) διάρκεια θητείας _____ Πού ; _____
Παρακαλώ αναφέρατε όλες τις μονάδες όπου υπηρετήσατε και τα καθήκοντα που σας είχαν ανατεθεί σε
κάθε μονάδα _____

Βαθμός και Τύπος μονάδας : _____
Εάν κληθήκατε να παρουσιαστείτε, αλλά δεν καταταγήκατε, αναφέρατε τους λόγους :

Εάν λιποτακτήσατε παρακαλώ αναφέρατε την ημερομηνία και τους λόγους της λιποταξίας :

7. Αναφέρατε κάθε πολιτική, θρησκευτική, στρατιωτική, εθνική ή κοινωνική οργάνωση ή ομάδα στην
οποία εσείς ή μέλη της οικογενείας σας συμμετέχουν ή συμμετείχαν στο παρελθόν στην χώρα κατα-
γωγής σας :

(Εάν ναι) Παρακαλώ περιγράψτε το είδος της οργάνωσης ή της ομάδας
(πχ. για τα πολιτικά κόμματα : στόχοι/στρατηγική/κατά προσέγγιση εκτίμηση του αριθμού των μελών/ υπο-
στηρικτές/γνωστοί ηγέτες/ιστορία/περιοχές δράσης)

8. Περιγράψτε τις δραστηριότητές σας και τον τρόπο συμμετοχής σας στην παραπάνω οργάνωση ανα-
φέροντας ημερομηνίες και τοποθεσίες :

9. Έχετε ποτέ συλληφθεί ή κρατηθεί ; (Ναι/Όχι) (Εάν συλληφθήκατε πολλές φορές, αναφέρετε τα χαρακτηρι-
στικά κάθε σύλληψης χωριστά)

Εάν Ναι

Ημερομηνία σύλληψης : _____

Ημερομηνία απόλυσης : _____

Διάρκεια κράτησης/φυλάκισης : _____

Τόπος : _____

Ποια ήταν η κατηγορία ; _____

Έχετε έγγραφα που να αναφέρονται στην κράτηση/φυλάκιση ; Μπορείτε να τα παρουσιάσετε ;

Τόπος και συνθήκες κράτησης :

Παραπεμφθήκατε στο Δικαστήριο ; (Ναι/Όχι)

Πότε, Πού : _____

Όνομα του Δικαστή και του Δημόσιου Κατηγόρου : _____

Απόφαση : _____

Συνθήκες απόλυσης :

---

10. Ποιοι ήσαν οι λόγοι της προαναφερόμενης κράτησης/φυλάκισης ;

---

11. Έχει συλληφθεί άτομο του στενού συγγενικού σας περιβάλλοντος ;

(Ναι/Όχι) (Εάν ναι) Ονόματα/συγγένεια/ημερομηνία σύλληψης/διάρκεια κράτησης

Αναφέρατε τους λόγους σύλληψης των προαναφερόμενων συγγενών :

---

12. Ποια η μεταχείρισή σας από τις Αρχές της χώρας καταγωγής σας κατά την σύλληψη/ανάκριση ή κράτηση ;

(Ναι/Όχι) (Εάν ναι) Περιγράψτε :

Ποια η μεταχείρισή σας από τις Αρχές το υπόλοιπον διάστημα παραμονής σας στην χώρα καταγωγής σας ;

---

13. Τι πιστεύετε ότι θα σας συμβεί αν επιστρέψετε στην χώρα καταγωγής σας ;

---

14. Έχετε επικοινωνία ή έχετε πληροφορηθεί για τα μέλη της οικογενείας σας που παραμένουν στην χώρα καταγωγής σας ;

---

15. Για ποιους λόγους εγκαταλείψατε την χώρα καταγωγής σας ; (Αναφερθείτε λεπτομερειακά)

Κατάλογος εγγράφων που κατατέθηκαν κατά την διάρκεια της συνέντευξης

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Νέα έγγραφα που κατατίθενται κατά τον χρόνο της επανεξέτασης

6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Όλα τα έγγραφα πρέπει να μεταφραστούν

Κατάλογος των σχετικών φακέλλων (π.χ. μελών της οικογένειας, συγγενών, σχετικών πολιτικών προσώπων κλπ).

Αριθμός Φακέλλου

Όνοματεπώνυμο

Απόφαση
(Χρησιμοποιήστε συμπληρωματικά φύλλα, εάν είναι αναγκαίο)

1. Κύρια στοιχεία του ισχυρισμού για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα και υπαγωγής τους στην Σύμβαση της Γενεύης :

2. Χαρακτηριστικά των αποδεικτικών στοιχείων και των ισχυρισμών που στηρίζουν την υπόθεση :

3. Ανάλυση των θεμάτων με αναφορά στα αποδεικτικά στοιχεία που παρουσιάσθηκαν και τα σχετικά νομικά θέματα :

4. Συμπεράσματα που αναφέρονται σε όλα τα θέματα (πραγματικά περιστατικά και νομικά ζητήματα) με λεπτομερή αιτιολογία :

5. Η πρότασή σας για την απόφαση που πρέπει να ληφθεί επί της υπόθεσης :

_____
Νομικός Σύμβουλος

_____
Ημερομηνία

Παράρτημα 2

Αποσπάσματα από τις Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για την αξιολόγηση και την παροχή βοήθειας στα θύματα τραυματικών εμπειριών και βίας

Παιδιά και Έφηβοι

1. Παιδιά

Γενικά

Οι παρακάτω κατηγορίες παιδιών κινδυνεύουν να αναπτύξουν άμεσα ή μακροπρόθεσμα ψυχολογικές διαταραχές.

- ασυνόδευτα παιδιά,
- παιδιά των οποίων ο πατέρας, η μητέρα, ή άλλο μέλος της οικογένειας πέθανε ή δολοφονήθηκε,
- παιδιά των οποίων ο πατέρας, η μητέρα ή άλλο μέλος της οικογένειας είναι αγνοούμενος (δεν υπάρχουν πληροφορίες για τον αγνοούμενο για πολύ καιρό),
- παιδιά που έχουν υποστεί ιδιαίτερα τραυματικά γεγονότα και έχουν νοιώσει την απώλεια κάποιου προσώπου,
- παιδιά με συμπτώματα ψυχολογικών διαταραχών,
- παιδιά φυσικά/πνευματικά διαταραγμένα.

Δεν πρόκειται να παρουσιασθούν τα ψυχολογικά συμπτώματα και κατά συνέπεια δεν πρόκειται να χρειαστεί να παρασχεθεί η ανάλογη βοήθεια σε όλα τα παιδιά που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες κινδύνου. Καταβάλλεται ενεργός προσπάθεια ώστε να ανευρεθούν τα παιδιά που έχουν ανάγκη ειδικής βοήθειας. Όταν εντοπισθούν, είναι τα πρώτα στα οποία θα παρασχεθεί ψυχολογική βοήθεια.

Συμπτώματα

Η πλειοψηφία των παιδιών που ανήκουν στις παραπάνω ομάδες κινδύνου είναι λυπημένα ή υποφέρουν σιωπηλά τον πόνο τους. Λειτουργούν φυσιολογικά στην καθημερινή ζωή αλλά πολύ συχνά είναι λυπημένα όταν θυμούνται την χώρα τους, τους συγγενείς τους, τους φίλους τους, το σχολείο τους κλπ.

Τα πλέον συχνά συμπτώματα της ψυχολογικής πίεσης στα παιδιά αναφέρονται στην συνέχεια με σειρά συχνότητας εμφάνισής τους :

- διαταραχές στον ύπνο - δύσκολα κοιμούνται,
- υποφέρουν από εφιάλτες,
- υποφέρουν από σωματικούς πόνους - κούραση, κοιλιακές διαταραχές, πονοκεφάλους κλπ,
- ανησυχία και ασυνήθιστος φόβος για το στάδιο της ανάπτυξής τους,
- είναι ευέξαπτα - υπερβολικά έκπληκτη ανταπόκριση,
- λύπη, απελπισία, απώλεια ενέργειας και αδιαφορία,
- δυσκολίες στην αυτοσυγκέντρωση, προβλήματα μνήμης.

Οι πλέον συνηθισμένες δυσλειτουργίες που εμφανίζονται στην καθημερινή ζωή είναι :

- προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις (εχθρική συμπεριφορά, υπερβολική απόρριψη),
- συναισθηματικό δέσιμο, έλλειψη δυνατότητας συγκράτησης των φυσικών αναγκών κατά τη διάρκεια της νύχτας, ανησυχία αποχωρισμού,

- δυσκολίες εκμάθησης, φοβίες στο σχολείο,
- υπερβολικά υποχωρητική συμπεριφορά,
- υπερβολική αδράνεια και έλλειψη ενδιαφερόντων

Σε μερικά παιδιά η αναγκαστική μετακίνηση και η τραυματική εμπειρία προκαλεί επιτάχυνση της ανάπτυξής τους - τα παιδιά είναι περισσότερα ώριμα από το φυσιολογικό για την ηλικία τους. Είναι πολύ αυτόνομα και φαίνεται να είναι ικανά να ανταποκριθούν και προσαρμοσθούν στις νέες καταστάσεις.

Διαπίστωση

Οι γονείς πρόσφυγες δεν ζητούν ή πάντως πολύ σπάνια βοήθεια για προβλήματα πνευματικής υγείας των παιδιών τους. Η προσωπική σοβαρή κατάστασή τους οδηγεί συχνά στην υποτίμηση του βαθμού βίας που έχει υποστεί το παιδί. Συχνά, οι γονείς συζητούν ελάχιστα με το παιδί για τις τραυματικές εμπειρίες του τελευταίου. Για τους λόγους αυτούς, η διαπίστωση ανάγκης θεραπείας και η παροχή βοήθειας αποτελεί εξωτερική διαδικασία.

➤ Οι πλέον σημαντικές πληροφορίες αναφορικά με τις τραυματικές εμπειρίες και τον πόνο του παιδιού προκύπτουν άμεσα κατά την διεξαγωγή συνέντευξης με το παιδί. Η συνέντευξη διεξάγεται παρουσία ενός των γονέων ή μέλους της οικογένειας και υπάρχει πρόνοια ώστε να μην υποφέρει το παιδί περισσότερο από την διαδικασία αυτή. Παρατηρώντας το παιδί κατά την διάρκεια της συνέντευξης δυνατόν να προκύψουν σημαντικά στοιχεία για την κοινωνική λειτουργία του : οι πληροφορίες αυτές συμπληρώνονται και από άλλες πηγές, που περιγράφονται στην συνέχεια. Στις περιπτώσεις όπου η παρουσία μέλους της οικογένειας κατά την διάρκεια της συνέντευξης αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ελεύθερη έκφραση του παιδιού, η συνέντευξη πραγματοποιείται μόνον με το παιδί.

➤ Ερωτηματολόγια που απευθύνονται στους γονείς, στους δασκάλους των σχολείων και σε άλλα πρόσωπα που παρέχουν φροντίδα στα παιδιά ή σε μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για την διαδικασία εξακρίβωσης της ανάγκης παροχής ψυχολογικής βοήθειας. Λαμβάνεται όμως υπόψη ότι οι πρόσφυγες και τα μετακινούμενα πρόσωπα εκφράζουν καχυποψία για τα ερωτηματολόγια, που αποτελούν μέσο συγκέντρωσης πληροφοριών. Κατά συνέπεια, είναι αναγκαίο να αποσαφηνισθεί ο στόχος του ερωτηματολογίου, ο εμπιστευτικός χαρακτήρας του καθώς και το όφελος που μπορεί να αποφέρει στα παιδιά και στους γονείς. Είναι πολύ σημαντικό να κατανοηθούν όλες οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου και να συμπληρωθεί από τους γονείς ή από άλλους ενήλικες. Η ύπαρξη αναλφαβητισμού στους ενήλικες δυνατόν να αποκλείσει αυτήν την μορφή συλλογής πληροφοριών ή μπορεί να απαιτήσει ειδική προσαρμογή για την διεκπεραίωση της. Όσοι συμμετέχουν σε αυτήν την διαδικασία χρήσης των ερωτηματολογίων πρέπει να είναι ειδικά καταρτισμένοι ώστε να είναι σε θέση να δίδουν απλές απαντήσεις σε κρίσιμα και επείγοντα ερωτήματα.

Όταν το ερωτηματολόγιο αποτελεί την πρώτη επαφή των προσφύγων με μια ομάδα φροντίδας της πνευματικής υγείας, λαμβάνεται υπόψη η δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης, που θα ενισχύσει την μελλοντική συνεργασία και θα ενθαρρύνει την αναζήτηση βοήθειας από πλευράς των προσφύγων. Απαιτείται όμως προσοχή : δεν εφαρμόζεται γενικευμένη διαδικασία εάν δεν υπάρχει ψυχολογική βοήθεια για τα προβλήματα αυτά. Η διαπίστωση των προβλημάτων, χωρίς την απαιτούμενη βοηθητική παρέμβαση μπορεί να πληγώσει περισσότερο τα παιδιά. Η διαπίστωση αυτή ισχύει ιδιαίτερα για τα παιδιά που έχουν εμπειρία βιαιοτήτων πολέμου ή σημαντικών απωλειών.

➤ Η επαφή με παιδικούς σταθμούς, σχολεία και άλλους θεσμούς για παιδιά, όταν υπάρχουν, μπορεί να υποδείξει τα προβλήματα συμπεριφοράς και εκμάθησης που παρατηρούνται

στις ομάδες αυτές. Οι δάσκαλοι μπορούν να παρέχουν πολύτιμες παρατηρήσεις και συχνά συνεισφέρουν σημαντικά στην επίλυση των προβλημάτων. Επιπλέον, οι δάσκαλοι μπορούν να επηρεάσουν τους γονείς σε θέματα συμπεριφοράς τους προς τα παιδιά τους. Είναι επίσης δυνατόν να έχουν ερωτήματα και ανάγκες που μπορεί να αντιμετωπισθούν από τους υπεύθυνους της φροντίδας για την πνευματική υγεία : ο στόχος αυτός μπορεί να επιτυγχάνεται με άμεσες απαντήσεις σε ερωτήματα ή σε εκπαιδευτικά σεμινάρια.

2. Έφηβοι

Γενικά

Η κατάσταση πολέμου μπορεί να πλήξει σοβαρά τους έφηβους, γιατί αυτά τα νεαρά άτομα αγνοούνται συχνά από τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες. Αυτό συμβαίνει λόγω της ώριμης - ενήλικης συμπεριφοράς τους, την οποία υιοθετούν υπό πίεση.

Μερικά από τα σημαντικότερα προβλήματα που παρουσιάζονται στους ανήλικους εξηγούνται από την σοβαρή διακοπή των προσωπικών και οικογενειακών δομών, ρόλων και σχέσεων που οφείλεται στην προσφυγική εμπειρία :

- σε προσωπικό επίπεδο είναι δύσκολο να επιτευχθεί η φυσιολογική διαδικασία της ανάπτυξης της ταυτότητας, ανεξάρτητης και αυτάρκους ύπαρξης, της αντιμετώπισης επιθετικών και σεξουαλικών ορμών,
- σε οικογενειακό επίπεδο, η τροποποίηση της φυσιολογικής ιεραρχίας με την απουσία, τον θάνατο ή την εξαφάνιση των γονέων πλήττει τον έφηβο, που υπερφορτίζεται ή εγκαταλείπεται χωρίς ταυτότητα ή πρότυπο ρόλου ή απομονώνεται, και
- σε κοινωνικό επίπεδο, οι σχέσεις, τόσο οι προσωπικές όσο και οι περισσότερο κοινωνικές, πάσχουν από σοβαρή διακοπή ή αποσύνθεση. Οι ηθικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες αμφισβητούνται και η διάκριση μεταξύ σωστού και λάθους δεν είναι σαφής. Εάν επιπλέον οι πολιτισμικές, ηθικές και κοινωνικές αξίες της χώρας ασύλου διαφέρουν σημαντικά σε σχέση με αυτές της χώρας καταγωγής του εφήβου, η προσαρμογή της συμπεριφοράς του και της ψυχολογίας του αναπτύσσεται αργά και με μεγάλες δυσκολίες. Αυτές οι διαδικασίες που είναι ήδη δύσκολες για την πλειοψηφία των ανήλικων προσφύγων είναι περισσότερο επώδυνες για τους ανήλικους που έχουν προσωπική εμπειρία βίας, όπως σε καταστάσεις κράτησης, αιχμαλωσίας κατά την διάρκεια του πολέμου, βασανισμών και σεξουαλικής βίας.

Συμπτώματα

Τα τραυματικά συμπτώματα των εφήβων μοιάζουν με αυτά των ενηλίκων με τις ακόλουθες εξαιρέσεις :

- οι εκδηλώσεις επιθετικής ή εγκληματικής συμπεριφοράς είναι πιο συχνές,
- οι τάσεις αυτοκαταστροφής και αυτοκτονίας εκδηλώνονται συχνότερα σε σχέση με τους ενήλικες. Η συμπεριφορά αυτή αποτελεί συχνά ένδειξη υποβόσκουσας κατάθλιψης, και
- η αναζήτηση φροντίδων υγείας είναι σπάνια.

Διαπίστωση

Στις περισσότερες περιπτώσεις οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για την αποκάλυψη των εφήβων που κινδυνεύουν εξαρτώνται από την ηλικία τους και την ωριμότητά τους. Σε μερικές περιπτώσεις η προσέγγιση που περιγράφεται για τα παιδιά είναι η κατάλληλη, ενώ σε άλλες περιπτώσεις οι μέθοδοι που εφαρμόζονται στους ενήλικες πρόσφυγες μπορεί να αποδειχθούν περισσότερο χρήσιμες. Δεν υπάρχουν σαφείς και γρήγοροι κανόνες για την επιλογή των

μεθόδων. Κλινικές έρευνες και μερικές προσπάθειες ή λάθη είναι αναγκαία για την αποσαφήνιση των καταλληλότερων τεχνικών εργασίας για αυτήν την ιδιαίτερη ομάδα εφήβων.

3. Προσεγγίσεις Θεραπείας

Επειδή αυτές οι εκδηλώσεις και κίνδυνοι είναι καθοριστικής σημασίας η φροντίδα της πνευματικής υγείας αποτελεί μέρος όλων των δραστηριοτήτων παροχής βοήθειας από τα πρώτα στάδια που ακολουθούν την αναγκαστική μετακίνηση.

- Εκπαίδευση της οικογένειας. Παροχή πληροφοριών όσον αφορά τα συμπτώματα, τις ενδεχόμενες μακροπρόθεσμες συνέπειες και τον τρόπο αντιμετώπισής τους. Αυτή η διαδικασία πραγματοποιείται με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με τα σχολεία, με σεμινάρια, με οδηγούς κοινοτήτων ή με άτομα επιφορτισμένα με την παροχή φροντίδας για την πνευματική υγεία.
- Διασφάλιση της διατήρησης της οικογένειας ως μονάδας.
- Επανεξέταση των παιδιών και των εφήβων σε κοινωνικούς ρόλους, που αρμόζουν στην ηλικία της φυσιολογικής ανάπτυξής τους καθοριζόμενους με βάση τα πολιτιστικά δεδομένα (φοιτητές, παιδιά, φίλοι κλπ).
- Δημιουργία και συμμετοχή σε δραστηριότητες ψυχαγωγίας και ελεύθερου χρόνου.
- Προαγωγή αυτάρκων ομάδων φίλων.
- Οι περιπτώσεις μεμονωμένων παιδιών που παρουσιάζουν σοβαρά συμπτώματα παραπέμπονται σε ειδικούς που ασχολούνται με την παροχή φροντίδας για την πνευματική υγεία.

□ Θύματα Εξαιρετικής Βίας : Πρώην κρατούμενοι, αιχμάλωτοι πολέμου και θύματα βασανιστηρίων και σεξουαλικής βίας

Γενικά

Η βία έχει μετατραπεί σε παγκόσμιο επίπεδο ο τελικά αποδεκτός τρόπος για την επίλυση των διαφορών. Οι συνέπειές της στα άτομα και στους πληθυσμούς προκαλούν το παγκόσμιο ενδιαφέρον. Η υπερβολική βία, που πλήττει ειδικές ομάδες, π.χ. κρατούμενους, αιχμαλώτους πολέμου και γυναίκες είναι ιδιαίτερα κατακριτέα. Τα βασανιστήρια, ο βιασμός και οι άλλες μορφές εξαιρετικής βίας σημαίνουν για τα θύματα τους ιδιαίτερα επώδυνη εμπειρία. Για αρκετά, η κοινωνική, ψυχολογική και ψυχοκοινωνική συνέπεια διατηρούνται για χρόνια, ίσως και για δεκαετίες.

Αυτής της μορφής η εξαιρετική βία πλήττει τα άτομα με διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με την προσωπικότητά τους, το φύλο τους και τις πολιτισμικές τους αξίες. Οι συνέπειες των βασανιστηρίων μπορεί να εμφανισθούν άμεσα σε φυσικό και/ή ψυχολογικό επίπεδο ή μπορεί να παραμείνουν κρυμμένες και μη αναγνωρίσιμες για πολλά χρόνια.

Οι εμπειρίες των βασανιστηρίων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης δεν αναφέρονται αμέσως. Τα έντονα συναισθήματα της αδυναμίας, η ντροπή και οι ενοχές καθώς και η βίαιη διακοπή της ζωής, όπου η πίστη του ατόμου για την αξία της ζωής χάνεται, αναγκάζει τα άτομα να αποκρύπτουν αυτές τις εμπειρίες τους. Η διαδικασία αντιμετώπισης χαρακτηρίζεται από εναλλακτικό τρόπο εκ νέου βιώματος και άρνησης των τραυματικών περιστατικών, με όλες τις συνεπαγόμενες ψυχολογικές συνέπειες.

Αυτή η άρνηση δεν πρέπει να οδηγήσει τους υπεύθυνους για την φροντίδα στο συμπέρασμα ότι τα προσωπικά και οικογενειακά προβλήματα έτυχαν επιτυχούς διαχείρισης. Αποτελεί ευθύνη των αρμόδιων για θέματα πολιτικής, των εργαζόμενων για την φροντίδα της πνευματικής υγείας και όσων εργάζονται για την προστασία και την παροχή βοήθειας στα θύματα να

ανταποκριθούν στις ειδικές ανάγκες τους, σε ομαδικό επίπεδο και να ασχοληθούν με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (δηλ. το ίδιο το θύμα, την οικογένεια, τους επαγγελματίες, τις χώρες ασύλου και τις τρίτες χώρες) από το στάδιο της άμεσης ανάγκης αντιμετώπισης έως στον σχεδιασμό μακροπρόθεσμων προγραμμάτων.

Συμπτώματα

Σε πολλές περιπτώσεις, οι πρώην κρατούμενοι, τα θύματα βασανιστηρίων καθώς και τα θύματα βίας που οφείλεται στο φύλο είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί σε συζητήσεις που αφορούν τις εμπειρίες τους. Έχει πολύ μεγάλη σημασία να αναγνωρίσει κανείς ότι ο τρόπος διεξαγωγής της συνέντευξης καθορίζει, καίρια, την ποιότητα αποκάλυψης των πράξεων βίας. Οι πρώην κρατούμενοι και τα θύματα βασανιστηρίων συχνά αναζητούν βοήθεια για τα σωματικά συμπτώματα. Αυτά οφείλονται σε άσχημες συνθήκες διαβίωσης κατά την διάρκεια των περιόδων κράτησης (κακώσεις και άσχημης ποιότητας διατροφή) ή σε βίαια σωματικά βασανιστήρια (πληγές, κατάγματα, νευρική κατάπτωση) ή σε ψυχολογικές συνέπειες των τραυματικών εμπειριών. Οι σωματικοί πόνοι μπορεί να είναι η αφετηρία για την αποκάλυψη. Οι σωματικούς πόνοι και οι παρενοχλήσεις οδηγούν σταδιακά σε βαθύτερες ψυχολογικές συνέπειες της βίας.

Γενικά, οι συνέπειες των τραυμάτων της εξαιρετικής βίας ποικίλλουν. Υπάγονται σε διάφορες κατηγορίες :

- Φαινόμενα αναζήτησης της μνήμης :
  - νοητική αναβίωση της τραυματικής εμπειρίας, της οσμής, της γεύσης, της όψης, του ήχου,
  - εφιάλτες,
  - παρενοχλητικές σκέψεις
- Υπερδιέγερση
  - Προβλήματα ύπνου,
  - Ευέξαπτη συμπεριφορά,
  - Επιθετικότητα,
  - Προβλήματα αυτοσυγκέντρωσης.
- Σωματικά Συμπτώματα :
  - κούραση,
  - γαστρεντερικές διαταραχές,
  - καρδιακά συμπτώματα,
  - πονοκέφαλοι,
  - εκτεταμένοι και οδυνηροί πόνοι,
  - μυϊκά και άλλα συναφή προβλήματα,
  - σεξουαλική δυσλειτουργία.
- Αντιδράσεις ανησυχίας & αγωνίας
  - επιθέσεις πανικού,
  - γενικευμένη ανησυχία και αγωνία (που πλήττει την φυσική, σεξουαλική, πνευματική και κοινωνική λειτουργία του ατόμου).

- Κατάθλιψη/Πόνος :
  - διάθεση κατάθλιψης,
  - έλλειψη ενδιαφέροντος για δραστηριότητες που ήσαν ευχάριστες παλαιότερα για το άτομο,
  - έλλειψη όρεξης,
  - τάσεις και σκέψεις αυτοκτονίας.
- Αποφυγή καταστάσεων που υπενθυμίζουν στο θύμα την τραυματική εμπειρία (συμπεριλαμβανομένης και της αποφυγής συζήτησης για το θέμα αυτό) :
  - φοβίες,
  - συναισθηματική αδράνεια (έλλειψη επικοινωνίας με την οικογένεια, τους φίλους και τα αγαπημένα πρόσωπα, αυτοθεραπεία κλπ),
  - σωματική αδράνεια (ψυχρότητα, αδυναμία να αισθάνεται το σώμα τους, ικανότητα συναίσθησης των αλλαγών του σώματος, αίσθημα εκ των έξω παρατήρησης της κατάστασης του σώματος, συναίσθημα "κατοχής").

Διαπίστωση

Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι προσπάθειες εντοπισμού των ευάλωτων ομάδων του προσφυγικού πληθυσμού προσαρμόζονται ειδικά ώστε να ορίζονται με μικρό ποσοστό λάθους τα άτομα που έχουν ήδη πληγεί και που αντιμετωπίζουν σημαντικό κίνδυνο. Σε αυτές τις ομάδες, ο κίνδυνος να υποφέρουν μακροπρόθεσμα μπορεί να ανέρχεται σε ποσοστό 50%. Το προσωπικό, κοινωνικό και οικονομικό κόστος της αποτυχίας στον εντοπισμό και στην παρέμβαση σε αυτά τα άτομα μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα.

Χώρος αναζήτησης και εντοπισμού

Άτομα που εμπíπτουν στην κατηγορία αυτή μπορεί να εμφανισθούν σε όλα τα στάδια φροντίδας του προσφυγικού πληθυσμού (δηλ. πρωταρχική και παραδοσιακή ιατρική φροντίδα, νοσοκομεία, σχολεία ή μέσω των μελών της οικογένειας, των αρχηγών των κοινοτήτων, των αξιωματούχων που ασχολούνται επί τόπου με τους πρόσφυγες, των αξιωματούχων που είναι υπεύθυνοι για τα κέντρα προσφύγων).

Πρόσωπα αναζήτησης και εντοπισμού

Η φύση των αποτελεσμάτων της εξαιρετικής βίας στα άτομα είναι τέτοια που είναι δυνατόν να μην εντοπισθούν με βάση τις μεθόδους που εφαρμόζονται στον γενικό προσφυγικό πληθυσμό. Ο εντοπισμός αυτών των ατόμων όπως αναφέρθηκε παραπάνω οδηγεί άμεσα σε πιο ολοκληρωμένη αξιολόγηση της συμπτωματολογίας και λειτουργίας των ατόμων :

- εντοπισμός των ατόμων που παρουσιάζουν φυσικά στίγματα βασανιστηρίων. Η παρουσία τέτοιων στιγμάτων είναι ενδεικτική για την φύση και την έκταση των βασανιστηρίων, και
- εντοπισμός των προσώπων για τα οποία είναι γνωστό ότι κινδυνεύουν άμεσα από στέρση, βασανιστήρια ή βιασμό :
  - στρατιώτες και πρώην στρατιώτες,
  - γνωστοί αιχμάλωτοι πολέμου ή κρατούμενοι,
  - κάτοικοι πόλης ή χωριού που έχουν υποστεί οργανωμένη βία,
  - μέλη ομάδας που διώχθηκε (για λόγους εθνικότητας, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων κλπ).

Μέθοδοι

Η απλή αναγνώριση και η υποβολή ερωτημάτων για την πραγματικότητα της προσφυγικής εμπειρίας έχει θεραπευτική αξία. Το άτομο που αξιολογεί μπορεί να είναι το πρώτο κατά σειρά πρόσωπο που δείχνει φροντίδα και ενδιαφέρον για την κατάστασή τους χωρίς να προκαλεί τρόπο.

- Ατομική αξιολόγηση, σημαίνει την λήψη ικανών πληροφοριών για το ιστορικό, την λειτουργία και τα συμπτώματα ώστε να καθορισθεί η καταλληλότερη θεραπευτική παρέμβαση.
- Τυποποιημένα εργαλεία με την μορφή απλών ιατρικών εξετάσεων επιτρέπουν στο άτομο να αποκαλύψει περισσότερα για την ψυχολογική του κατάσταση και τις τραυματικές εμπειρίες του.

Η θεραπευτική προσέγγιση

Οι συνέπειες των τραυματικών εμπειριών προσκρούουν σε κάθε επίπεδο της κοινωνικής οργάνωσης του ατόμου. Σε πολλές περιπτώσεις, πρώην κρατούμενοι, θύματα βασανιστηρίων και θύματα βίας λόγω φύλου, διστάζουν πολύ να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους. Αν και αυτός μπορεί να είναι ένας τρόπος αντιμετώπισης, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η κινητοποίηση των δυνατοτήτων σε προσωπικό και ομαδικό επίπεδο είναι σημαντική και πρέπει να αναπτύσσεται ούτως ώστε να βοηθήσει να ξεπεραστούν οι τραυματικές εμπειρίες.

- ο εντοπισμός αυτός καθεαυτός θα υποδείξει το ενδιαφέρον και την γνώση της εμπειρίας επιβίωσης,
- παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη μέσω πληροφόρησης για τα συμπτώματα, μέσω ερωτήσεων και άλλων κοινωνικών δραστηριοτήτων. Σε αυτά τα πλαίσια η υποστήριξη της οικογενειακής κοινότητας αποτελεί σημαντικό σταθεροποιητικό υπόβαθρο και την βάση της περαιτέρω παρέμβασης,
- ψυχολογική βοήθεια μπορεί να παρασχεθεί από επαγγελματίες ή υπό την επίβλεψή τους, σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, σύμφωνα με τις απαιτούμενες ανάγκες και τα μέσα που υπάρχουν. Σε περίπτωση σημαντικού αριθμού ατόμων η προσέγγιση θα πρέπει να απευθύνεται σε ομάδες. Η πρακτική αυτή ενισχύει τα ήδη υπάρχοντα δίκτυα υποστήριξης ή δημιουργεί και νέα,
- η εξειδικευμένη και εξατομικευμένη φροντίδα είναι πάντα απαραίτητες σε σοβαρές και επικίνδυνες αντιδράσεις. Άτομα που πάσχουν από βαριάς μορφής κατάθλιψη ή άτομα με τάση προς αυτοκτονία χρειάζονται φροντίδα που θα τους βοηθήσει να αισθανθούν ασφάλεια κατά την διάρκεια της απελπισίας τους,
- η διακριτική και μη στιγματική προσέγγιση είναι απαραίτητη προκειμένου για πρώην κρατούμενους και θύματα βασανιστηρίων ή σεξουαλικής βίας. Ειδικότερα στις περιπτώσεις βιασμού είναι απαραίτητο να υπάρχει απόλυτη εχεμύθεια για να αποφευχθεί το κοινωνικό στίγμα και να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης που θα συνηγορήσει στην προσαρμογή,
- εντολή κάθαρσης πρέπει να αποφεύγεται. Ακόμα και όταν προσφέρεται ενεργός βοήθεια δεν θα πρέπει να δίδεται η εντύπωση ότι αναζητείται η διερεύνηση της τραυματικής ιστορίας,
- για πολλά άτομα το πρώτο βήμα παρέμβασης είναι η θεραπεία του σώματος και των προβλημάτων υγείας.

□ Διανοητικά ασθενείς και άτομα με ελλιπή ανάπτυξη

Τα άτομα με ιστορικό διανοητικής ασθένειας είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε τραυματικές εμπειρίες και στην φυγή :

- η ευελιξία και η έκταση των μηχανισμών ψυχοκοινωνικής προσαρμογής ελαττώνονται ιδιαίτερα στα άτομα με σοβαρές διανοητικές ασθένειες,
- ο πόλεμος, η φυγή και η εκτόπιση διακόπτουν τους τρόπους παροχής εξειδικευμένης φροντίδας,
- ο πόλεμος, η φυγή και η εκτόπιση διακόπτουν την πρόσβαση στην φαρμακευτική περίθαλψη των ασθενών,
- οι διανοητικά ασθενείς και τα άτομα με ελλιπή ανάπτυξη δεν συνηθίζουν να αναζητούν μόνα τους βοήθεια,
- ειδικότερα στα άτομα με σοβαρές διανοητικές διαταραχές :
  - το χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο εμποδίζει κάθε προσπάθεια διατήρησης των φυσιολογικών λειτουργιών κατά την περίοδο του άγχους που συνεπάγεται η απομάκρυνση από την χώρα καταγωγής,
  - τα άτομα αυτά είναι δυνατόν να αποτελέσουν στόχους εχθρικών ομάδων και να περιθωριοποιηθούν, ειδικότερα από την ομάδα των προσφύγων όταν εκδηλώνουν παράξενη και εχθρική συμπεριφορά.

Στα άτομα με ιστορικό διανοητικών παθήσεων το υπερβολικό άγχος και το χάος της αναγκαστικής φυγής μπορεί να εκδηλωθεί με επανεμφάνιση της διανοητικής διαταραχής. Και στις δύο ομάδες που αναφέρονται στο παρόν κεφάλαιο οι συνθήκες πίεσης ελαττώνουν περισσότερο την ικανότητα προσαρμογής που εκδηλώνεται με ανικανότητα να τραφούν, να ντυθούν ή να διατηρήσουν την σωματική τους υγιεινή. Τα πρόσωπα αυτά κινδυνεύουν από την κακή σίτιση, τις μολύνσεις και από την έκθεση σε κινδύνους.

Είναι λοιπόν απαραίτητο να εντοπισθούν τα άτομα αυτά και να υπάρξει άμεση παρέμβαση. Αυτές οι παρεμβάσεις δυνατόν να πραγματοποιούνται με την μορφή των παρεμβάσεων που αναφέρονται στις παρούσες ΟΔΗΓΙΕΣ. Στις περισσότερες όμως περιπτώσεις θα χρειαστεί να παραπεμφθούν στις ειδικές υπηρεσίες για διανοητικά ασθενείς.

□ Τρίτη ηλικία

Τα ηλικιωμένα άτομα υφίστανται σοβαρές συνέπειες από το μεγάλο άγχος της φυγής και άλλων τραυματικών εμπειριών : η διαπίστωση αυτή είναι εμπειρικής μορφής στο βαθμό που οι συνέπειες αυτές έχουν καταγραφεί. Αν και υπάρχουν ελάχιστες αντικειμενικές μελέτες για το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίζοντας τους πρόσφυγες και τους εκτοπισμένους πληθυσμούς θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα διάφορα σοβαρά προβλήματα που τους αφορούν.

Οι ηλικιωμένοι αντιπροσωπεύουν ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα για πολλούς λόγους :

- η δυνατότητα προσαρμογής στα πολλαπλά άγχη που επιφέρει ο πόλεμος, η φυγή, η εκτόπιση και άλλες τραυματικές εμπειρίες είναι μειωμένη. Έχουν επίσης μεγαλύτερη δυσκολία προσαρμογής σε μακρόχρονη προοπτική και στις μεταβολές του χώρου,
- οι φυσικές δυσχέρειες που είναι έντονα αισθητές στους ηλικιωμένους προωθούν ψυχολογικές καταστάσεις που καθιστούν εντονότερα και άλλα τραύματα που είναι αισθητά και που έχουν σοβαρές ψυχοκοινωνικές συνέπειες γι' αυτούς.
- η απώλεια της οικογένειας, των φίλων, της επαγγελματικής υποστήριξης καθώς και της υποστήριξης της κοινότητας έχουν σημαντικές επιπτώσεις στους ηλικιωμένους δεδομένου ότι βασίζονται περισσότερο στην οικογενειακή μονάδα και στην προσφορά της κοινότητας ως προς την κοινωνική υποστήριξη και το αίσθημα σταθερότητας και ασφάλειας

Η διαδικασία εντοπισμού και η αξιολόγηση των ατόμων που πιθανόν βρίσκονται σε κίνδυνο είναι παρόμοιες με εκείνες που αφορούν άλλες ευάλωτες ομάδες με έμφαση στην χρήση του οικογενειακού και κοινωνικού δικτύου ώστε να προσδιοριστούν τα άτομα εκείνα που χρήζουν ειδικής φροντίδας. Οι ηλικιωμένοι σπάνια θα δείξουν να χρειάζονται βοήθεια και για τον λόγο αυτό χρειάζονται οι καλλίτερες επαφές ώστε να πραγματοποιηθεί έγκαιρα ο εντοπισμός και η αξιολόγηση.

Η θεραπευτική προσέγγιση για τους ηλικιωμένους που υποφέρουν και κινδυνεύουν από μετατραυματική επιδείνωση είναι παράλληλη με αυτή των άλλων ευάλωτων ομάδων. Άλλη μια φορά οι ηλικιωμένοι χρειάζονται την διατήρηση της οικογενειακής μονάδας και την ψυχοκοινωνική παρέμβαση που προσφέρει η οικογένεια και η δικτύωση στην κοινότητα. Όλοι οι ηλικιωμένοι είναι κατά κάποιο τρόπο πρόσωπα που επιβιώνουν: για τον λόγο αυτό πρέπει να γίνει επίκληση στην ψυχική τους δύναμη και στην πείρα τους προκειμένου να βοηθήσουν τους εαυτούς τους καθώς και τους συμπατριώτες τους με τους οποίους μοιράζονται την τραγωδία τους.

□ **Ηθικοί κανόνες στην εργασία με πρόσφυγες και εκτοπισμένους πληθυσμούς**

Οι ηθικοί κανόνες είτε ρητοί, είτε σιωπηροί αποσκοπούν στην παροχή προστασίας και βοήθειας στους πρόσφυγες και στους εκτοπισμένους πληθυσμούς. Η ρεαλιστική αν και προσωρινή σχέση εξάρτησης που δημιουργείται μεταξύ αυτών που χρειάζονται την βοήθεια και αυτών που την παρέχουν απαιτεί συμμόρφωση στους αυστηρότερους ηθικούς κανόνες.

Γενικές αρχές

- **Σεβασμός :** για το άτομο που εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους. α) σεβασμός στην αυτονομία των ατόμων εκείνων που είναι ικανά να ακολουθήσουν τους προσωπικούς τους στόχους με ίδια μέσα, β) σεβασμός στα άτομα με μειωμένη αυτονομία μέσω μέριμνας που θα τα οδηγήσει στην απόκτηση αυτής της αυτονομίας και τέλος γ) σεβασμός στα κοινωνικά ήθη των άλλων, κάτι πολύ σημαντικό εφόσον υπάρχουν κοινωνικο-πολιτισμικές διαφορές μεταξύ αυτών που δέχονται τις υπηρεσίες και αυτών που τις παρέχουν.
- **Εχεμύθεια :** τα προσωπικά βιώματα απώλειας ή φυγής ή τραύματος αποτελούν προσωπική ζωή του κάθε ατόμου και κοινοποιούνται κατά την κρίση του ενδιαφερόμενου προσώπου. Τα άτομα με τραυματικές εμπειρίες πρέπει να γνωρίζουν ότι δεν έχουν καμμία υποχρέωση να γνωστοποιήσουν τα προσωπικά τους βιώματα ή ότι από την στιγμή που τα γνωστοποιούν δεν γίνονται γνωστά σε όλους. Οι παρέχοντες βοήθεια υποχρεούνται να μην παραβιάζουν το δικαίωμα σε εμπιστευτικότητα του κάθε ατόμου εκτός αν έχουν ρητή εντολή να το πράξουν. Γιατί σε περίπτωση που παραβιασθεί η αρχή της εχεμύθειας υπάρχει κίνδυνος να εκθέσουν ένα ήδη τραυματισμένο άτομο σε περαιτέρω ταπείνωση και στιγματισμό και/ή σε χειρισμούς τρίτων.
- **Μην πληγώνετε :** δεν πρέπει ποτέ η εργασία του ατόμου που παρέχει βοήθεια ή των αντιπροσώπων του να προκαλέσει περαιτέρω τραυματικές εμπειρίες στα πρόσωπα στα οποία παρέχεται η βοήθεια.
- **Δικαιοσύνη :** η κατανομή των πηγών βοήθειας και ο καταμερισμός της δεν στηρίζονται στα κριτήρια της εθνικότητας, της φυλής, της πολιτικής ή κοινωνικής θέσης των ατόμων στα οποία παρέχεται η βοήθεια.

Θεραπεία

- Τα άτομα δικαιούνται την καλύτερη δυνατή βοήθεια ανάλογα με τις ανάγκες τους.

- Τα άτομα δικαιούνται να αρνηθούν την θεραπεία εκτός εάν δεν δύνανται να αντιληφθούν τις απειλητικές συνέπειες των γεγονότων ή των παθήσεων ή της άρνησης της θεραπείας.
- Τα προγράμματα θεραπείας συντονίζονται από αρμόδια όργανα που συμμορφώνονται με τους ηθικούς κανόνες.
- Οι παρέχοντες φροντίδες δεν συμμετέχουν ούτε εγκρίνουν πρακτικές που έχουν βλαβερές συνέπειες ή αντιβαίνουν τους ηθικούς κανόνες όπως αυτοί περιγράφονται στο παρόν κεφάλαιο.

Έρευνα

- **Πληροφόρηση για την συναίνεση** : η πληροφόρηση που αφορά στην συναίνεση προκειμένου για τους επιβιώσαντες τραυματικών εμπειριών προσαρμόζεται ανάλογα, δεδομένου ότι γενικά οι ασθενείς αγνοούν τον ψυχολογικό πόνο που συνεπάγεται η συμμετοχή σε αυτά τα προγράμματα. Υπάρχει όντως ο κίνδυνος επανατραυματισμού ακόμα και όταν υπάρχει συναίνεση. Άλλωστε η φύση της εξάρτησης στην σχέση του ατόμου που παρέχει βοήθεια και του προσώπου στο οποίο αυτή απευθύνεται σημαίνει ότι η συναίνεση θα πρέπει να παρέχεται με την επίγνωση ότι δεν θα έχει φορτίζει την παροχή βοήθειας.
- **Έρευνα για τους πρόσφυγες και τους εκτοπισμένους πληθυσμούς με τραυματικές εμπειρίες**: η έρευνα αυτή τείνει να μεγιστοποιεί ηθικά πιθανά οφέλη για τα πρόσωπα και τις ομάδες ενώ ελαχιστοποιεί τους κινδύνους. Σε καμμία περίπτωση το έργο του ερευνητού δεν έχει το προβάδισμα έναντι της φροντίδας προς όφελος των ατόμων ή της μελέτης των πληθυσμών.
- Όταν η μελέτη περιλαμβάνει διερεύνηση της τραυματικής εμπειρίας του ατόμου οι ερευνητές δεσμεύονται ηθικά να παρέχουν θεραπεία για τον πόνο που θα προκύψει.

Αν και πολλοί από τους ηθικούς κανόνες και αρχές αφορούν το ιατρικό επάγγελμα θέτουν τους γενικούς κανόνες και αρχές για όλους τους επαγγελματίες που απασχολούνται στον χώρο της ψυχικής υγιεινής, προστασίας και παροχής βοήθειας στους πρόσφυγες. Με την έννοια αυτή και τα μέσα ενημέρωσης που με τις έρευνες και τα ρεπορτάζ σε καταστάσεις συρράξεων διερευνούν προσωπικές ιστορίες προσφύγων και εκτοπισμένων πληθυσμών, οφείλουν να σέβονται τους προαναφερόμενους βασικούς κανόνες ηθικής και δεοντολογίας. Το μέτρο της αντικειμενικότητας είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τα μέσα ενημέρωσης και δεν πρέπει κατ' ουδένα τρόπο να χρησιμοποιείται για να δικαιολογείται η καταπάτηση των προαναφερόμενων ηθικών κανόνων.

□ Δευτερογενή τραύματα και συναισθηματικό κενό

Δευτερογενές τραύμα είναι ο όρος που περιγράφει την κλίμακα των ψυχολογικών και σωματικών συμπτωμάτων που παρουσιάζουν τα άτομα που απασχολούνται έντονα με θύματα τραυματικών εμπειριών. Οι εμπειρογνώμονες αναφέρονται στα φαινόμενα αυτά με τους όρους συναισθηματικό κενό, εξάντληση και αντιμεταβατικότητα που περιλαμβάνονται, αλληλοκαλυπτόμενα, στην έννοια του δευτερογενούς τραύματος. Καθώς υποστηρίζεται ότι κανένας θεραπευτής δεν είναι άτρωτος η ανάγκη αναγνώρισης αυτών των φαινομένων παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία για τα άτομα που απασχολούνται με πρόσφυγες και εκτοπισμένους πληθυσμούς.

Αντι-μεταβατικότητα : η ρίζα της έννοιας αυτής βρίσκεται στην ψυχανάλυση. Αποτελεί την συναισθηματική επανασύνδεση του θεραπευτή με το παρελθόν του με αφορμή την τραυματική εμπειρία του πρόσφυγα.

Δευτερογενές τραύμα και εξάντληση : αναφέρεται στην γενικότερη ένταση που προκαλείται από την αντιμετώπιση εξαιρετικών περιπτώσεων όπου το αίτημα παροχής βοήθειας είναι δυσανάλογο της προσφοράς. Είναι χαρακτηριστικό ότι όσοι προσπαθούν να παρέχουν βοήθεια

στις συχνά ατελείωτες ανάγκες των πληθυσμών αυτών αρνούνται να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους έως ότου φθάσουν σε σημείο πλήρους φυσικής εξάνλησης.

Συναισθηματικό κενό : αποτελεί υποκατάστατο της τραυματικής εμπειρίας που δοκιμάζει ο θεραπευτής και η οποία οφείλεται στην εργασία με άτομα που επέζησαν τραυματικών εμπειριών. Τα συμπτώματα αυτά είτε διαρκούν λίγο, κατά το διάστημα της θεραπείας, είτε εμφανίζονται αργότερα με την μορφή μεταβολών των πεποιθήσεων του θεραπευτή, των προσδοκιών του και των θέσεων του αναφορικά με τον εαυτό του και τους άλλους. Τα συμπτώματα αυτά, πολλές φορές συμπίπτουν με αυτά του ασθενούς. Η ευαισθησία του θεραπευτή να αντιληφθεί τα φαινόμενα αυτά διαμορφώνεται ανάλογα με την περίπτωση και την ψυχολογική του δομή.

Συνήθη Συμπτώματα

- κόπωση, μελαγχολία, κατάθλιψη,
- κυνισμός, απογοήτευση, έλλειψη συμπόνιας,
- υπερδιέγερση, διαταραχές του ύπνου, εφιάλτες που σχετίζονται με την τραυματική εμπειρία,
- σωματικά προβλήματα : πονοκέφαλοι, πόνοι στις κλειδώσεις, διάρροια, κοιλιακές διαταραχές,
- αίσθημα ανικανότητας, άρνηση και απόρριψη, θυμός και οργή.

Καθοριστικοί Παράγοντες

- η συσχέτιση της θέσης του πρόσφυγα με τα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα συχνά οδηγούν το άτομο που παρέχει βοήθεια στην απογοήτευση ως προς την λύση που μπορεί να επιφέρει η εργασία του στην ρίζα του προβλήματος, που είναι η βία και ο πόλεμος,
- αλληλοσυγκρουόμενα συναισθήματα και κρίσεις εμπιστοσύνης όταν οι επιζήσαντες είναι θύματα και θύτες,
- προβλήματα επικοινωνίας, σε γλωσσικό και πολιτισμικό επίπεδο,
- ανεπαρκή και ακατάλληλα μέσα και εξοπλισμός.

Πρόληψη και Θεραπεία

- υποστηρικτικές σχέσεις με την οικογένεια και τους φίλους,
- τεχνικές χαλάρωσης : δόκιμοι μέθοδοι όπως διαλογισμός, βαθιές αναπνοές ή μη δόκιμοι όπως άκουσμα μουσικής,
- φυσική άσκηση,
- ζωηρή ανταπόκριση, αφύπνιση και έντονη σχέση μπορεί να οδηγήσουν τον θεραπευτή να αποκτήσει συνείδηση του πόνου, της λύσης και της αγωνίας όσον αφορά τις κρίσεις του πρόσφυγα. Εάν τα αισθήματα αυτά δεν γίνουν αποδεκτά και δεν βρεθεί λύση, υπάρχει κίνδυνος να νοιώσει ο θεραπευτής εξαντλημένος ή συναισθηματικά αποξενωμένος με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ανταποκριθεί. Η συμμετοχή του στην δυστυχία των άλλων αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα άγχους ανεξάρτητα από την εκπαίδευση και την εμπειρία. Εάν ο λειτουργός δεν είναι σε θέση να εκπληρώσει τα καθήκοντά του λόγω δευτερογενούς τραύματος τότε θα πρέπει να του δοθεί η ευκαιρία της ανάπαυσης έως ότου αναλάβει. Ιδιαίτερη σημασία έχει η αποφυγή τραυματισμού του λειτουργού καθώς και των πελατών του,
- εναλλαγή στις διάφορες μορφές της εργασιακής δραστηριότητας,
- υποχρεωτικοί περίοδοι διακοπής της εργασίας για ημέρες ή για εβδομάδες,

- καλή διατροφή και επαρκείς ώρες ύπνου, αποφυγή λήψης διεγερτικών ουσιών όπως είναι η ζάχαρη και η καφεΐνη,
- συστήματα επαγγελματικής υποστήριξης - ομάδες στήριξης, όπου επαγγελματίες που απασχολούνται με πρόσφυγες και εκτοπισμένους πληθυσμούς ανταλλάσσουν τις απόψεις τους αναφορικά με θέματα της εργασίας τους. Είναι απαραίτητο τα μέλη της ομάδας να μην αντιμετωπίζουν το δευτερογενές τραύμα ως παθολογία. Η στάση αυτή δεν εξυπηρετεί ούτε τον λειτουργό ούτε τον πρόσφυγα : ο μόν πρώτος χάνει την αποτελεσματικότητά του και κλονίζεται η εικόνα που έχει για τον εαυτό του σαν θεραπευτής, ο δε δεύτερος χάνει το άτομο που τον φροντίζει και αισθάνεται υπεύθυνος για την απώλεια,
- ψυχολογικά ερωτήματα μετά τις κρίσεις : συνάντηση όπου ανακεφαλαιώνεται η εργασιακή εμπειρία με πρόσφυγες και εκτοπισμένους πληθυσμούς καθώς και τα αλληλοσυγκρουόμενα συναισθήματα φόβου, σύγχυσης και επιτυχίας που χαρακτηρίζουν την εργασία αυτή.

Παράρτημα 3

Περιπτωσιολογικές μελέτες πρακτικής εφαρμογής

Στις ακόλουθες σελίδες παρατίθεται σειρά **τεσσάρων πρακτικών ασκήσεων**. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μικρές ομάδες εργασίας με σκοπό την απόκτηση μιας πληρέστερης κατανόησης των παρακάτω στοιχείων : εκτίμηση/αξιολόγηση της αξιοπιστίας, επιλογή των τεχνικών συνέντευξης και κριτήρια για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Επίσης παρουσιάζονται δύο υποθετικά αιτήματα για αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μια άσκηση με σκοπό την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των εκπαιδευτικών συνεντεύξεων με αιτούντες άσυλο για να προσδιορίσουν την αξιοπιστία του προσώπου που εξετάζεται.

Υπόθεση Α : Αξιολόγηση της Αξιοπιστίας

Εξετάζετε τον Κο. Ε, αιτούντα άσυλο που συνοδεύεται από την σύζυγό του. Ο Κο. Ε. ισχυρίζεται ότι κρατήτο για 4 χρόνια εξαιτίας της αντίθεσής του προς την Κυβέρνηση. Μετά την απελευθέρωσή του εγκατέλειψε την χώρα του και αναζήτησε άσυλο. Έρθε σε επαφή με την υπηρεσία σας και σας ζητούν να διεξάγετε την συνέντευξη.

Ερωτήσεις

1. Τι ερωτήσεις θα του θέσετε για να αξιολογήσετε την αξιοπιστία των ισχυρισμών του σχετικά με την κράτησή του ;
2. Προτείνετε τεχνικές συνέντευξης οι οποίες θα σας βοηθούσαν στην αξιολόγηση της αξιοπιστίας του αιτούντος.

Υπόθεση Β : Αξιολόγηση της Αξιοπιστίας

Εξετάζετε τον αιτούντα άσυλο κο/κα Ρ.. Ο/Η Ρ. σας λέει ότι έχει εγκαταλείψει την χώρα του/της επειδή φοβάται μήπως συλληφθεί λόγω των δραστηριοτήτων του/της υπέρ κάποιου κόμματος της αντιπολίτευσης.

Ο κο/κα Ρ. ισχυρίζεται ότι έχει εμπλακεί σε αυτές τις δραστηριότητες τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Υποστηρίζει ότι έχει εμπλακεί σε προπαγανδιστικές δραστηριότητες, όπως :

- αναγραφή συνθημάτων στους τοίχους
- διανομή φυλλαδίων
- διανομή εκδόσεων
- συμμετοχή σε διαδηλώσεις

Ερωτήσεις

1. Ως εξεταστής επιθυμείτε να αξιολογήσετε την πολιτική "κουλτούρα" του Κου/Κας Ρ.. Ετοιμάστε μια λίστα θεμάτων που θα πρέπει να συζητηθούν με σκοπό να αξιολογήσετε την πολιτική κουλτούρα του κου/κας Ρ.
2. Για να αξιολογήσετε την αξιοπιστία της ιστορίας του/της κου/κας Ρ. θέλετε να εξετάσετε λεπτομερώς τις πολιτικές του δραστηριότητες. Ετοιμάστε μια λίστα με τις κατάλληλες ερωτήσεις που θα υποβάλετε.

Υπόθεση Γ : Αξιολόγηση της αξιοπιστίας και καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα

Πρόκειται να εξετάσετε αιτούντα άσυλο ο οποίος έχει έρθει σε επαφή με την υπηρεσία σας.

Ο αιτών ισχυρίζεται ότι εγκατέλειψε πρόσφατα την χώρα του παράνομα διότι λιποτάκτησε από το στρατό. Υποστηρίζει ότι αποφάσισε να λιποτακτήσει καθώς είχε "απηυδήσει" με τον πόλεμο που συνεχιζόταν για αρκετά χρόνια ανάμεσα στη χώρα του και μια γειτονική χώρα.

Ερωτήσεις

1. Τι ερωτήσεις μπορείτε να υποβάλετε στον αιτούντα για να αξιολογήσετε την αξιοπιστία των ισχυρισμών του σχετικά με την λιποταξία του ;
2. Τι πληροφορίες θα ζητήσετε από τον αιτούντα και/ή τι άλλες πηγές για να προσδιορίσετε την αξιοπιστία του και για να καθορίσετε την ιδιότητα του πρόσφυγα σύμφωνα με την Σύμβαση του 1951 ;

□ Υπόθεση Δ : Αξιολόγηση της αξιοπιστίας και καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα

Ο κος/κα Κ. είναι αιτών (ούσα) άσυλο που επικοινωνεί με την υπηρεσία όπου εργάζεστε. Ισχυρίζεται ότι έχει πρόσφατα προσηλυτιστεί σ' ένα θρήσκευμα. Ο κος/κα Κ. σας εξηγεί ότι τα τελευταία δύο χρόνια απέφευγε να επισύρει την προσοχή επ' αυτού του θέματος καθώς το νέο θρήσκευμά του είναι μειοψηφία στη χώρα προέλευσης. Εντούτοις φοβάται ότι το γεγονός αυτό θα αναφερθεί στις εθνικές αρχές. Κατά συνέπεια εγκατέλειψε την χώρα του/της και ζητά να αναγνωρισθεί στο πρόσωπό του/της το καθεστώς του πρόσφυγα.

Ερωτήσεις

1. Για να προσδιορίσετε εάν ο κος/κα Κ. λόγω του θρησκευτικού προσηλυτισμού του/της έχει βάσιμο φόβο δίωξης όπως ορίζεται στο άρθρο 1 (2) της Σύμβασης του 1951 για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα :
  - Τι ερωτήσεις θα υποβάλετε στον αιτούντα ;
  - Τι πληροφορίες θα ζητήσετε σχετικά με την κατάσταση στην χώρα καταγωγής του/της;
2. Στην βάση των απαντήσεων που δίδονται από τον κο/κα Κ., πως πρόκειται να εκτιμήσετε την αξιοπιστία του/της;

□ Τεχνικές Συνέντευξης - Άσκηση Προσομοίωσης

Σκοπός

Σκοπός αυτής της άσκησης είναι να επιτρέψει στους συμμετέχοντες να δώσουν περισσότερη προσοχή στον τρόπο με τον οποίο διεξάγονται οι συνεντεύξεις με αιτούντες άσυλο.

Μέθοδος

- Σχηματίστε μικρές ομάδες συμμετεχόντων (τεσσάρων έως έξη ατόμων).
- Επιλέξτε ή ορίστε δύο "ηθοποιούς". Ένας από αυτούς είναι ο αιτών άσυλο και ο άλλος ο υπεύθυνος της συνέντευξης. Οι άλλοι συμμετέχοντες είναι παρατηρητές και θα πρέπει, αν είναι δυνατό, να μένουν στο παρασκήνιο.
- Διαφοροποίηση : οι αιτούντες άσυλο μπορεί να είναι ζευγάρι - ζεύγος παντρεμένων, αδελφός και αδελφή κλπ.

Ο ρόλος του αιτούντα άσυλο

Με βάση το περιεχόμενο των υποθετικών του/της ιστοριών (βλέπε επισυναπτόμενες υποθέσεις 1 και 2), ο "ηθοποιός" αιτών άσυλο θα πρέπει να προσπαθήσει να παρουσιάσει την άποψή του/της με τέτοιο τρόπο ώστε να πείσει τον εξεταστή για τα γεγονότα που του εκθέτονται. Με σκοπό να κάνει τη διήγηση αυτή, ο αιτών μπορεί να επιλέξει οποιαδήποτε χώρα προέλευσης του είναι οικεία. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ο "ηθοποιός" αιτών θα

πρέπει να είναι ασαφής στις απαντήσεις του/της, εκτός θέματος, απειλητικός, μη συνεργάσιμος, επίμονος και/ή φοβισμένος να απαντήσει τις ερωτήσεις του υπεύθυνου της συνέντευξης. Ο αιτών θα πρέπει να έχει στην διάθεσή του έξι έως δέκα λεπτά για να προετοιμαστεί.

Ο ρόλος του υπεύθυνου της συνέντευξης

Ο υπεύθυνος θα πρέπει, όσο το δυνατόν περισσότερο, να προσπαθήσει να κατανοήσει την προφορική διήγηση του αιτούντα με σκοπό να ετοιμάσει μια περίληψη των γεγονότων.

Ο υπεύθυνος της συνέντευξης δεν είναι αντιπρόσωπος των αρχών που είναι υπεύθυνες για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα αλλά μέλος ενός οργανισμού που βοηθά αιτούντες άσυλο να προετοιμάσουν το αίτημά τους.

Ο ρόλος των παρατηρητών

Οι παρατηρητές θα πρέπει να συγκεντρώσουν την προσοχή τους περισσότερο στη διαδικασία παρά στο περιεχόμενο της συνέντευξης. Οι παρατηρητές πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στη συμπεριφορά των δύο "ηθοποιών" (ακουστική, παρατήρηση, ερωτήσεις που θέτονται, φυσική στάση, ατμόσφαιρα της συνέντευξης κλπ).

Τρόπος πραγματοποίησης της άσκησης

Μόλις ο αιτών άσυλο εισέλθει στο δωμάτιο, η άσκηση αρχίζει. Οι συμμετέχοντες βεβαιώνονται ότι ένα έντυπο με τα σχετικά βιογραφικά στοιχεία του αιτούντος έχει συμπληρωθεί πριν την άσκηση. Η διάρκεια της άσκησης είναι περίπου 20 έως 30 λεπτά. Μετά την συνέντευξη οι παρατηρητές μπορούν να δώσουν τα σχόλιά τους στους δύο "ηθοποιούς", λαμβάνοντας υπόψη τα σημεία που έχουν ήδη αναφερθεί σχετικά με την συμπεριφορά του υπεύθυνου της συνέντευξης και τις χρησιμοποιούμενες τεχνικές συνέντευξης. Ορίζεται μεταξύ των παρατηρητών της ομάδας ένας εισηγητής με σκοπό να παρουσιάσει μια σύνθεση σε μια συνεδρίαση της ολομέλειας των συμμετεχόντων.

□ Υπόθεση 1 - Τεχνικές συνέντευξης - Άσκηση προσομοίωσης

Είστε 35 ετών. Εγκαταλείψατε την χώρα καταγωγής σας. Το επάγγελμά σας είναι δάσκαλος και η / ο σύζυγός σας είναι άνεργος (η) και δεν έχει ποτέ εργαστεί. Μένετε σε μια περιοχή στην χώρα σας όπου ζούσαν κυρίως από μέλη της δικής σας εθνικής ομάδας. Καθώς μεγαλώνετε μιλούσατε τη δική σας γλώσσα που είναι διαφορετική, από εκείνη που ομιλείται από την πλειοψηφούσα εθνική ομάδα στην χώρα σας. Μιλάτε τη δική σας γλώσσα στο σπίτι, στο σχολείο, στο δρόμο και στην εκκλησία. Τελειώσατε το σχολείο και τις σπουδές σας συμπεριλαμβανομένου και του Πανεπιστημίου στην δική σας γλώσσα. Ήσασταν μέλος χορωδίας στην οποία τραγουδούσατε στην δική σας γλώσσα. Εγκαταλείψατε τη χώρα σας για τους ακόλουθους λόγους :

Αν και ποτέ δεν είχατε ιδιαίτερα προβλήματα με τις αρχές (πχ. δεν απολυθήκατε ποτέ από την δουλειά σας, δεν είχατε ποτέ προβλήματα με την αστυνομία) η ατμόσφαιρα στην χώρα σας έχει αλλάξει. Αν και ανέκαθεν είχατε την δυνατότητα να ομιλείτε τη γλώσσα της πλειοψηφούσας εθνικότητας και το πράττατε αφού ταξιδεύατε σε άλλα τμήματα της χώρας, η Κυβέρνηση σας αναγκάζει τώρα να χρησιμοποιήσετε αυτήν την γλώσσα στην περιοχή σας.

Είστε πολύ προσκολλημένος στην εθνική σας ταυτότητα. Εγκαταλείψατε την χώρα σας επειδή πιστεύατε ότι η Κυβέρνηση θα επιχειρήσει να αφομοιώσει την εθνική σας ομάδα στην πλειοψηφούσα εθνική ομάδα της χώρας με τα ακόλουθα μέσα :

- κλείσιμο των σχολείων, δήμευση των σπιτιών, θεάτρων, αλλαγή τοπωνυμίων όπως και επίσης και ονομασιών καταστημάτων που είναι στη γλώσσα σας, απαγόρευση της γλώσσας σας στο χώρο εργασίας,
- αδυναμία να καταγράψετε την γέννηση των παιδιών σας με τα πραγματικά εθνικά τους ονόματα, η δευτεροβάθμια εκπαίδευση επιτρέπεται τώρα στην γλώσσα σας μόνον αν όλοι οι μαθητές ανήκουν στην εθνολογική σας ομάδα. Ακόμη και αν υπάρχει ένας μόνον μαθητής στην τάξη που ανήκει στην πλειοψηφούσα ομάδα, η διδασκαλία γίνεται σε αυτήν την γλώσσα,
- οι θέσεις στο Πανεπιστήμιο για φοιτητές της εθνολογικής σας ομάδας περιορίζονται συνεχώς. Αν και αντιπροσωπεύετε το 10% του πληθυσμού της χώρας σας, άτομα από την εθνολογική σας ομάδα δεν μπορούν να καταλάβουν περισσότερο από το 6% των διαθέσιμων θέσεων στο Πανεπιστήμιο,
- η Κυβέρνηση ακολουθεί επιμελώς τακτική μετακίνησης πληθυσμού της πλειοψηφούσας εθνολογικής ομάδας στην περιοχή σας και αναγκάζει μέλη της εθνολογικής σας ομάδας να εγκαταλείψουν τις παραδοσιακές τους κοινότητες.

□ **Υπόθεση 2 - Τεχνικές Συνέντευξης - Άσκηση Προσομοίωσης**

Είμαι 38 ετών. Το 1972 ο/η σύζυγός μου ανήκε στο πολιτικό κόμμα που βρισκόταν στην εξουσία στην χώρα μου. Εργαζόμουν ως σερβιτόρος/α σε εστιατόριο σ' ένα μεγάλο ξενοδοχείο. Δεν ανήκα στο πολιτικό κόμμα και δεν συμφωνούσα με την απόφαση του/της συζύγου μου να γίνει μέλος του κόμματος. Ύστερα από μια σειρά διαφωνιών η σχέση μας τερματίστηκε με διαζύγιο το 1975. Μεταξύ του 1972 και 1973 υπέστην σημαντικό αριθμό διώξεων.

Για παράδειγμα, η αστυνομία χρησιμοποίησε μια ειδική υπηρεσία για οικονομική επιθεώρηση και καθώς η δουλειά μου περιλάμβανε ασχολία με οικονομικά ζητήματα και επαφή με αλλοδαπούς, με υπέβαλαν σε συχνές έρευνες. Αναγκαζόμουν να αλλάζω τη δουλειά μου πολύ συχνά : τον Μάιο του 1973, τον Αύγουστο του 1974, τον Ιούλιο του 1977 και τον Σεπτέμβριο του 1979. Το 1975 εξαναγκάστηκα να εργαστώ ως ανειδίκευτος εργάτης σε εργοστάσιο υποδημάτων για έξη-επτά μήνες πριν μου επιτρέψουν να εργαστώ πάλι ως σερβιτόρος.

Γνωρίζω ότι ο λόγος γι' αυτό ήταν απλά το γεγονός ότι μίλησα ανοικτά σ' άλλους ανθρώπους. Για παράδειγμα, δεν καταλάβαινα γιατί έπρεπε πάντα να δίνω προτεραιότητα εξυπηρέτησης στα μέλη του κόμματος και στην αστυνομία, όταν έρχονταν στο εστιατόριο. Κατ' αρχήν ανέφερα αυτό το γεγονός στους συναδέλφους μου. Τους είπα ότι δεν είχα καμμία δουλειά μ' ένα κόμμα που διαδίδει ψέμματα στο λαό. Αργότερα με πλησίασε η αστυνομία και μου ζήτησε να συνεργαστώ μαζί τους. Αρνήθηκα να το πράξω. Η αστυνομία με έθεσε υπό παρακολούθηση την ίδια κιόλας μέρα που τους είπα ότι αρνούμαι να δράσω ως πληροφοριοδότης εναντίον των πελατών του εστιατορίου. Κατά συνέπεια, η αστυνομία με προσήγαγε πολλές φορές στα γραφεία της : τον Απρίλιο του 1980, τον Μάρτιο του 1982, τον Αύγουστο του 1984. Με απείλησαν και με εκφόβισαν.

Τότε ήταν που συνειδητοποίησα σε τι είδους κατάσταση βρισκόμουν και αποφάσισα να εγκαταλείψω την χώρα. Άρχισα να κινώ τις απαραίτητες νομικές διαδικασίες για να υποβάλω αίτηση για μετανάστευση στις ΗΠΑ. Αυτό έγινε τον Αύγουστο του 1987.

Μετά από αυτό όμως η θέση μου επιδεινώθηκε. Για μια ακόμα φορά προσήχθη στην αστυνομία και μου ελέχθη ότι δεν είχα καμμία πιθανότητα να εγκαταλείψω την χώρα. Με χτύπησαν στο πρόσωπο, με έδειραν και με ταπείνωσαν. Τρεις φορές υπέστην σωματική κακομεταχείριση από τις αρχές : τον Σεπτέμβριο, τον Δεκέμβριο του 1987 και τον Μάρτιο του 1988. Τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1988 προσήχθη στον αρχηγό της αστυνομίας ο οποίος με πληρο-

φόρησε χωρίς να μου αιτιολογήσει την απόφαση ότι το αίτημά μου για μετανάστευση στις ΗΠΑ είχε απορριφθεί.

Το 1989, οι διώξεις εναντίον μου συνεχίστηκαν. Το 1988 η αστυνομία διεξήγαγε έρευνα στο διαμέρισμά μου σε τρεις περιστάσεις. Αυτό συνέβη επίσης και τον Μάρτιο του 1989. Δεν μπορούσα να ανεχθώ πλέον την κατάσταση. Δεν μπορούσα να φανταστώ κάποια άλλη εναλλακτική λύση από το να εγκαταλείψω τη χώρα μου όπου η ζωή μου ήταν τόσο δύσκολη. Στις 20 Αυγούστου εγκατέλειψα την χώρα μου και έφτασα εδώ.

Ανάλυση των περιπτωσιολογικών μελετών

□ Υπόθεση Α

Ερώτηση 1

- Η συνέχεια της σύλληψης και της μεταφοράς στον τόπο κράτησης.
- Περιγραφή του τόπου κράτησης (κελί φυλακή).
- Χαρακτηριστικά των άλλων φυλακισμένων.
- Αναγνώριση των αρχών κράτησης.
- Συνθήκες διαβίωσης στην φυλακή :
  - φαγητό,
  - ρουχισμός,
  - άσκηση, περίπατοι, άλλες δραστηριότητες,
  - έρευνες,
  - ανακρίσεις, βασανιστήρια, κακομεταχείρισης, απειλές,
  - πειθαρχικές κυρώσεις,
  - αλληλεγγύη μεταξύ των κρατουμένων/φυλακισμένων,
  - κατάσταση των φυλακισμένων (θύματα απαγωγής, κατηγορούμενοι, καταδικασμένοι, συνήθη πολιτικά δικαιώματα),
  - επισκέψεις (οικογένεια, δικηγόροι, Ερυθρός Σταυρός ή άλλοι μη κυβερνητικοί οργανισμοί). Ρωτήστε λεπτομέρειες για ημερομηνίες, επισκέψεις, συχνότητα, διαδικασία, τόπος, διάρκεια,
  - ταχυδρομείο/ επιστολές, εξωτερική επικοινωνία,
  - ιατρική περίθαλψη, εσωτερική/εξωτερική στον τόπο κράτησης,
  - γνώση των γεγονότων έξω από την φυλακή κατά την διάρκεια της κράτησης,

Ερώτηση 2

- Κάνετε σχεδιάγραμμα του κελιού και της φυλακής.
- Εξετάστε ξεχωριστά τον κο Ε. και την σύζυγό του για τις συνθήκες σύλληψης και για τις επισκέψεις στην φυλακή.
- Χρησιμοποιείτε εναλλακτικά ακριβείς ερωτήσεις επιτρέποντας στον αιτούντα/αιτούντες να περιγράψουν τις λεπτομέρειες του αιτήματός τους πλήρως.

□ Υπόθεση Β

Ερώτηση 1

Ιστορία του κόμματος.

Δημιουργία, ίδρυση, συνέδρια, διασπάσεις/αποχωρήσεις, διάστημα κατά το οποίο το κόμμα είναι εντός/εκτός νόμου.

Αρχηγοί, τέως και νύν, πιθανοί αντιπρόσωποι στο εξωτερικό.

Πολιτική ιδεολογία του κόμματος, η καταγωγή τους και η εξέλιξή του.

Πολιτικό πρόγραμμα και η εξέλιξή του.

Σχέσεις με άλλα πολιτικά κόμματα στη χώρα προέλευσης και στο εξωτερικό.

Μέθοδοι προπαγάνδας, δραστηριότητες των μελών, υποστηρικτές κλπ.

Ερώτηση 2

Αναγραφή συνθημάτων

- που (περιγραφή και κίνητρα για την επιλογή του τόπου),
- πότε (ημερομηνία και συχνότητα),
- πώς (τεχνική, πηγή προμήθειας των υλικών, καθοδήγηση, παρακολούθηση),
- περιεχόμενα (μηνύματα, ποσότητα),
- κλπ.

Διανομή φυλλαδίων, δημοσιεύσεων :

- πού (περιγραφή και κίνητρα για την επιλογή του τόπου),
- πότε (ημερομηνία, συχνότητα),
- πώς (προμήθεια των υλικών, χαρτί/μελάνι, τεχνική, αναπαραγωγής, αποθήκευση, τεχνικές διανομής),
- περιεχόμενο του προπαγανδιστικού υλικού (σχήμα, προέλευση, παρουσίαση, τίτλος, περιγραφή και περιεχόμενα),
- αποδέκτες ήδη "γνωστά άτομα" ή το κοινό ως σύνολο,
- κλπ.

Συμμετοχή σε διαδηλώσεις

- που (επιλογή τόπου, διαδρομή),
- πότε (ημερομηνία, συχνότητα),
- πώς (αριθμός διαδηλωτών, διαδηλώσεις επιτρεπόμενες ή όχι, αυθόρμητες/οργανωμένες, αξιωματούχοι υπεύθυνοι για την τήρηση της τάξης, παράδοση αφισών, πόστερς, συνθήματα, προφίλ και αριθμός συμμετεχόντων - του ίδιου κόμματος ή όχι - διαδικασίες κατά τη διάρκεια της διαδήλωσης, συγκρούσεις, συλλήψεις, διάλυση, παρουσία δημοσιογράφων κλπ),
- γενικός στόχος, συγκεκριμένος στόχος των διαδηλωτών.

Οι απαντήσεις του αιτούντα άσυλο προφανώς θα εξαρτώνται από το βαθμό ανάμιξής του : συμπαθών, υποστηρικτικής, δραστήριος, αγωνιστής, "επαγγελματίας" (στέλεχος) κλπ.

Παρόλα αυτά, αν ο αιτών ισχυρίζεται ότι είχε τέτοιες πολιτικές δραστηριότητες, οι προαναφερόμενες ερωτήσεις μπορούν να σας βοηθήσουν να αποκτήσετε επαρκή πληροφόρηση με σκοπό να τεκμηριωθεί επαρκώς το αίτημα και να αξιολογηθεί η αξιοπιστία του αιτούντα.

Υπόθεση Γ

Ερώτηση 1

Συνθήκες κατάταξης

Καθυστερημένη κατάταξη ή στρατολόγηση, κανονική διάρκεια ειδοποίησης, πριν το προσκλητήριο, εθελοντική/αναγκαστική κατάταξη, αρμόδιες αρχές, τεκμηρίωση, αλληλογραφία κλπ.

Περίοδος εκπαίδευσης

Μαθήματα, στρατιωτική εκπαίδευση (θεωρητική/πρακτική), στολή, βαθμός, λειτουργίες, προσωπικά όπλα, περιγραφή, σχέδια, διαχείριση, κοινότητα, διάρκεια της εκπαίδευσης, εκπαίδευση αξιωματικού, μεταχείριση κλπ.

Καθήκοντα

Φύση καθηκόντων, συνθήκες εκπλήρωσης, εθελοντικός χαρακτήρας, διορισμός, τόπος, διάρκεια, συνθήκες διαβίωσης, υπηρεσίες κλπ.

Λεπτομέρειες για την λιποταξία

Υλικές συνθήκες, προπαρασκευή, λεπτομέρειες, μέσα, δρομολόγιο, ρουχισμός, τεκμηρίωση, συνένοχοι, επιλογή του χρόνου λιποταξίας - γιατί όχι νωρίτερα ή αργότερα κλπ.

Ερώτηση 2

Κίνητρα για την λιποταξία

Ανατρέξατε στις παραγράφους 167 έως 174 του Εγχειριδίου για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος του Πρόσφυγα της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Φέρτε στο νου σας τις διαφορετικές κατηγορίες και καταστάσεις για τις οποίες γίνεται πρόβλεψη στις ανωτέρω παραγράφους.

Επιβληθείσα τιμωρία και μεταχείριση

- Τι είδους τιμωρία θα αντιμετωπίσει ο αιτών αν αναγκαστεί να επιστρέψει στην χώρα προέλευσης ;
- Τι είδους τιμωρία θα μπορούσε να θεωρηθεί δυσανάλογα απάνθρωπη, σκληρή ή εξευτελιστική ;
- Τι εξωδικαστική μεταχείριση θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αν αναγκάζονταν να επιστρέψει στη χώρα προέλευσης ;
- Άλλη ερώτηση ;

□ Υπόθεση Δ

Ερώτηση 1

- Συνθήκες προσηλυτισμού (γάμος, πνευματικές διαδικασίες κλπ).
- Νομική τιμωρία επιβαλλόμενη λόγω του θρησκευτικού προσηλυτισμού.
- Εξωδικαστική μεταχείριση λόγω του προσηλυτισμού και στάση του προηγούμενου θρησκευόμενου/κλήρου αναφορικά με τον προσηλυτισμό.
- Αναλογικότητα της μεταχείρισης και/ή της τιμωρίας που επιβλήθηκε.
- Ποιοι είναι οι δυνητικοί διώκτες ; Είναι μόνον οι Κυβερνητικές αρχές ;
- Ποια η θέση άλλων προσώπων που είναι πιθανώς στην ίδια κατάσταση όπως ο κος/κα Ε.

Ερώτηση 2

- Ακριβή κίνητρα για τον προσηλυτισμό.
- Αξιολογήστε τις θρησκευτικές γνώσεις του εν λόγω ατόμου (ιστορία, θεμελιώδεις ιδέες, πιστεύω, αντίληψη για την ζωή, μυστήρια).
- Αξιολογήστε την ειλικρίνεια των ενεργειών του/της (γιατί, συγκεκριμένη εκείνη στιγμή, αποφάσισε ο κος/κα Ε. να αλλάξει το θρήσκευμά του γιατί όχι νωρίτερα ή αργότερα ;).
- Άλλη ερώτηση ;